

University of Groningen

Mijn 90-jarige huisgenoot.

Jong, de, Jildou; Tuinstra, Jolanda; Tol, van, Donald

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2019

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Jong, de, J., Tuinstra, J., & Tol, van, D. (2019). *Mijn 90-jarige huisgenoot. Een exploratief onderzoek naar het intergenerationele contact tussen ouderen en jongeren die samenwonen in verzorgingshuizen in Nederland*. Science Shop, University of Groningen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

rijksuniversiteit
 groningen

wetenschapswinkels

Mijn 90-jarige huisgenoot

*Een exploratief onderzoek naar het intergenerationele contact
tussen ouderen en jongeren die samenwonen in
verzorgingshuizen in Nederland*

Masterscriptie, maart 2019

Jildou de Jong | s2561409

Begeleider: Dr. J. Tuinstra

Referent: Dr. D. G. van Tol

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Vakgroep Sociologie

Masterroute Gezondheid, Zorg en Welzijn

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeerscriptie van de master Sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen, richting Gezondheid, Zorg en Welzijn. Dit afstudeeronderzoek heb ik kunnen opzetten en schrijven bij de Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid in het UMCG Groningen. Ik heb een exploratief onderzoek uitgevoerd naar de ervaren effecten van het samenwonen van ouderen en jongeren in verzorgingshuizen. Ik heb veel vrijheid gekregen in het vormgeven van het onderwerp. Het volbrengen van deze scriptie was een leerzaam, interessant en intensief proces. Ondanks de nodige tegenslagen, kijk ik met voldoening terug op mijn afstudeerperiode.

Voorafgaand aan het schrijven van mijn scriptie heb ik stage gelopen bij de Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid. Hier heb ik een kijkje kunnen nemen in het werkveld van een onderzoeker en mij kunnen inlezen in het onderwerp ‘Intergenerationeel samenwonen’. Niet alleen heb ik veel geleerd over het intergenerationeel samenwonen van ouderen en jongeren, maar ook over het verrichten van onderzoek. Graag wil ik van de gelegenheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken.

Tijdens de stage en het schrijven van de scriptie ben ik begeleid door Jolanda Tuinstra. Ik wil haar bedanken voor de goede feedback, nuttige tips en prettige gesprekken. Tevens wil ik mijn referent Donald van Tol bedanken voor de feedback en zinvolle adviezen. Met hun kritische blik, betrokkenheid en ervaring op het onderzoeksgebied was het mogelijk om mijn scriptie naar een hoger niveau te tillen.

Ook wil ik graag de respondenten bedanken voor hun bijdrage aan het onderzoek. Zonder de deelname van de ouderen en jongeren – die wonen in de intergenerationele verzorgingshuizen – was dit onderzoek niet mogelijk geweest. Ik wil vooral de ouderen bedanken voor de bereidheid om deel te nemen aan het onderzoek, de mooie gesprekken en de vele kopjes koffie/thee. Mede gaat mijn dank uit naar de coördinatoren van de verzorgingshuizen die mij hebben rondgeleid, hebben meegedacht en mij in contact hebben gebracht met de ouderen en jongeren.

Daarnaast gaat mijn dank uit naar mijn vriend, Edwin, voor de steun en support. De goede gesprekken en het uitwisselen van gedachtegangen zijn van grote invloed geweest op het uiteindelijke resultaat. Bedankt voor de hulp en het behouden van rust tijdens deze pittige afstudeerfase. Ook wil ik mijn vrienden bedanken voor hun support, hun motiverend vermogen en gezelligheid. In tijden dat ik er even doorheen zat, of het schrijven niet vanzelf ging wisten zij mij altijd weer te enthousiasmeren en te stimuleren.

Ten slotte wil ik graag mijn ouders bedanken voor de onvoorwaardelijke steun die ik heb gehad tijdens mijn studententijd. Van hun bemoedigende woorden heb ik geleerd om altijd mijn best te

doen en dat het ook van belang is om plezier te hebben. Ik ben hun dankbaar en hoop dat zij beseffen dat hun steun en luisterend oor tijdens mijn studententijd van grote waarde voor mij zijn geweest.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Jildou de Jong

maart 2019

Intergenerationeel samenwonen in Tuindorp Oost – Utrecht (K. Brand, persoonlijke communicatie, 14 juni 2018)¹.

¹ Voor alle foto's die worden gebruikt in deze masterscriptie is toestemming verkregen.

Samenvatting

In verschillende verzorgingshuizen in Nederland wonen jongeren ‘op kamers’ tussen de ouderen. De jongeren zorgen voor leven in de brouwerij, ondernemen activiteiten met de ouderen en zijn een ‘goede buur’. In ruil voor het doen van vrijwilligerswerk huren de jongeren tegen een lage huurprijs een kamer in het verzorgingshuis. Het samenwonen van verschillende generaties speelt in op verschillende maatschappelijke thema’s, zoals: eenzaamheid, stijgende gezondheidszorgkosten, personeelstekort in de zorg, leegstand in verzorgingshuizen en woningtekort onder jongeren.

Met het huidige onderzoek is een eerste stap gezet in het onderzoeken van intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen. In deze scriptie wordt met het begrip *intergenerationeel samenwonen* bedoeld dat verschillende generaties samenwonen in een gebouw en met elkaar in contact komen door sociale activiteiten. Het doel van dit exploratieve onderzoek is tweeledig. Het eerste doel is om een overzicht te geven van de verzorgingshuizen waar sprake is van intergenerationeel wonen. Daarnaast verkent het huidige onderzoek of er sprake is van intergenerationeel contact en wat de ervaren effecten van intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden voor zowel ouderen als jongeren zijn.

Om het intergenerationele contact tussen ouderen en jongeren te exploreren is gebruik gemaakt van een aangepast intergenerationeel contactmodel van Bengtson en Roberts (1991). Er wordt onderscheid gemaakt tussen vijf dimensies van intergenerationeel contact om te exploreren of er sprake is van contact tussen de verschillende generaties en wat voor type contact dit is. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van de Sociale Productie Functie theorie van Lindenberg (1996; 2013) en de theorie van de kritieke fase van Steverink (2001) om de samenhang tussen intergenerationeel contact en het algemeen subjectief welbevinden voor zowel ouderen als jongeren te onderzoeken.

Er is gebruik gemaakt van mixed methods in het huidige onderzoek. Ten eerste is er aan de hand van literatuuronderzoek meer inzicht verkregen over het onderwerp intergenerationeel samenwonen. Ten tweede is er een oriënterend onderzoek gedaan door o.a. het gesprek aan te gaan met coördinatoren van verzorgingshuizen. Ten derde is een vragenlijstonderzoek uitgevoerd. Er zijn vragenlijsten afgenomen bij zowel ouderen (N=35) als jongeren (N=40) die samenwonen in verschillende verzorgingshuizen in Nederland.

Op basis van literatuuronderzoek en oriënterende gesprekken is een overzicht opgesteld van de verschillende verzorgingshuizen in Nederland waar sprake is van intergenerationeel samenwonen. In het huidige onderzoek zijn elf verzorgingshuizen in Nederland gevonden waar ouderen en jongeren samenwonen, namelijk: 1) De Molenhof - Zwolle, 2) Humanitas – Deventer. 3) De Amerhorst - Amersfoort, 4) Tuindorp Oost – Utrecht, 5) Vivent de Hooghe Clock – Den Bosch, 6) De Dilgt - Haren, 7) De Saffier – Utrecht, 8) De Vreedenhoff – Arnhem, 9) De Schutse – Amsterdam, 10) De Nijeveldt – Nijmegen en 11) Schoonoord – Soest.

Uit de resultaten van het vragenlijstonderzoek komt naar voren dat de percepties verschillen van de deelnemende ouderen en de deelnemende jongeren over de mate van intergenerationeel contact. Daarnaast varieert ook de mate van intergenerationeel contact per verzorgingshuis. Op basis van de spreiding in de resultaten kunnen de verzorgingshuizen worden ingedeeld in twee groepen: 1) een groep waar ‘meer’ intergenerationeel contact is en 2) een groep waar ‘minder’ intergenerationeel contact is.

Ook kan op basis van de resultaten geconcludeerd worden dat er een positieve relatie lijkt te bestaan tussen de mate van intergenerationeel contact en het algemeen subjectief welbevinden. In verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is, score ouderen en jongere gunstiger op eenzaamheid, affectie en stimulatie, in vergelijking met verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is.

Tot slot komt in het huidige onderzoek naar voren dat de organisatie van het intergenerationeel samenwonen sterk verschilt per verzorgingshuis en een eenduidige aanpak ontbreekt. Op basis van de bevindingen en observaties van de onderzoeker worden enkele organisationele factoren beschreven die bijdragen aan de positieve effecten van intergenerationeel wonen: (1) Ouderen en jongeren wonen naast elkaar in het verzorgingshuis, (2) Jongeren krijgen een financiële prikkel, bijvoorbeeld in de vorm van lage huur, (3) Een goede selectieprocedure voor de jongeren is van belang, (4) De ‘goede buurrelatie’ komt centraal te staan en deze relatie wordt niet geformaliseerd, (5) De inrichting van het verzorgingshuis is aantrekkelijk voor zowel de ouderen als jongeren en (6) Er worden evaluatiegesprekken gevoerd met ouderen, jongeren en medewerkers, zodat samen tot nieuwe inzichten en verbeterpunten wordt gekomen.

Intergenerationeel samenwonen in Humanitas – Deventer (B. Bollmann, persoonlijke communicatie, 10 april 2019)

Inhoudsopgave

1. Introductiehoofdstuk.....	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 De gescheiden werelden van jong en oud	1
1.3 Effect van intergenerationeel contact	2
1.4 Intergenerationeel samenwonen	3
1.5 Wetenschappelijke relevantie	4
1.6 Sociologische relevantie	4
1.7 Maatschappelijke relevantie	5
1.7.1 Maatschappelijke relevantie onderwerp	5
1.7.2 Maatschappelijke relevantie onderzoek.....	7
1.8 Documentaire: ‘Een nieuwe morgen’	8
1.9. Onderzoeksvragen	9
1.10 Leeswijzer	9
2. Theoretisch Kader	11
2.1 Intergenerationeel contactmodel	11
2.2 Sociale Productie Functie theorie	13
2.3 De theorie van de kritieke fase	14
2.4 Verwachte effecten intergenerationeel contact.....	16
2.5 Het samengestelde model	18
3. Methoden.....	21
3.1 Explorerend onderzoek.....	21
3.2 Onderzoeksgedeelte I: literatuuronderzoek	21
3.3 Onderzoeksgedeelte II: Oriënterend onderzoek	22
3.3.1 Oriënterend gesprek – Connect Generations	22
3.3.2 Oriënterende gesprekken – coördinatoren verzorgingshuizen	23
3.3.3 Oriënterende gesprekken – impacttour ‘Een nieuwe morgen’	25
3.4 Onderzoeksgedeelte III: Vragenlijstonderzoek	25
3.4.1 Werving en respons	26
3.4.2 Gerealiseerde onderzoeksgroep	27
3.4.3 Beschrijving van de vragenlijst en operationalisatie.....	30
3.4.3.1 Persoonlijke kenmerken	30
3.4.3.2 Het intergenerationeel contactmodel	31
3.4.3.3 Algemeen Subjectief Welbevinden	34

3.4.3.4 Algemene tevredenheid	37
3.4.4 Testen vragenlijsten.....	37
3.4.5 Data voorbereiden.	37
3.5 Analyseplan	38
4. Resultaten – deel I	41
4.1 Intergenerationele verzorgingshuizen in Nederland.....	41
4.1.1 De Molenhof – Zwolle	43
4.1.2 Humanitas – Deventer	43
4.1.3 De Amerhorst – Amersfoort.....	43
4.1.4 Tuindorp Oost – Utrecht.....	43
4.1.5 Vivent de Hooghe Clock – Den Bosch.....	44
5. Resultaten – deel II.....	46
5.1 Persoonlijke kenmerken	46
5.2 Intergenerationeel contact model	47
5.2.1 Associationeel contact.....	47
5.2.2 Affectief contact	50
5.2.3 Consensueel contact	52
5.2.4 Functioneel contact.....	53
5.2.5 Normatief contact	54
5.2.6 Opmerkelijke bevindingen intergenerationeel contact in de verzorgingshuizen.....	55
5.3. Algemeen subjectief welbevinden.....	56
5.3.1 Eenzaamheid	56
5.3.2 Affectie.....	59
5.3.3 Stimulatie.....	62
5.4 Algemene tevredenheid.....	64
6. Conclusie, discussie, aanbevelingen	68
6.1 Conclusie.....	68
6.1.1 Verzorgingshuizen waar oud en jong samenwonen	68
6.1.2 Contact tussen verschillende generaties in de verzorgingshuizen	68
6.1.3 Ervaren effect van intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden	70
6.2. Discussie.....	71
6.2.1 Bevindingen in het licht van de bestaande literatuur.....	72
6.2.2 Opmerkelijke resultaten uit het vragenlijstonderzoek	74
6.2.3 Beperkingen en sterke punten	75
6.3 Reflecties met aanbevelingen	77

6.4 Suggesties voor vervolgonderzoek.....	80
6.5 Persoonlijke reflectie.....	81
Literatuurlijst	84
Bijlagen.....	92
Bijlage 1	92
Bijlage 2	93
Bijlage 3	95
Bijlage 4	101
Bijlage 5	108
Bijlage 6	114
Bijlage 7	120
Bijlage 8	129

Intergenerationeel samenwonen in Tuindorp Oost – Utrecht (K. Brand, persoonlijke communicatie, 14 juni 2018).

1. Introductiehoofdstuk

1.1 Aanleiding

Sinds 2012 wonen zes studenten samen met ouderen in een verzorgingshuis in Deventer. “*De bewoners hebben gezelschap, de studenten hoeven geen geld te lenen voor een dure huurkamer en de lege kamers gaan niet verloren. Iedereen wint.*”, stelt Gea Sijpkens, directeur van verzorgingshuis Humanitas, in een krantenartikel in *Trouw* (Pilon, 2014). De ambitie van Sijpkens is om verandering aan te brengen in de ‘verouderde en ingeslapen’ verzorgingshuizen. Door het intergenerationele contact maken de ouderen en studenten kennis met elkaars werelden. In een artikel in *de Groene Amsterdammer*, beschrijft journalist Riemersma (2018) dat de samenleving minder in hokjes wordt ingedeeld door het samenwonen van verschillende generaties in het verzorgingshuis in Deventer. Sijpkens beoogt dat het verzorgingshuis een warme en gezellige uitstraling krijgt en ze wil een glimlach op de gezichten van ouderen toveren. “*Jongeren hebben blijde energie en doen onverwachte dingen. Ze komen uit het volle leven en dat wilde ik naar binnen halen.*”, aldus Sijpkens (Riemersma, 2018, p.16). In het verzorgingshuis in Deventer zijn de jongeren een goede buur, een helpende hand en soms zelfs een vriend, schrijft Riemersma (2018) in het artikel. Daarnaast is het ook kostenbesparend voor de jongeren, in ruil voor het vrijwilligerswerk huren de jongeren tegen een kleine vergoeding een kamer in het verzorgingshuis. Het lijkt alsof het mes aan twee kanten snijdt.

In de artikelen worden positieve verwachtingen en effecten beschreven van het samenwonen van jong en oud (Pilon, 2014; Riemersma, 2018). Maar is dit in werkelijkheid ook het geval? Het is de vraag hoe robuust en duurzaam de effecten zijn van het intergenerationeel samenwonen. En zijn er nog meer verzorgingshuizen in Nederland waar meerdere generaties samenwonen? Nog niet eerder is onderzoek gedaan naar het samenwonen van jong en oud in verzorgingshuizen en de effecten hiervan. Met dit huidige onderzoek wordt een eerste stap gezet in het onderzoeken van het samenwonen van verschillende generaties in verzorgingshuizen. Snijdt het mes daadwerkelijk aan twee kanten?

1.2 De gescheiden werelden van jong en oud

Uit onderzoek van psycholoog Vermeij (2011) blijkt dat ouderen over het algemeen – buiten de familie om – weinig contacten met de jongere generatie hebben. Ook uit onderzoek van psycholoog van Mens-Verhulst (2012) komt naar voren dat slechts 10% van de Nederlandse 65-plussers contact heeft met een persoon – die geen familielid is – jonger dan 35 jaar. Tevens uit het rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau (2010) blijkt dat over het algemeen mensen een groot deel van het leven doorbrengen met leeftijdsgenoten en dat er maar weinig contact tussen generaties is. Deze afwezigheid van contact tussen de verschillende generaties kan worden verklaard door een aantal maatschappelijke oorzaken. Ten eerste is het niet meer gebruikelijk in Nederland dat grootouders bij hun kinderen in huis wonen (Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg, Leyden Academy on Vitality

and Ageing, & Vereniging Het Zonnehuis, 2016). Het meergeneratiewonen was vroeger vaak geboren vanuit noodzaak, maar met de komst van bejaardenhuizen en andere zorginstellingen in de jaren 60 werd het uitzonderlijk dat (groot)ouders bij hun (klein)kinderen in huis woonden. De taak van de zorg voor ouderen is verschoven van de kerk, familie en samenleving naar de overheid (Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg et al., 2016).

Ten tweede is de maatschappij in vele opzichten ingedeeld per leeftijdscategorie, waardoor jongeren en ouderen elkaar niet vaak tegenkomen in het dagelijks leven (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010). Er bestaat een zogeheten sociale scheidslijn tussen de verschillende leeftijdsgroepen, wat een verklaring kan zijn voor de afwezigheid van contact tussen de verschillende generaties. De scheiding tussen leeftijdsgroepen volgt de maatschappelijke loopbaan en deelt het leven grofweg op in drie chronologische fasen: onderwijs, werk en pensioen (Vermeij, 2011). Ouderen bevinden zich in een andere levensfase en ondernemen vaak activiteiten in de luwte van de drukke levens van andere generaties (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010). Het dagelijks leven is zo gestructureerd dat verschillende leeftijdsgroepen elkaar nauwelijks tegenkomen.

Ten derde kunnen tegengestelde normen en waarden een verklaring bieden waarom er weinig contact is tussen de verschillende generaties (Dekker, Den Ridder & De Goede, 2010). Uit de studie van Dekker et al. (2010) blijkt dat verschillen in normen en waarden, onbegrip en gebrek aan respect redenen kunnen zijn voor het langs elkaar heen leven van generaties. De kloof tussen verschillende generaties kan worden verklaard door verschillen in mentaliteit, levenservaring en opgroeien in een andere maatschappij met een andere cultuur (Dekker et al., 2010).

Verder komt uit verschillende onderzoeken naar voren dat weinig intergenerationeel contact negatieve gevolgen met zich mee kan brengen². Zo blijkt uit het rapport van Sociaal en Cultureel Planbureau (2010) dat door het gemis aan intergenerationeel contact het risico ontstaat dat verschillende generaties fysiek en cultureel langs elkaar heen gaan leven. Daarnaast komt uit het onderzoek van sociologen Hagestad en Uhlenberg (2005) naar voren dat het gemis aan intergenerationeel contact onbegrip en negatieve beeldvorming ten opzichte van de andere generatie tot gevolg kan hebben. Ook uit het onderzoek van andragoloog Van Mens-Verhulst (2012) komt naar voren dat de gescheiden werelden van jong en oud een omgeving creëren waarin leeftijdsgroepen vaker vooroordelen over andere leeftijdsgroepen hebben.

1.3 Effect van intergenerationeel contact

In de literatuur zijn verschillende sociologische en psychologische onderzoeken te vinden die het effect bestuderen van intergenerationeel contact buiten de familie om. Voorbeelden hiervan zijn de onderzoeken van MacCallum et al. (2006); Murayama et al. (2015); Shaw en Konnert (2014) en Aday, Sims en Evans (2004).

² In dit huidige onderzoek worden niet alle negatieve gevolgen van weinig intergenerationeel contact benoemd, enkel de belangrijkste.

MacCallum en zijn collega's (2006) hebben een meta-analyse gedaan naar de effecten van verschillende intergenerationele programma's in Australië. Uit deze meta-analyse komt naar voren dat intergenerationeel contact verschillende voordelen met zich meebrengt voor zowel ouderen als jongeren. Ouderen hebben een verhoogde motivatie, kunnen beter omgaan met psychische aandoeningen en zijn minder geïsoleerd. Daarnaast hebben ouderen een groter sociaal netwerk, voelen zij zich door het intergenerationeel contact meer betrokken bij de maatschappij en voelen zij zich minder eenzaam. Ook bleek uit de meta-analyse van MacCallum et al. (2006) dat jongeren door het intergenerationele contact zich minder eenzaam en geïsoleerd voelen.

Daarnaast komt uit de Japanse studie van Murayama en collega's (2015) naar voren dat intergenerationele programma's een positieve invloed hebben op de gezondheid van ouderen. De intergenerationele programma's verminderen het risico van isolatie en eenzaamheid, doordat ouderen zich weer betekenisvol voelen in de maatschappij. Verder versterken intergenerationele programma's het gevoel van sociale samenhang van ouderen en leidt het tot een vermindering van depressieve gevoelens (Murayama et al., 2015).

Ook de Amerikaanse onderzoekers Shaw en Konnert (2014) bestudeerden het effect van intergenerationele programma's op sociaal geïsoleerde ouderen. Shaw en Konnert (2014) concluderen dat deze intergenerationele programma's het gevoel van eenzaamheid verminderen en het gevoel van sociale steun en het meedoen aan betekenisvolle activiteiten verhogen. En dit heeft op zijn beurt weer een positieve invloed op de vitaliteit en gezondheid van ouderen.

Tevens deden de Amerikaanse onderzoekers Aday, Sims en Evans (2004) onderzoek naar het effect van intergenerationele programma's in non-familiële relaties. Intergenerationeel contact kan ervoor zorgen dat kinderen een positievere houding jegens ouderen ontwikkelen en meer begrip voor de oudere generatie krijgen (Aday, Sims & Evans, 2004). Wanneer er geen sprake is van intergenerationeel contact hebben de kinderen relatief meer negatieve vooroordelen en stereotypering jegens ouderen.

Uit de hierboven genoemde onderzoeken komen positieve effecten naar voren van intergenerationeel contact voor zowel de ouderen als jongeren. Echter geen van deze onderzoeken richt zich specifiek op het intergenerationele contact van jongeren en ouderen die samenwonen in verzorgingshuizen.

1.4 Intergenerationeel samenwonen.

In deze scriptie wordt met het begrip *intergenerationeel samenwonen* bedoeld dat verschillende generaties samenwonen in een gebouw en met elkaar in contact komen door sociale activiteiten. Het huidige onderzoek richt zich specifiek op het intergenerationeel samenwonen van ouderen en jongeren in verzorgingshuizen. Het woord '*intergenerationeel*' verwijst naar de interactie tussen verschillende generaties (Sociumi, 2010).

Op basis van de onderzoeken van MacCallum et al. (2006), Murayama et al. (2015), Shaw en

Konnert (2014) en Aday, Sims en Evans (2004) wordt verwacht dat het intergenerationeel samenwonen in een verzorgingshuis een positief effect heeft op zowel de ouderen als de jongeren. Het intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen kan een manier zijn om het intergenerationeel contact tussen de verschillende generaties te versterken. Uit het rapport “*Generaties verbinden, inspiratie vinden*” van Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg (2013) komt naar voren dat projecten die gericht zijn op het samenwonen van verschillende generaties en het versterken van intergenerationeel contact belangrijk zijn om te voorkomen dat mensen losraken van elkaar.

1.5 Wetenschappelijke relevantie

Het huidige onderzoek is wetenschappelijk relevant, omdat er nog niet eerder onderzoek is gedaan naar het contact tussen ouderen en jongeren die samenwonen in verzorgingshuizen. Uit literatuuronderzoek komt naar voren dat er relatief weinig onderzoeken en evaluaties zijn gedaan naar de effecten van non-familiaire intergenerationele programma's (Sánchez et al., 2007; Kuehne, 2005). De onderzoeken die wel het effect van intergenerationele programma's hebben onderzocht richten zich bovendien niet specifiek op het contact tussen de jongeren en ouderen die samen in verzorgingshuizen wonen (Sánchez et al., 2007; MacCallum et al., 2006; Murayama et al., 2015, Shaw & Konnert, 2014; Aday, Sims & Evans, 2004).

Daarnaast is het huidige onderzoek wetenschappelijk relevant omdat er verschillende intergenerationele verzorgingshuizen in Nederland zijn, maar er ontbreekt wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van intergenerationeel samenwonen. Ook ontbreekt er een overzicht van de Nederlandse verzorgingshuizen waar jongeren en ouderen samenwonen. Het doel van dit exploratieve onderzoek is tweeledig. Het eerste doel is om een overzicht te geven van de verzorgingshuizen waar sprake is van intergenerationeel wonen. Daarnaast verkent het huidige onderzoek, voor het eerst, de effecten van het intergenerationeel samenwonen in een verzorgingshuis.

1.6 Sociologische relevantie

Het huidige onderzoek naar intergenerationeel samenwonen is sociologisch relevant, omdat het onderzoek aansluit op verschillende sociologisch relevante onderwerpen: o.a. intergenerationeel contact, welbevinden en eenzaamheid. De verwachting vanuit de praktijk en literatuur is dat contact tussen verschillende generaties positieve gevolgen heeft op het welbevinden van zowel ouderen als jongeren (Pilon, 2014; Riemersma, 2018; MacCallum et al., 2006; Murayama et al., 2016 en Shaw & Konnert, 2014; Aday et al., 2004). Ook is de verwachting dat het intergenerationeel samenwonen een bijdrage kan leveren aan het tegengaan van het maatschappelijk probleem eenzaamheid. Aan de ene kant is eenzaamheid een individuele ervaring, maar aan de andere kant is eenzaamheid een maatschappelijk probleem dat het individu overstijgt (de Jong-Gierveld, 1984). Eenzaamheid vindt plaats in een sociale situatie en is een sociale constructie (Shute & Howitt, 1990). Eenzaamheid bestaat niet buiten anderen en is afhankelijk van het individu en diens omgeving (Perlman & Peplau, 1981).

Vanuit dit oogpunt wordt eenzaamheid gezien als een maatschappelijk probleem dat aansluit bij het onderzoeksveld van de sociologie.

Bovendien is het huidige onderzoek sociologisch relevant omdat het onderwerp ‘intergenerationeel samenwonen’ aansluit bij de discussie in de sociologie over de nieuwe definitie van ‘gezondheid’ van Huber (2016). De oude definitie van gezondheid, gedefinieerd door de World Health Organisation (WHO), is: *“a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity”* (Huber et al., 2011, p. 1). Door de ontwikkelingen in de gezondheidszorg, de toename aan chronische ziekten en de vergrijzende samenleving is er kritiek op deze oude definitie van gezondheid. Eén van de critici op de definitie van gezondheid van het WHO is arts-onderzoeker Huber (2011). Huber stelt dat de definitie van de WHO niet meer adequaat is. De moeilijkheid van de definitie van de WHO ontstaat, volgens Huber, door het woord ‘complete’. Mensen bereiken bijna nooit een staat van *‘complete physical, mental and social well being’*. Huber stelt dat het tijd is voor een nieuwe definitie van gezondheid: *“the ability to adapt and self-manage in the face of social, physical, and emotional challenges”* (Huber et al., 2011, p.2). De oude definitie is te zwart/wit, aldus Huber en collega’s (2011). Mensen werden al snel als ziek bestempeld, terwijl de nieuwe definitie juist de nadruk legt wat het individu nog wel kan met meer eigen verantwoordelijkheid (Denktaş & Burdorf, 2016). De nieuwe definitie van gezondheid legt de nadruk op het aanpassingsvermogen, de veerkracht en zelfmanagementvaardigheden van mensen (Huber et al., 2011). Deze nieuwe positieve benadering van gezondheid sluit aan bij het intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen en kan zorgen voor een focusverschuiving van ‘ziekte’ naar ‘gezondheid’ in de ouderenzorg. Er wordt gekeken vanuit de kansen en mogelijkheden die ouderen hebben in plaats van de focus op de kwetsbaarheden en dat wat zij niet meer kunnen (Vree et al., z.d.).

1.7 Maatschappelijke relevantie

In deze paragraaf wordt allereerst toegelicht waarom het onderwerp ‘intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen’ maatschappelijk relevant is. Vervolgens wordt toegelicht waarom het onderzoek naar intergenerationeel samenwonen maatschappelijk relevant is.

1.7.1 Maatschappelijke relevantie onderwerp

Intergenerationeel samenwonen is een maatschappelijk relevant onderwerp, omdat het aansluit bij verschillende maatschappelijke ontwikkelingen. Ten eerste speelt het in op het bestrijden van eenzaamheid. Eenzaamheid is een maatschappelijk probleem dat de afgelopen decennia steeds meer aan het licht is gekomen. Zo blijkt uit verschillende onderzoeken dat chronische eenzaamheid kan leiden tot gezondheidsproblemen zoals depressie, slaapstoornissen, een verminderde afweer, alcoholverslaving en/of hart- en vaatziekten en een verminderde levensduur (Bassuk, Glass & Berkman, 1991; Barnett & Gotlib, 1988; Holt-Lunstad, Smith & Layton, 2010). Eenzaamheid komt voor in iedere leeftijdsgroep (Movisie, 2016). Er zijn wel risicogroepen die relatief gezien vaker

eenzaam zijn, zoals mensen met gezondheidsproblemen/beperkingen, gescheiden mensen en weduwen/weduwnaars. Uit het onderzoek van socioloog Dykstra (2009) blijkt dat jongeren tussen de 15 en 24 jaar en mensen van 80+ relatief het vaakst eenzaam zijn. Ook in de politiek is steeds meer aandacht voor het maatschappelijke probleem eenzaamheid. In het actieprogramma *Eén tegen eenzaamheid* van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2018) wordt gesteld dat het van belang is om op zoek te gaan naar een duurzame oplossing voor het bestrijden van eenzaamheid onder alle leeftijden. De verwachting vanuit het huidige onderzoek is dat het intergenerationeel samenwonen in een verzorgingshuis een bijdrage kan leveren aan een duurzame aanpak van eenzaamheid³

Daarnaast speelt het intergenerationeel samenwonen in op het probleem van de stijgende gezondheidszorgkosten en de bezuinigingen die hiermee gepaard gaan. Door de toenemende vergrijzing en de stijgende kosten van de gezondheidszorg is in 2015 in Nederland een transitie ingezet in de langdurige zorg (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2017). De transitie moet de zorgkosten van de verzorgingsstaat beperken en een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de participatiesamenleving (Movisie, 2016). Actief participeren in de maatschappij en uitgaan van de eigen kracht van mensen staan centraal in de participatiesamenleving (Movisie, 2015). Voor ondersteuning wordt allereerst gekeken naar het eigen sociale netwerk. De verwachting vanuit het huidige onderzoek is dat het intergenerationeel samenwonen aansluit bij de participatiesamenleving. Het intergenerationeel samenwonen is een mogelijkheid voor ouderen en jongeren om hun sociale netwerk te versterken en wordt gekeken naar wat ouderen nog kunnen. De verwachting is dat het intergenerationeel samenwonen nauw aansluit bij de tijdsgeest van zelfstandigheid, in je eigen kracht staan en de noodzaak van saamhorigheid (kernwaarden van de participatiesamenleving).

Bovendien speelt het intergenerationeel samenwonen in op het personeelstekort in de gezondheidszorg. In 2010 beschreven onderzoekers Blanson Henkemans, Molema, Franck en Otten dat er sprake is van een afname in de potentiële arbeidskracht in de zorg door de ontgroening van de samenleving⁴ en door de hoge werkdruk in de ouderenzorg. Bij ongewijzigd beleid zal naar verwachting één op de drie patiënten in 2025 geen goede toegang meer krijgen tot professionele zorg (Blanson Henkemans et al., 2010). Om de balans tussen vraag en aanbod weer te herstellen moet de gebruikelijke medische zorg worden aangevuld met andere oplossingen, aldus Blanson Henkemans et al. (2010). Ook de economen Van der Horst, Van Erp en De Jong (2011) stellen dat naar alternatieven moet worden gezocht om de stijgende gezondheidskosten tegen te gaan. De verwachting vanuit het

³ De verwachtingen welke in deze paragraaf worden beschreven zijn gebaseerd op de verwachtingen van de onderzoeker en de verwachtingen van de coördinatoren van de verschillende verzorgingshuizen die meedoen aan het huidige onderzoek. De verwachtingen van de coördinatoren kwamen naar voren tijdens oriënterende gesprekken. Een nadere toelichting van deze oriënterende gesprekken wordt in paragraaf 3.3 gegeven.

⁴ Uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (2017) blijkt dat er sprake is van een zogeheten ontgroening in Nederland, een relatieve afname van jongeren uit de samenleving, doordat mensen tegenwoordig minder kinderen krijgen dan vroeger.

huidige onderzoek is dat het intergenerationeel samenwonen een mogelijk bijdrage kan leveren aan het verminderen van de gezondheidszorgkosten, doordat niet alle zorg door professionals hoeft worden geleverd en de jongeren zorgen voor ‘extra handen’ in het verzorgingshuis.

Ten slotte speelt het intergenerationeel samenwonen in op een aantal ontwikkelingen in de woningmarkt, zoals de leegstand in verzorgingshuizen en het woningtekort onder jongeren. De bezuinigingen in de gezondheidszorg hebben geleid tot een sterke reductie van het aantal plaatsen in verzorgingshuizen (Rli, 2014). Aansluitend bij de participatiesamenleving stimuleert de overheid dat ouderen langer zelfstandig thuis blijven wonen. Alleen de meest kwetsbare ouderen mogen nog in een verzorgingshuis wonen (Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg et al., 2016; SOR, 2015). Door het intergenerationeel samenwonen van jongeren en ouderen worden leegstaande kamers toch goed benut, aldus de coördinatoren van de verschillende verzorgingshuizen die meedoen aan dit onderzoek. Tevens blijkt uit onderzoek dat voor zowel studenten als starters een tekort aan woningen op de Nederlandse woningmarkt is (Kences, Ministerie van Binnenlandse zaken & Koninkrijksrelatie, 2017; De Bruin, 2018). De verwachting vanuit het huidige onderzoek is dat het intergenerationeel wonen een goed alternatief is voor studenten en starters om een woonruimte te vinden.

1.7.2 Maatschappelijke relevantie onderzoek

Vanuit Humanitas Groningen, de Gemeente Groningen en het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) kwam de vraag naar voren om onderzoek te doen naar het intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen. De afgelopen jaren is gezond ouder worden (Healthy Ageing) een belangrijk speerpunt voor de stad Groningen geworden (Zwaving, Ekamper, Bazuin & Bruinewoud, n.d.). Het intergenerationeel wonen sluit naadloos aan bij de Healthy Ageing Visie van de gemeente Groningen, waar de nadruk ligt op gezond en gelukkig ouder worden, het versterken van sociale netwerken rond ouderen en de bevordering van welzijn bevorderen.

Ook speelt het intergenerationeel samenwonen in op de vraag naar veranderingen in de ouderenzorg vanuit de politiek. GroenLinks stelt in *‘Lachend tachtig, initiatiefnota voor een toekomstbestendige ouderenzorg’* dat de hulp en ondersteuning van vandaag de dag in de ouderenzorg onvoldoende en zorgelijk is (Ellemeet, 2018). Volgens hen moet meer samenhang komen op het gebied van wonen, zorg en welzijn in de ouderenzorg. *“Goede zorg voor ouderen betekent niet zoveel mogelijk of zo min mogelijk behandelen. Goede zorg voor ouderen stelt het leven van ouderen centraal en hun gezondheid”*, stelt GroenLinks (Ellemeet, 2018, p.22). Gezondheid gaat ook over mentaal welbevinden, het meedoen aan de maatschappij en het dagelijks functioneren (Ellemeet, 2018). Het intergenerationeel samenwonen van ouderen en jongeren kan gezien worden als maatschappelijk initiatief dat aansluit bij de nieuwe invalshoek op ouderenzorg van GroenLinks. Het huidige onderzoek sluit aan op de vraag vanuit de politiek naar veranderingen in de ouderenzorg.

Bovendien speelt het intergenerationeel samenwonen in op de vraag vanuit de politiek om te voorkomen dat tegenstellingen tussen sociale groeperingen in de maatschappij te groot worden. Uit het

regeerakkoord *‘Bruggen slaan’* van de VVD en PvdA komt naar voren dat het onwenselijk is wanneer tegenstellingen tussen o.a. ouderen en jongeren te groot worden en groepen steeds meer tegenover elkaar komen te staan (Rutte & Samson, 2012). Wanneer ouderen en jongeren meer integreren zou dit bijvoorbeeld het isolement onder mensen kunnen verminderen en het gevoel kunnen versterken dat de wereld waarin zij leven ook hun wereld is (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010). Het huidige onderzoek sluit aan op het maatschappelijke debat om de tegenstellingen in de samenleving tussen ouderen en jongeren te overbruggen.

In de vorige paragraaf is beschreven dat het onderwerp intergenerationeel samenwonen aansluit bij verschillende maatschappelijke ontwikkelingen. Dit maakt het extra relevant om hier onderzoek naar te doen. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan inzicht worden verkregen in het effect van het contact tussen ouderen en jongeren die samenwonen in verzorgingshuizen. Deze studie levert dus een belangrijke bijdrage aan het verkennen van het onderwerp ‘intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen’.

1.8 Documentaire: ‘Een nieuwe morgen’

De afgelopen jaren krijgt het onderwerp intergenerationeel wonen meer aandacht in de media. Een voorbeeld hiervan is de documentaire *‘Een nieuwe morgen’*, die op 6 maart 2018 werd uitgezonden op NPO2. De documentaire geeft een kijkje in het leven van de ouderen en jongeren die gezamenlijk in het verzorgingshuis Tuindorp Oost in Utrecht wonen. In een poging de woningnood te bestrijden kwamen twintigers in de leegstaande kamers van een het verzorgingshuis Tuindorp Oost te wonen (“2doc: Een nieuwe morgen”, 2018). Regisseur Kim Brand volgde het project vanuit het perspectief van de ouderen en legde de interactie tussen de verschillende generaties vast. In de documentaire komt naar voren dat het contact tussen de generaties soms moeilijk tot stand komt en dat de verwachtingen van ouderen over het samenwonen met jongeren sterk uiteenloopt. Sommige ouderen staan positief tegenover het idee van samenwonen met jongeren, terwijl andere ouderen geen vertrouwen hebben in het intergenerationeel samenwonen. Zo zegt een oudere mevrouw in de documentaire sceptisch: *“Ik verwacht dat ze ieder op hun eigen stekje blijven. Wij zijn nog belangrijk? Het is dat we zo’n smalle rug hebben gekregen, want achter je rug lachen ze daar om en denken ze: ‘Ach gut, dat oudje, dat oudje wil ook nog mee doen’”*. (Van Nunen, Douce & Brand, 2017). De documentaire *‘Een nieuwe morgen’* laat een ander beeld zien van het intergenerationeel wonen in een verzorgingshuis dan de louter positieve berichten uit de media, zoals ook in de introductie van het huidige onderzoek naar voren komt (Pilon, 2014; Riemersma, 2018). Het samenwonen van jongeren en ouderen in verzorgingshuizen lijkt een mooi initiatief, maar het is van belang om te onderzoeken of er sprake is van intergenerationeel contact in de uitvoering van het idee.

1.9. Onderzoeksvragen

In deze scriptie worden drie onderzoeksvragen behandeld. De onderzoeksvragen van deze scriptie luiden als volgt:

- 1. In welke verzorgingshuizen in Nederland is er sprake van intergenerationeel samenwonen van ouderen en jongeren?***
- 2. In hoeverre is er sprake van intergenerationeel contact in de verzorgingshuizen waar oud en jong samenwonen?***
- 3. Wat is het ervaren effect van intergenerationeel contact in verzorgingshuizen op het algemeen subjectief welbevinden van zowel ouderen als jongeren?***

1.10 Leeswijzer

Het onderzoek is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader beschreven. In hoofdstuk 3 worden de methoden van het onderzoek nader toegelicht. In het huidige onderzoek wordt gebruik gemaakt van een mixed methods, welke uit drie onderdelen bestaat: literatuuronderzoek, oriënterend onderzoek en vragenlijstonderzoek. Hoofdstuk 4 geeft een overzicht van de verzorgingshuizen in Nederland waar sprake is van intergenerationeel samenwonen. In hoofdstuk 5 worden de resultaten van het vragenlijstonderzoek gepresenteerd. Tot slot worden in hoofdstuk 6 de conclusie, discussie en aanbevelingen besproken.

Intergenerationeel samenwonen Humanitas – Deventer (Jansen, 2015)

2. Theoretisch Kader

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader beschreven en de verwachtingen geformuleerd omtrent het intergenerationeel samenwonen. Allereerst wordt het intergenerationeel contactmodel van Bengtson en Roberts (1991) gebruikt om te bestuderen in hoeverre er sprake is van contact tussen de verschillende generaties. Vervolgens worden de Sociale Productie Functie (SPF) theorie (Lindenberg, 1996; 2013) en de theorie van de kritieke fase (Steверink, 2001) behandeld om te bestuderen wat de verwachte effecten van intergenerationeel samenwonen op het algemeen subjectief welbevinden zijn. Tot slot zijn op basis van de theorie de verwachtingen met betrekking tot intergenerationeel contact geformuleerd en weergegeven in een samengesteld model.

2.1 Intergenerationeel contactmodel

Om intergenerationele relaties te onderzoeken doen onderzoekers vaak een beroep op het intergenerationele solidariteitsmodel van Bengtson en Roberts (Noordhuizen & Kalmijn, 2009). Met intergenerationele solidariteit wordt de solidariteit bedoeld tussen verschillende generaties (Bengtson & Black, 1973). Het concept solidariteit komt oorspronkelijk uit de sociologie en is geïntroduceerd door de socioloog Emile Durkheim aan het eind van de negentiende eeuw (Merz, Schuengel & Schulze, 2007). Volgens Durkheim is solidariteit *“the totality of bonds that bind us to one another and to society, which shape the mass of individuals into a cohesive aggregate”* (Durkheim, 1984, p.331). Bengtson en Roberts (1991) maakten gebruik van de ideeën van Durkheim voor het ontwikkelen van het intergenerationele solidariteitsmodel (Hammarström, 2005).

Het intergenerationele solidariteitsmodel is oorspronkelijk ontwikkeld voor onderzoek naar ouder-kindrelaties (Bengtson & Roberts, 1991), maar wordt ook toegepast in onderzoeken naar familierelaties (Geurts, 2016). Het intergenerationele solidariteitsmodel blijkt – volgens verschillende onderzoekers – een gegronde en betrouwbare methode voor het onderzoeken van ouder-kindrelaties (Mangen, Bengtson & Landry, 1988) en grootouder-kindrelaties (Silverstein et al., 1998; Even-Zohar 2011; Geurts, 2012).

In het oorspronkelijke solidariteitsmodel model van Bengtson en Roberts (1991) wordt onderscheid gemaakt tussen zes dimensies van solidariteit: 1) Associationele solidariteit 2) Affectieve solidariteit 3) Consensuele solidariteit 4) Functionele solidariteit 5) Normatieve solidariteit en 6) Structurele solidariteit. In dit huidige onderzoek wordt het model van Bengtson en Roberts (1991) gebruikt om het intergenerationele contact in verzorgingshuizen te onderzoeken. Het is van belang te onderkennen dat ‘intergenerationeel contact’ niet hetzelfde betekent als ‘intergenerationele solidariteit’, maar dat deze twee concepten wel met elkaar samenhangen: *“Because we assume that more contact implies a greater degree of solidarity in the family”* (Mangen, Bengtson & Landry Jr., 1988, p. 99). Er is een pragmatische keuze gemaakt om te spreken van ‘contact’ in plaats van

‘solidariteit’. Solidariteit is een beladen concept, zo komt ook naar voren uit het onderzoek van Blommaert et al. (2005). Aangezien het huidige onderzoek voor het eerst verkennend onderzoek doet naar intergenerationeel samenwonen, is het verstandig om een minder beladen concept te kiezen, namelijk: ‘contact’. Daarnaast zijn de verschillende dimensies van solidariteit goed toe te passen op het concept contact. Om deze redenen wordt vanaf nu in het huidige onderzoek gesproken over het intergenerationeel contactmodel in plaats van het intergenerationele solidariteitsmodel. In deze paragraaf wordt een beschrijving gegeven van de verschillende dimensies van intergenerationeel contact.

Associationeel contact betreft de frequentie van contact en het ondernemen van gezamenlijke activiteiten tussen generaties (Bengtson & Roberts, 1991).

Affectief contact heeft betrekking op de emotionele band en de emotionele nabijheid van beide generaties, aldus Bengtson en Roberts (1991). Affectie betreft de mate waarin mensen genegenheid voor elkaar voelen, de wederkerigheid van positieve gevoelens. Het gaat bij affectief contact ook om respect, vertrouwen en intimiteit van de relatie (Silverstein & Bengtson, 2016b).

Consensueel contact geeft aan in hoeverre de overtuigingen en waarden van beide partijen in overeenstemming zijn (Bengtson & Roberts, 1991). Silverstein en Bengtson beschrijven consensueel contact als: “*the amount of intergenerational similarity or agreement in beliefs and values that exists between parents and children, or grandparents and grandchildren*” (2016b, p.22). Het gaat hierbij om de consensus tussen normen, waarden en attitudes (Bengtson & Roberts, 1991).

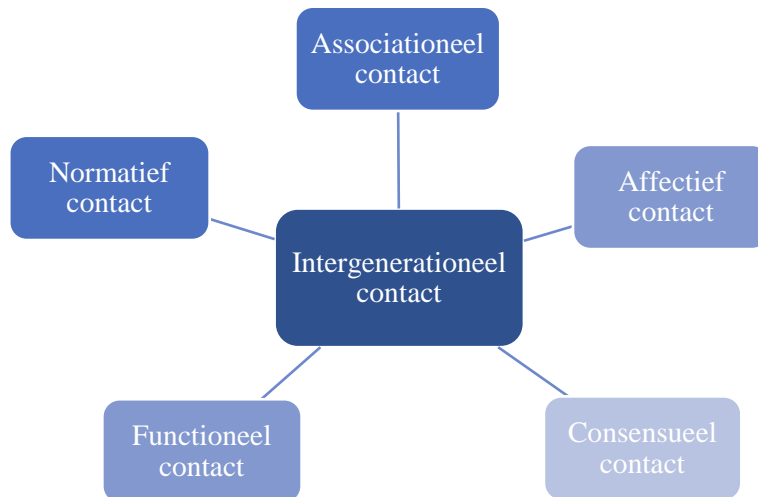
Functioneel contact verwijst naar de hoeveelheid hulp en ondersteuning die wordt uitgewisseld tussen generaties (Bengtson & Roberts, 1991). De hulp kan variëren van emotionele, instrumentele en financiële hulp. Maar de echte waarde van de relatie zit soms meer in ‘being there’ (emotionele hulp), dan in de acties die worden ondernomen (Bengtson, geciteerd in Silverstein et al., 1998).

Normatief contact heeft betrekking op de verplichtingen die worden gevoeld ten aanzien van de andere partij en de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van de relatie (Bengtson & Roberts, 1991). Het gaat hierbij om de (familie)verplichtingen die men voelt in het contact met de andere generatie.

Ten slotte heeft *Structureel contact* betrekking op de factoren die het contact tussen de generaties vergemakkelijken of belemmeren (Bengtson & Roberts, 1991). Dit betreft de gelegenheidsstructuur van het contact: o.a. gezinsstructuur, nabijheid en beschikbaarheid. Structureel contact wordt niet meegenomen in het huidige onderzoek, omdat deze vorm van contact niet van toepassing is op de relatie van ouderen en jongeren die samen in een verzorgingshuis wonen. Aangezien de ouderen en jongeren samenwonen zijn deze gelegenheidsstructuren geen goede indicator voor het contact tussen de verschillende generaties.

Uiteindelijk wordt er in het huidige onderzoek onderscheid gemaakt tussen vijf dimensies van intergenerationeel contact, welke worden weergegeven in figuur 1. Er zijn van tevoren geen

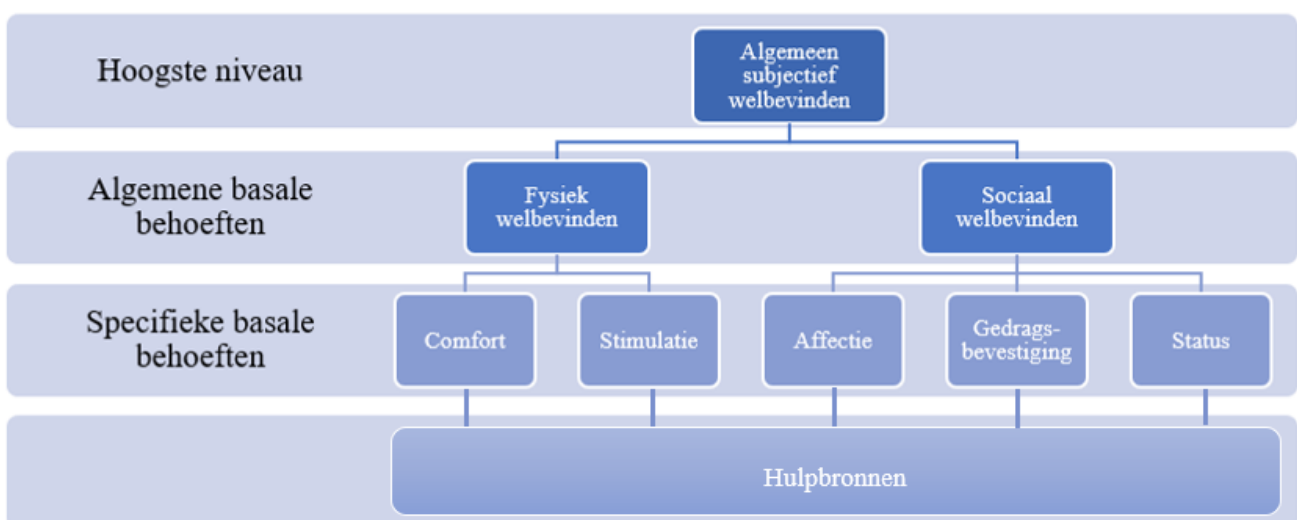
verwachtingen opgesteld over de dimensies van intergenerationeel contact. Het huidige onderzoek verkent de intergenerationele relatie. Er wordt onderzocht of er sprake is van intergenerationeel contact in de verzorgingshuizen en wat voor soort (dimensie) contact dit is.

Figuur 1: Aangepast intergenerationeel contactmodel op huidig onderzoek, gebaseerd op de theorie van Bengtson en Roberts (1991)

2.2 Sociale Productie Functie theorie

Het theoretisch startpunt om het effect van intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden te bestuderen is de Sociale Productie Functie (SPF) theorie van Lindenberg (1996; 2013). De SPF theorie van Lindenberg vormt een raamwerk om te begrijpen waarom sociale relaties van belang zijn voor het algemeen subjectief welbevinden. Kenmerkend voor de SPF theorie is dat dit model hiërarchisch is opgebouwd (zie figuur 2).

Figuur 2: Hiërarchische model van de algemene menselijke behoeften aan subjectief welbevinden volgens de SPF theorie (Lindenberg, 2013).

Volgens Lindenberg (1996; 2013) hebben mensen een algemene behoefte aan subjectief welbevinden. Het begrip welbevinden kan worden omschreven als: *“De waardering van een individu voor zijn of haar leven in het algemeen – het geheel van plezierige en onaangename ervaringen, soms ook wel aangeduid als kwaliteit van het leven”* (Ormel, Lindenberg, Steverink & Verbrugge, 1996, p. 117).

Het algemeen subjectief welbevinden kan worden bereikt door de vervulling van twee lager gelegen behoeften: de behoefte aan fysiek welbevinden en sociaal welbevinden (Lindenberg, 2013). Onder het fysiek welbevinden verstaat Lindenberg ‘comfort’ en ‘stimulatie’. Comfort wordt bereikt door het vervullen van lichamelijke basisbehoeften, zoals de afwezigheid van honger, dorst, vermoeidheid, pijn en ziekte. Stimulatie is de vervulling van de fysieke behoefte aan een bepaalde mate van stimulering en activatie. Volgens Lindenberg (2013) hebben mensen behoefte aan een bepaalde prikkel en de afwezigheid van verveling.

Onder het sociaal welbevinden verstaat Lindenberg (1996; 2013) ‘affectie’, ‘gedragsbevestiging’ en ‘status’. Affectie betreft de mate van liefde, vriendschap en emotionele steun die ervaren wordt in relaties (Ormel, Lindenberg, Steverink & Verbrugge, 1999). Gedragsbevestiging wordt bereikt door bevestiging en goedkeuring van anderen (Steverink, 2009). Door gedeelde waarden en normen heerst het gevoel van gelijkwaardigheid en het bij een groep horen. Ten slotte kan het sociaal welbevinden worden bereikt door de vervulling van de behoefte aan status. Status betreft de behoefte om ergens in uit te blinken, het onderscheiden van anderen door bijvoorbeeld speciale talenten. Status gaat, in tegenstelling tot gedragsbevestiging, juist om uniek zijn.

Onderaan in het hiërarchische model van de SPF theorie staan de hulpbronnen die bijdragen aan het realiseren van de doelen (Lindenberg, 2013). Voor de vervulling van fysiek en sociaal welbevinden zijn zowel externe hulpbronnen als interne hulpbronnen nodig (Steverink, 2009). Er zijn externe hulpbronnen, zoals eten, drinken, gezondheidszorg, onderwijs, geld, (vrijwilligers)werk doen, een partner en vrienden. Met de interne hulpbronnen worden de zelfmanagementvaardigheden van mensen bedoeld. Dit zijn de vaardigheden waarmee mensen hun externe hulpbronnen managen en onderhouden (Steverink, 2009).

Volgens Lindenberg's SPF theorie hebben mensen dus niet alleen lichamelijke basisbehoeften, maar ook sociale basisbehoeften (Lindenberg, 2013). Ook hebben mensen invloed op hun eigen welbevinden. Mensen kunnen hun eigen welbevinden verbeteren door het ontwikkelen van het fysieke of het sociale welbevinden. Gekeken vanuit de SPF theorie van Lindenberg (1996; 2013) wordt er in het huidige onderzoek verwacht dat het intergenerationeel contact in de verzorgingshuizen een positieve invloed heeft op het algemeen subjectief welbevinden van zowel de ouderen als de jongeren.

2.3 De theorie van de kritieke fase

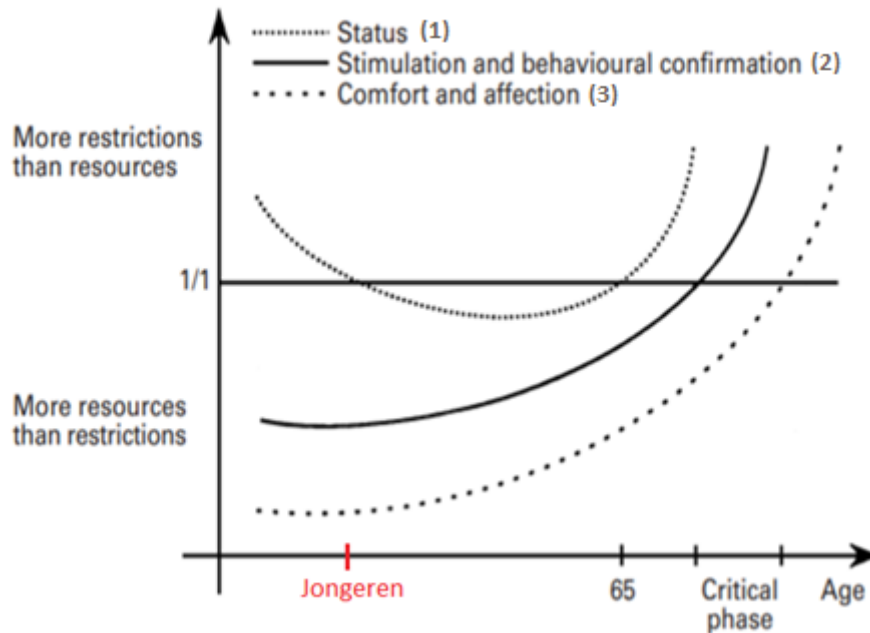
Er wordt gebruik gemaakt van de theorie van de kritieke fase van psycholoog Steverink (2001) om nader uiteen te zetten wat de verwachtingen zijn van het intergenerationeel contact op de realisatie van

de behoefte aan fysiek welbevinden en sociaal welbevinden. De theorie van de kritieke fase borduurt voort op de SPF theorie en toont hoe de verhouding tussen hulpbronnen en restricties verandert met de leeftijd (Steверink, 2001).

De theorie van de kritieke fase toont aan dat mensen geconfronteerd worden met beperkingen (de zogeheten restricties) bij het realiseren van hun doelen/behoeften (Steверink, 2001). De restricties en hulpbronnen zijn afhankelijk van de omstandigheden waarin een individu verkeert en veranderen gedurende het leven. Meer hulpbronnen en minder restricties leiden tot een hoger welbevinden. Om inzicht te verkrijgen in het ouder wordende individu en diens welzijn en gezondheid, moet men niet alleen kijken naar de fysieke aspecten, maar ook naar de sociale aspecten van het ouder worden (Steверink, 2002).

Een belangrijke aanname van de theorie van de kritieke fase is dat er een mogelijkheid tot substitutie of compensatie van hulpbronnen en doelen bestaat (Steверink, 1996). Ouderen hebben te maken met een toenemende kans op het verlies van hulpbronnen, zoals het verlies van o.a. fysieke kracht, sociale positie en sociale relaties (Steверink, 2002). Wanneer het compenseren van bepaalde hulpbronnen relatief moeilijk is, kan men de doelen ook laten vallen en zich focussen op een doel dat makkelijker te realiseren is. Vanwege een toenemend verlies van hulpbronnen tijdens het ouder worden zal een patroon van veranderingen van doelen optreden, aangezien het moeilijker wordt om deze doelen te realiseren (Steверink, 1996).

Volgens Steверink (1996) zal allereerst het doel 'status' afvallen naarmate mensen ouder worden, doordat men de pensioengerechtigde leeftijd bereikt en kampt met een verandering van sociale positie. Wanneer status wegvalt is substitutie of compensatie vaak mogelijk (Steверink, 2001). Daarnaast zal met het ouder worden de lichamelijke klachten en fysieke beperkingen toenemen. Dit is van invloed op de vervulling van de behoefte aan 'gedragsbevestiging' en 'stimulatie'. Wanneer enkel de doelen 'comfort' en 'affectie' overblijven, zijn de mogelijkheden tot compensatie en substitutie zo beperkt dat ouderen kwetsbaar kunnen worden voor verder verlies aan hulpbronnen, de zogeheten kritieke fase (Steверink, 1996). De doelen affectie en comfort, die relatief minder worden beïnvloed door werk en gezondheid, worden van groot belang voor het realiseren van welbevinden (Steверink, 2001). Grafiek 2 toont het hypothetisch verloop van de vervulling van behoeften naarmate men ouder wordt. Hoe hoger de lijn, des te moeilijker het is om de behoeften te vervullen. Wanneer een lijn boven de bovenste horizontale lijn komt, wordt de desbetreffende behoefte onvoldoende vervuld.

Figuur 3: Hypothetisch verloop van de relatieve moeilijkheid naarmate mensen ouder worden van het vervullen van de behoeften van 1) status 2) stimulatie en gedragsbevestiging en 3) comfort en affectie (Steверink, 2001). Ook wordt de verwachte fase waarin jongeren zich bevinden aangegeven.

De kritieke fase is volgens Steверink (2001) de fase waarin meer ouderen zich gaan oriënteren op opname in een verpleeg- of verzorgingshuis. Om te voorkomen dat de hulpbronnen voor comfort en affectie ook nog wegvallen, wordt de optie om in een verpleeg- of verzorgingshuis te wonen aantrekkelijker. In een verpleeg- of verzorgingshuis zijn er medebewoners en verpleegkundigen met wie de ouderen dagelijks contact hebben, waardoor zij hun sociale netwerk kunnen uitbreiden, wat invloed heeft op de behoefte aan affectie. Daarnaast zijn er ook hulpbronnen voor comfort aanwezig in een verpleeg- of verzorgingshuis. Voor de realisatie van de behoefte aan comfort kan worden gedacht aan de maaltijd die wordt verzorgd, huishoudelijke hulp en hulp bij persoonlijke verzorging.

2.4 Verwachte effecten intergenerationeel contact

Allereerst worden op basis van de SPF theorie (Lindenberg 1996; 2013) en de kritieke fase theorie (Steверink, 2001) de verwachte effecten van intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden van ouderen uiteengezet. De verwachting is dat door het intergenerationeel samenwonen de ouderen hun sociale netwerk uitbreiden en dat dit een positieve invloed heeft op de realisatie van de behoefte aan affectie en stimulatie. De extra aandacht van de jongeren kan er mogelijk voor zorgen dat ouderen meer dagelijks contact hebben en meer activiteiten ondernemen, omdat er extra handen in het verzorgingshuis aanwezig zijn. Deze extra handen zijn niet van een medisch professional, maar nemen de taak van een 'goede buur' op zich. De jongere maakt een praatje, speelt een spelletje en maakt de dagelijkse wandeling weer mogelijk.

Daarnaast blijkt uit verscheidene sociologische en psychologische onderzoeken dat

intergenerationeel contact een positief effect kan hebben op het verminderen van het gevoel van eenzaamheid voor ouderen (MacCallum et al., 2006; Murayama et al., 2016 en Shaw & Konnert, 2014). Volgens psycholoog Steverink (2009) zijn de sociale behoeften niet voldoende vervuld als iemand eenzaam is. Oorzaken van eenzaamheid, waar ouderen mee te maken krijgen, zijn o.a. veranderingen in het sociale netwerk, structurele levensveranderingen en de individualisering van de samenleving (GGD'en, CBS & RIVM, 2017). De externe hulpbronnen, zoals sociale contacten, zijn nodig voor de vervulling van de sociale behoeften (Steverink, 2009). Sociale contacten kunnen de eenzaamheid terugdringen, aldus Steverink (2009). Op basis van de SPF theorie (Lindenberg, 1996; 2013) en de kritieke fase theorie (Steverink, 2001) is de verwachting in dit huidige onderzoek dat het intergenerationeel contact een positieve invloed heeft op de sociale contacten van de ouderen en zo mogelijk het gevoel van eenzaamheid terug kan dringen. Concluderend zijn de verwachte effecten van intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden van ouderen dat:

- Het intergenerationeel contact een positieve invloed heeft op het verminderen van het gevoel van eenzaamheid onder ouderen.
- Het intergenerationeel contact een positieve invloed heeft op de realisatie van affectie van ouderen.
- Het intergenerationeel contact een positieve invloed heeft op de realisatie van stimulatie van ouderen.

Gebaseerd op de SPF theorie (Lindenberg 1996; 2013) en de kritieke fase theorie (Steverink, 2001) wordt ook uiteengezet wat het verwachte effect van intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden van jongeren is. De kritieke fase theorie beschrijft hoe mensen naarmate zij ouder worden te maken krijgen met het verlies van hulpbronnen - voor het vervullen van het algemeen subjectief welbevinden - waardoor mensen kwetsbaar worden voor verder verlies (Steverink, 2009). De verwachting in dit huidige onderzoek is dat wanneer jongeren te maken krijgen met structurele levensveranderingen zij zich, net als ouderen, in een kwetsbare fase van hun leven bevinden. In figuur 3 is de verwachte fase waarin jongeren zich bevinden aangegeven. Uit het onderzoek van Machielse (in Hamer, 2010) komt naar voren dat ook jongeren kampen met ingrijpende levensgebeurtenissen: een nieuw leven opbouwen, verhuizen en beginnen met een nieuwe studie/baan. Volgens filosoof en sociale wetenschapper Machielse zijn deze levensgebeurtenissen van invloed op het welbevinden van de jongeren (in Hamer, 2010). De verwachting is dat de structurele levensveranderingen waar de jongeren zich in bevinden van invloed zijn op de realisatie van sociaal en fysiek welbevinden.

In het huidige onderzoek wordt – net als bij de ouderen – gekeken naar het effect van intergenerationeel samenwonen op de realisatie van de behoefte aan stimulatie en affectie van jongeren. De verwachting van de coördinatoren uit de verschillende verzorgingshuizen die meedoen aan het onderzoek is dat door het intergenerationele contact ook de jongeren hun netwerk uitbreiden. Door het intergenerationeel samenwonen hebben de jongeren en ouderen contact met elkaar, wat van

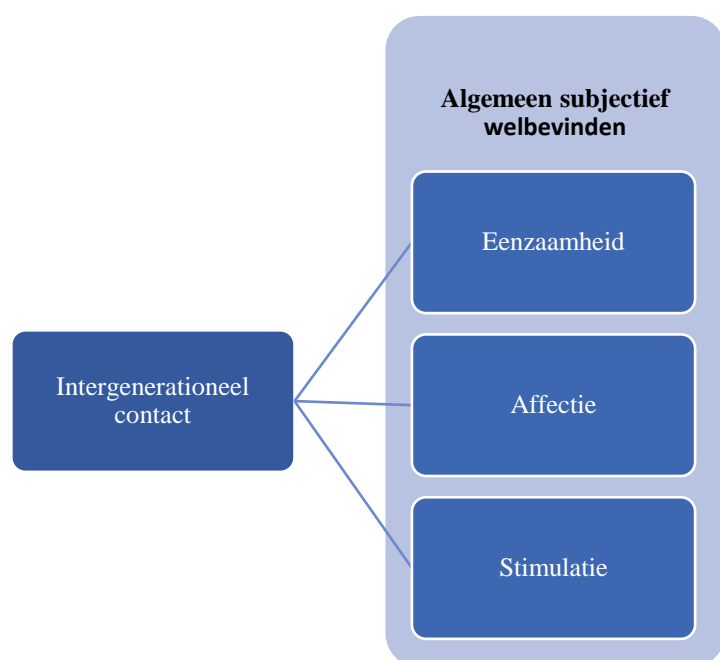
invloed kan zijn op de realisatie van affectie. Ook is de verwachting van de coördinatoren uit de verschillende verzorgingshuizen dat jongeren en ouderen gezamenlijk activiteiten gaan ondernemen wanneer zij samenwonen in een verzorgingshuis. Jongeren gaan bijvoorbeeld met ouderen wandelen, doen een spelletje en organiseren gezamenlijke activiteiten. Dit kan ook van invloed zijn op de realisatie van stimulatie van jongeren.

Daarnaast is een verwachting in het huidige onderzoek dat het intergenerationeel contact een positieve invloed heeft op het tegengaan van eenzaamheid onder jongeren. Uit onderzoek van MacCallum en collega's (2006) blijkt dat intergenerationeel contact ook een positief effect kan hebben op het verminderen van het gevoel van eenzaamheid van jongeren. Ook jongeren krijgen te maken met veranderingen in het sociale netwerk, structurele levensveranderingen en de individualisering van de samenleving (GGD'en, CBS & RIVM, 2017). Dit kan van invloed kan zijn op het gevoel van eenzaamheid onder jongeren. Sociale contacten kunnen – net als bij ouderen – het gevoel van eenzaamheid terugdringen (Steverink, 2009). Op basis van het onderzoek van Steverink (2009) wordt verwacht dat het sociale contact met de ouderen het gevoel van eenzaamheid onder jongeren kan terugdringen. Concluderend zijn de verwachte effecten van intergenerationeel samenwonen op het algemeen subjectief welbevinden van de jongeren dat:

- Het intergenerationeel contact een positieve invloed heeft op het verminderen van het gevoel van eenzaamheid onder jongeren.
- Het intergenerationeel contact een positieve invloed heeft op de realisatie van affectie van jongeren.
- Het intergenerationeel contact een positieve invloed heeft op de realisatie van stimulatie van jongeren.

2.5 Het samengestelde model

Op basis van de literatuur en de verwachtingen van de voorgaande paragrafen is het model in figuur 4 ontwikkeld. Het model geeft het effect van intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden van zowel ouderen als jongeren weer. Er wordt onderzocht of het intergenerationeel contact van invloed is op het gevoel van eenzaamheid en op de realisatie van de doelen affectie en stimulatie.

Figuur 4: Model dat de verwachtingen van het effect van intergenerationeel contact voor zowel ouderen als jongeren weergeeft, ontwikkeld op basis van de SPF theorie (Lindenberg, 1996; 2013) en de kritieke fase theorie (Steeverink, 2001).

Intergenerationeel samenwonen in Tuindorp Oost – Utrecht (K. Brand, persoonlijke communicatie, 14 juni 2018).

3. Methoden

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet hoe het onderzoek is uitgevoerd. In het huidige onderzoek is gebruik gemaakt van mixed methods. Allereerst is er aan de hand van literatuuronderzoek meer inzicht verkregen over het onderwerp intergenerationeel samenwonen. Ten tweede is er een oriënterend onderzoek gedaan door het gesprek aan te gaan met de coördinatoren van verzorgingshuizen en deel te nemen aan een brainstormbijeenkomst over intergenerationeel contact. Ten derde is er een vragenlijstonderzoek gedaan. Er zijn vragenlijsten afgenomen bij zowel ouderen als jongeren die samenwonen in verschillende verzorgingshuizen in Nederland.

Het is van belang om een uitvoerige beschrijving van de beslissingen en de uitvoering van het onderzoek te geven, om meer inzicht te geven in de stappen die zijn ondernomen door de onderzoeker gedurende het onderzoek. Een beschrijving van hoe het onderzoek is uitgevoerd is van belang voor de replicerbaarheid en betrouwbaarheid van het onderzoek.

3.1 Explorerend onderzoek

Omdat er nog weinig bekend is over het onderwerp intergenerationeel wonen in verzorgingshuizen, kan geen gebruik worden gemaakt van een bestaande theorie of model over intergenerationeel samenwonen. Doordat er geen gebruik wordt gemaakt van een van tevoren bekende theorie of model is er sprake van een explorerende onderzoeksaanpak (Swanborn, 2004). Het onderzoek is begonnen met een brede probleemstelling ‘*Wat is het effect van intergenerationeel samenwonen?*’. Gaandeweg het onderzoek zijn gerichtere onderzoeksvragen geformuleerd. Door middel van lezen, vragen stellen en luisteren is er meer inzicht verkregen in het onderwerp, waardoor het onderwerp geleidelijk is afgebakend (Swanborn, 2004). Uiteindelijk is de theorie van het intergenerationele contactmodel (Bengtson & Roberts, 1991), de SPF theorie (Lindenberg, 1996; 2013) en de kritieke fase theorie (Steverink, 2001) toegepast op het huidige onderzoek en is een model ontworpen.

3.2 Onderzoeksgedeelte I: literatuuronderzoek

Aan de hand van literatuuronderzoek is meer inzicht verkregen in het onderwerp intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen. Om te beginnen is er op specifieke zoektermen in de literatuur gezocht en is de sneeuwbalmethode toegepast: er werd gestart met een relevant artikel uit de literatuur en vervolgens is hiervan de referentielijst doorgezocht. Dit resulteerde in een lijst met relevante literatuur voor het huidige onderzoek. Daarnaast is contact gezocht met professionals die gespecialiseerd zijn op het gebied van verschillende woonvormen in Nederland. Dit om een overzicht te verkrijgen van de verzorgingshuizen waar intergenerationeel wonen plaatsvindt. Er is contact opgenomen met Housing Europe, Wono Woononderzoek, Aedes Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg, Platform31 en Samenhuizen vzw. Op basis van literatuuronderzoek en contact met de professionals is

geprobeerd een zo compleet mogelijk overzicht weer te geven van de verzorgingshuizen waar intergenerationeel samenwonen plaatsvindt. Er is doorgegaan met literatuuronderzoek en contact opnemen met professionals totdat er geen relevante nieuwe informatie meer werd verkregen en sprake was van inhoudelijke verzadiging.

3.3 Onderzoeksgedeelte II: Oriënterend onderzoek

Aan de hand van het overzicht van de verzorgingshuizen in Nederland waar intergenerationeel wonen plaatsvindt is, als tweede onderdeel van het exploratieve onderzoek, oriënterend onderzoek uitgevoerd. Allereerst is een oriënterend gesprek gevoerd met de directeur van Connect Generations, een bemiddelingsorganisatie tussen studenten en verzorgingshuizen. Vervolgens zijn er oriënterende gesprekken gevoerd met coördinatoren van verschillende verzorgingshuizen waar ouderen en jongeren samenwonen. Daarnaast is er deelgenomen aan een brainstormbijeenkomst over het samenwonen van verschillende generaties, georganiseerd door de makers van de documentaire *‘Een nieuwe morgen’*. Dit oriënterende onderzoeksgedeelte geeft een waardevol inzicht in hoe het intergenerationeel contact in de verzorgingshuizen verloopt en wat de verwachte voordelen en mogelijke struikelblokken bij intergenerationeel samenwonen zijn. De oriënterende gesprekken hebben samen met het literatuuronderzoek input gegeven voor de insteek van het theoretisch kader, de onderzoeksvragen en de vragenlijsten.

3.3.1 Oriënterend gesprek – Connect Generations

Uit een oriënterend gesprek met Gitta Klopper, directeur en oprichter van Connect Generations, kwam naar voren wat volgens haar factoren zijn die positief bijdragen aan intergenerationeel samenwonen⁵. Ten eerste is een klik tussen de ouderen en de jongeren belangrijk. De jongeren worden zorgvuldig geselecteerd door Klopper op basis van intuïtie en ervaring. Daarnaast voert zij met de jongeren een ‘sollicitatiegesprek’. Ten tweede kan een derde coördinerende en verantwoordelijke partij, zoals Connect Generations, een factor zijn die positief bijdraagt aan het intergenerationeel samenwonen. Door het inschakelen van een derde en coördinerende partij kan de drempel voor verzorgingshuizen om kamers aan jongeren te verhuren minder groot worden. Ten derde kunnen evaluatiegesprekken met de jongeren en de coördinatoren van het verzorgingshuis een positieve invloed hebben op het intergenerationeel samenwonen. Na drie en zes maanden houdt Klopper evaluatiegesprekken met de studenten, zodat zij inzicht krijgt in de stand van zaken van het intergenerationele samenwonen.

Samenvattend zijn een goede match, een derde coördinerende bemiddelingsorganisatie en

⁵ Op 22 februari 2018 is er een oriënterend gesprek gevoerd met Gitta Klopper van Connect Generations. Connect Generations is een bemiddelingsorganisatie die studenten die een woonruimte zoeken verbindt aan verzorgingshuizen die een woonruimte ter beschikking stellen (<https://www.connectgenerations.nl>). In samenwerking met christelijke studentenverenigingen (o.a. Navigators en S.S.R. – N.U., Christelijke Studentenvereniging Utrecht) probeert Connect Generations generaties met elkaar te verbinden, zodat jong en oud iets voor elkaar kunnen betekenen. Connect Generations neemt de verantwoordelijkheid en stelt contracten met de jongeren op. In ruil voor 30 uur vrijwilligerswerk per maand mogen de studenten ‘op kamers’ wonen in het verzorgingshuis. De studenten betalen wel voor gas, water en licht.

evaluatiemomenten volgens Klopper factoren die positief bijdragen aan het samenwonen van jongeren en ouderen in verzorgingshuizen⁶.

3.3.2 Oriënterende gesprekken – coördinatoren verzorgingshuizen

Naast het gesprek met Connect Generations zijn er in totaal zes oriënterende gesprekken gevoerd met coördinatoren van de verzorgingshuizen die deelnemen aan het huidige onderzoek⁷. Uit deze oriënterende gesprekken kwam een aantal relevante bevindingen naar voren.

Ten eerste werd duidelijk dat niet alle ouderen behoefte hebben aan contact met de jongere generatie. Wanneer ouderen ernstig ziek en/of vermoeid zijn hebben zij over het algemeen minder behoefte aan intergenerationeel contact. Deze bevindingen worden ondersteund door de bestaande literatuur. Volgens sociologen Fokkema en van Tilburg (2007) is de motivatie van een persoon om te participeren een belangrijke voorwaarde voor de kans van slagen van een interventie. *“Wanneer een persoon baat zou hebben bij een interventie maar geen zin heeft om hieraan mee te doen, is de aanpak gedoemd te mislukken”*, aldus Fokkema en Van Tilburg (2007, p. 190). Het is weinig zinvol om ouderen die geen behoefte hebben aan intergenerationeel contact mee te nemen in een onderzoek over het effect van intergenerationeel contact. Om deze reden ligt de focus in het huidige onderzoek bij de ouderen die contact met de jongere generatie hebben/willen. Het is ook afhankelijk van de zorgafdeling waar de ouderen wonen hoe het intergenerationele contact verloopt. Intergenerationeel contact met ouderen met een zware zorgindicatie verloopt moeizamer in vergelijking met ouderen met een lichtere zorgindicatie, aldus de coördinatoren van de verzorgingshuizen.

Ten tweede kwam uit de oriënterende gesprekken naar voren dat de kwaliteit van de intergenerationele contacten ook verschilt per jongere. Sommige jongeren waarderen het contact met de ouderen, zijn maatschappelijk betrokken en hebben affiniteit met ouderen. Terwijl bij andere jongeren het contact minder soepel verloopt en zij meer geprikkeld zijn door de goedkope woonruimte. Ondanks dat de jongeren van tevoren worden geselecteerd, blijft het moeilijk in te schatten of de jongeren maatschappelijk betrokken zijn en hoe zij in hun omgang met de ouderen zijn.

Ten derde kwam uit de oriënterende gesprekken naar voren dat het moeilijk is om concrete afspraken met ouderen te maken. Uit de ervaring van de coördinatoren is gebleken dat er bijvoorbeeld maar weinig ouderen zich van te voren inschrijven voor activiteiten die worden georganiseerd. Ouderen beslissen op het moment dat de activiteit plaatsvindt of zij hier aan willen deelnemen. Volgens de coördinatoren van de verzorgingshuizen geven de ouderen aan dat zij zich niet van tevoren willen vastleggen voor activiteiten omdat dit afhankelijk is van verscheidene factoren zoals de

⁶ Dit kwam ook naar voren uit het rapport *Jong en oud wonen samen - Een eerste inventarisatie van intergenerationeel wonen in Europa, Nederland en Groningen: Wat gebeurt er al en wat zijn mogelijkheden?* (Tijmensens & Korten, persoonlijke communicatie, 2018).

⁷ Respectievelijk hebben de volgende gesprekken plaatsgevonden: op 10 mei 2018 in Tuindorp Oost, Utrecht; op 15 mei 2018 in De Dilgt, Haren; op 4 juni 2018 in Humanitas, Deventer; op 13 juni 2018 in Vivent de Hooghe Clock, 's-Hertogenbosch; op 14 juni 2018 in de Molenhof, Zwolle en op 19 juni 2018 in de Amerhorst, Amersfoort.

gezondheid, het weer en andere activiteiten. Hier is rekening mee gehouden voor het werven van ouderen voor het huidige onderzoek.

Daarnaast kwam uit de oriënterende gesprekken naar voren dat het per verzorgingshuis verschilt in hoeverre het aantal uren vrijwilligerswerk van de jongeren wordt bijgehouden. Zo pleit verzorgingshuis Humanitas in Deventer voor het niet bijhouden van het aantal uren vrijwilligerswerk. Het intergenerationeel samenwonen is volgens hen een manier waarop verschillende generaties van elkaar leren en profiteren. De jongeren moeten niet worden gezien als vrijwilligers, maar als een goede buur. Wanneer de jongeren verplicht worden om het aantal uren bij te houden, wordt het doel (verschillende generaties leren en profiteren van elkaar) moeilijk behaald. Volgens Humanitas is het vrijlaten van de jongeren in het onderhouden van contact één van de succesfactoren voor intergenerationeel samenwonen. Daartegenover staan coördinatoren uit andere verzorgingshuizen die er juist voor pleiten om het aantal uren vrijwilligerswerk goed bij te houden in een logboek. Op deze manier heeft de coördinator zicht op het type vrijwilligerswerk en het aantal uren werk die de jongeren verrichten. Zo kan worden voorkomen dat de jongeren en ouderen nauwelijks contact met elkaar hebben, aldus de coördinatoren. De meningen van de coördinatoren lopen hierover uiteen. In het huidige onderzoek wordt per verzorgingshuis aangegeven of de jongeren hun aantal uren ‘vrijwilligerswerk’ wel/niet bijhouden.

Tot slot kwam uit de oriënterende gesprekken naar voren dat de looptijd van het intergenerationeel samenwonen verschilt per verzorgingshuizen. In de verzorgingshuizen de Molenhof, Humanitas en Vivent de Hooghe Clock is het intergenerationeel samenwonen een plan voor de lange termijn. De intergenerationele woonprojecten in de verzorgingshuizen Tuindorp Oost en de Amerhorst lopen ten einde. Deze verzorgingshuizen worden binnenkort gesloopt of gerenoveerd. Het intergenerationeel samenwonen is een kortetermijnoplossing voor de leegstand in de verzorgingshuizen.

Al met al hebben de oriënterende gesprekken belangrijke informatie opgeleverd voor de volgende stappen in het onderzoek. De oriënterende gesprekken zijn gevoerd om zicht te krijgen in welke aspecten – volgens de coördinatoren – belangrijk zijn voor het intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen. Daarnaast hebben deze gesprekken inzicht gegeven in de organisatie van het intergenerationeel samenwonen per verzorgingshuis. De oriënterende gesprekken hebben input gegeven voor de format van het resultatenhoofdstuk – deel I. In het resultatenhoofdstuk – deel I wordt een overzicht gegeven van de kenmerken en organisatie van het intergenerationeel samenwonen per verzorgingshuis. Per verzorgingshuis wordt weergegeven wanneer het intergenerationeel wonen van start is gegaan, hoeveel ouderen en jongeren er in het verzorgingshuis wonen en hoe er invulling is gegeven aan het vrijwilligerswerk. Ook is per verzorgingshuis aangegeven of de ouderen en jongeren gemixt wonen of in aparte vleugels en of het intergenerationeel samenwonen een tijdelijke oplossing is of een oplossing voor de lange termijn.

3.3.3 Oriënterende gesprekken – impacttour ‘Een nieuwe morgen’

Naar aanleiding van de documentaire ‘Een nieuwe morgen’ organiseerden de makers een impacttour door heel Nederland. Wetenschappers, kunstenaars, gemeenten, organisaties en ervaringsdeskundigen kwamen bijeen om te brainstormen over de vraag hoe intergenerationeel contact bevorderd kan worden. Op 17 mei 2018 was er een brainstormbijeenkomst in Kloosterburen waar de (mogelijke) motivaties voor intergenerationeel samenwonen/contact van zowel ouderen als jongeren werden besproken.

Uit deze bijeenkomst kwam naar voren dat het intergenerationeel contact een positieve bijdrage kan leveren aan het gevoel van ouderen om gewenst te zijn, mee te blijven doen in de maatschappij, aan innerlijke groei en zingeving in het leven⁸. Door het samenwonen met jongeren voelen de ouderen zich weer jong en wordt voorkomen dat zij ‘indutten’. Ook biedt het intergenerationeel samenwonen/contact de mogelijkheid voor hulp in de buurt, contact met een andere generatie en het verminderen van eenzaamheid. Een conclusie die aan het eind van de dag werd getrokken was dat het intergenerationeel contact een manier is om de wereld van de ouderen te vergroten en nieuwe dingen te ontdekken.

Tijdens de bijeenkomst van ‘Een nieuwe morgen’ werd ook geconcludeerd dat intergenerationeel samenwonen/contact een bijdrage kan leveren aan de zingeving van het leven van jongeren, het gevoel gewaardeerd te worden en het verminderen van eenzaamheid onder jongeren. De jongeren maken kennis met een ander tempo van leven. Het snelle en het gehaaste leven van de jongeren staat lijnrecht tegenover het ‘slow life’ van de ouderen. De jongeren kunnen leren van de levenservaringen, wijsheid en kennis van de andere generatie. Bovendien biedt het intergenerationeel wonen de mogelijkheid om het netwerk uit te breiden en de horizon te verbreden door het ontmoeten van een andere generatie. Daarnaast hebben jongeren praktische motivaties voor intergenerationeel wonen, zoals een betaalbare woning en dat het goed is voor je CV/opleiding.

Alles bij elkaar genomen is de verwachting (van de deelnemers van de impactbijeenkomst) dat intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen een positieve invloed heeft op beide generaties.

3.4 Onderzoeksgedeelte III: Vragenlijstonderzoek

Het derde onderzoeksgedeelte van deze masterscriptie bestaat uit een vragenlijstonderzoek. De vragenlijsten zijn afgenomen bij zowel ouderen als jongeren die samenwonen in verschillende verzorgingshuizen in Nederland. De vragenlijsten bij de ouderen zijn mondeling door de onderzoeker afgenomen, omdat ouderen dit als prettiger ervaren ten opzichte van een vragenlijst afnemen via de computer. Zo luidde ook het advies van de coördinatoren. Daarnaast is de overlast van het onderzoek

⁸ Dit kwam naar voren tijdens de bijeenkomst op 17 mei 2018 van *Een nieuwe morgen*. Er is een rapport gemaakt van de input die is geleverd in de verschillende brainstormbijeenkomsten over het hele land. Voor meer informatie: <https://www.eentegeneenzaamheid.nl/wp-content/uploads/2018/09/Eennieuwemorgen.pdf>

beperkt door de vragenlijsten zelf met de ouderen door te lopen om zo het onderzoek zo soepel mogelijk te laten verlopen. De vragenlijsten aan de jongeren zijn online afgenomen via <http://rug.eu.qualtrics.com>. Hiervoor is gekozen omdat online vragenlijsten afnemen minder tijd kost voor de onderzoeker en gebruiksvriendelijker is voor de respondenten doordat zij zelf het tijdstip kunnen bepalen om deel te nemen aan het onderzoek (Hogg, 2002).

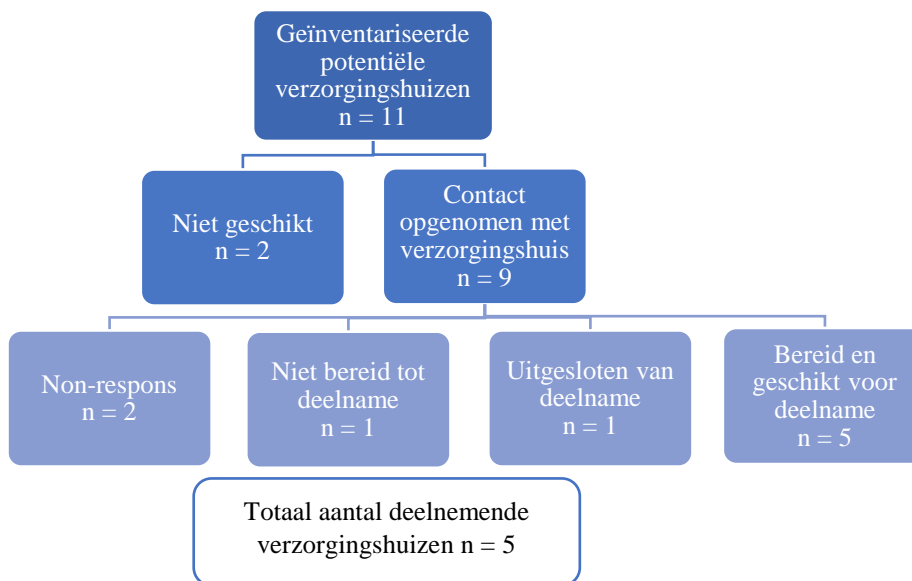
De vragenlijsten zijn afgenomen om te onderzoeken in hoeverre er sprake is van intergenerationeel contact tussen de ouderen en de jongeren in de verzorgingshuizen, om daarmee de tweede onderzoeksvraag te beantwoorden. Daarnaast is geprobeerd inzicht te verkrijgen in het ervaren effect van intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden van zowel de ouderen als de jongeren. Deze informatie wordt gebruikt om de derde onderzoeksvraag te beantwoorden.

De vragenlijsten zijn anoniem ingevuld, waardoor de privacy van de respondenten wordt gewaarborgd en het niet mogelijk is om de respondent te koppelen aan de resultaten. Daarnaast zijn ook de antwoordcategorieën van de verzorgingshuizen geanonimiseerd, aangezien het huidige onderzoek niet als doel heeft om de verzorgingshuizen met elkaar te vergelijken.

3.4.1 Werving en respons

In deze paragraaf worden de keuzes toegelicht met betrekking tot de werving van de respondenten. In het huidige onderzoek zijn in totaal elf verzorgingshuizen in Nederland gevonden waar sprake is van intergenerationeel wonen. Twee van de elf verzorgingshuizen waren niet geschikt voor het onderzoek. Een verzorgingshuis was niet geschikt omdat er maar één student in het verzorgingshuis woont. Een ander verzorgingshuis is niet meegenomen wegens ruis tussen de jongeren en de coördinator. Door de bemiddelingsorganisatie Connect Generations is afgeraden om verder contact te zoeken met dit verzorgingshuis. In totaal is er contact opgenomen met negen verzorgingshuizen die geschikt waren voor het huidige onderzoek. Voor het werven van de respondenten is allereerst via mail/telefoon/brief contact opgenomen (bijlage 1). Van deze negen verzorgingshuizen hebben twee verzorgingshuizen niet gereageerd. Daarnaast heeft één verzorgingshuis aangegeven geen tijd te hebben voor deelname aan het onderzoek. Ook is één verzorgingshuis bij nader inzien toch niet meegenomen in het huidige onderzoek. De jongeren uit dit verzorgingshuis hadden de vragenlijsten al wel ingevuld, maar de ouderen waren wegens dementie en lichamelijke beperkingen niet in staat om de vragenlijsten samen met de onderzoeker door te lopen. Er is aan meerdere ouderen uit dit verzorgingshuis gevraagd of zij wel eens contact hadden met de jongeren in het verzorgingshuis, maar geen van de ouderen kon zich dit herinneren. De vragen uit de vragenlijst hebben betrekking op o.a. de frequentie van intergenerationeel contact en de gezamenlijke activiteiten die ouderen en jongeren ondernemen. Aangezien de ouderen zich niet konden herinneren dat zij contact hadden met de jongeren, was het helaas niet mogelijk om de vragenlijsten af te nemen. Om deze reden is ervoor gekozen dit verzorgingshuis (en de gegevens van de jongeren) uit te sluiten van deelname aan het onderzoek. Uiteindelijk zijn er vijf verzorgingshuizen bereid en geschikt gevonden die mee wilden doen aan het

huidige onderzoek. Het benaderingsproces van de verschillende verzorgingshuizen is bijgehouden in een flowchart. Deze wordt weergegeven in figuur 5.

Figuur 5: Flowchart van het wervings- en responsproces van potentiële verzorgingshuizen voor deelname aan het huidige onderzoek

3.4.2 Gerealiseerde onderzoeksgroep

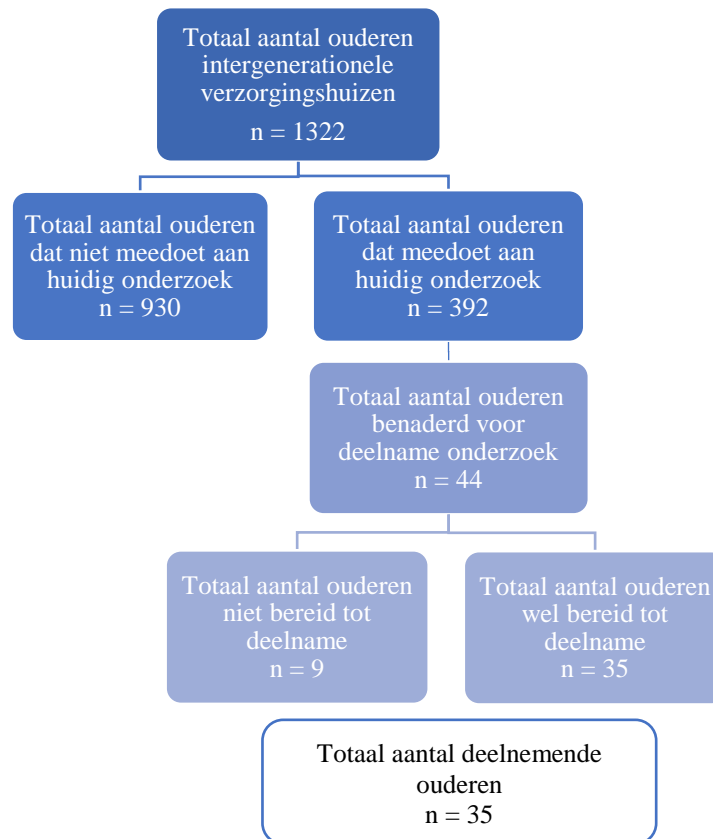
In totaal wonen 1322 ouderen in de elf verzorgingshuizen⁹. Van deze elf verzorgingshuizen zijn er vijf verzorgingshuizen die deelnemen aan het huidige onderzoek. In deze vijf verzorgingshuizen wonen in totaal 392 ouderen.

Per verzorgingshuis is, samen met de coördinator, gekeken wat mogelijk is wat betreft het afnemen van de vragenlijsten bij ouderen. In overleg met de coördinatoren zijn de ouderen benaderd die behoefte hebben aan contact met de jongeren. Het verschilde per verzorgingshuis hoeveel ouderen konden worden benaderd voor deelname aan het onderzoek. Dit is de zogeheten ‘ideale onderzoeksgroep per verzorgingshuis’: het aantal ouderen die, na overleg met de coördinator, konden worden benaderd voor het huidige onderzoek.

Er zijn geen concrete afspraken gemaakt met de ouderen voor het afnemen van de vragenlijsten. De ouderen zijn een dag voordat de onderzoeker op bezoek kwam bij het desbetreffende verzorgingshuis, op de hoogte gesteld van het bezoek door middel van een informatiebrief (bijlage 2). De daaropvolgende dag is de onderzoeker langs gegaan bij de ouderen met de vraag of het uitkwam om samen een vragenlijst door te lopen of dat het beter schikte om op een later tijdstip terug te komen. Op deze manier waren de ouderen wel op de hoogte van de komst van de onderzoeker, maar voelden zij zich niet gebonden aan een afspraak. Gedurende de dataverzameling bleek het in de praktijk soms lastig om samen met de ouderen de vragenlijsten door te lopen, bijvoorbeeld doordat ouderen vermoeid waren, gezondheidsproblemen hadden en/of bezig waren met een andere activiteit. Het

⁹ Peildatum: zomer 2018

uiteindelijk aantal vragenlijsten dat is afgenomen per verzorgingshuis kan hierdoor verschillen. Er is getracht minimaal vijf vragenlijsten per verzorgingshuis af te nemen, om zo een representatief beeld van het intergenerationeel samenwonen te schetsen. Uiteindelijk is er samen met 35 ouderen de vragenlijst ingevuld. Figuur 6 geeft het benaderingsproces van ouderen in een flowchart weer.

Figuur 6: Flowchart van het wervings- en responsproces van potentiële oudere voor deelname aan het huidige onderzoek

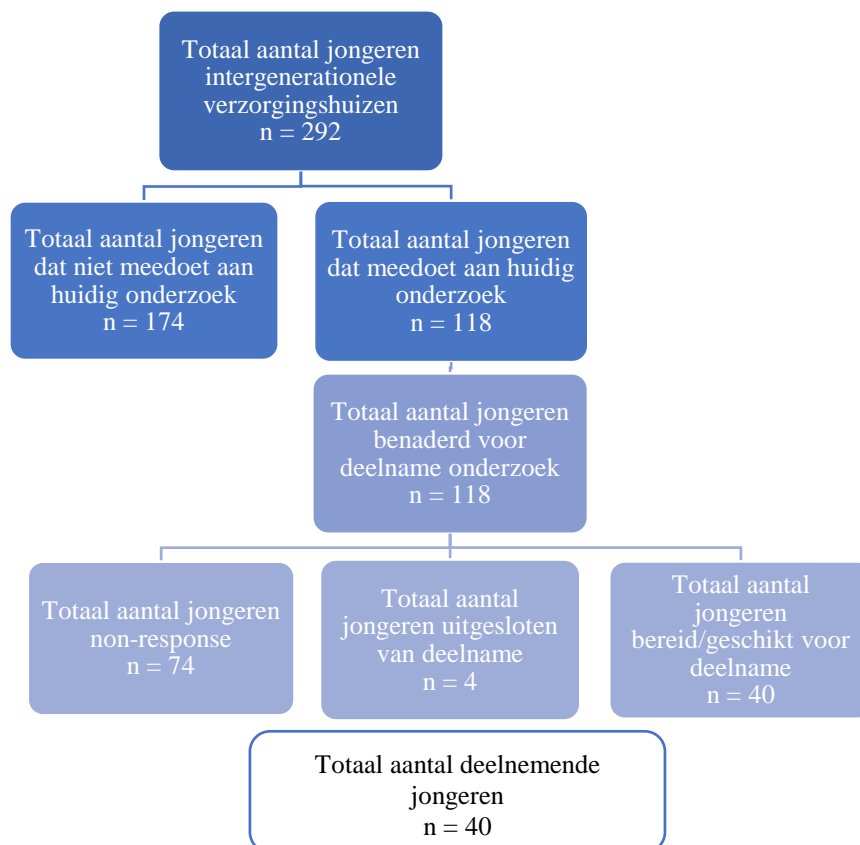
Tabel 1 geeft een overzicht van het totaal aantal ouderen dat in de vijf deelnemende verzorgingshuizen woont, de ideale onderzoeksgroep per verzorgingshuis en de gerealiseerde onderzoeksgroep per verzorgingshuis.

Tabel 1: overzicht per verzorgingshuis van totaal aantal ouderen dat in het verzorgingshuis woont, ideale onderzoeksgroep per verzorgingshuis en de gerealiseerde onderzoeksgroep per verzorgingshuis

	Totaal aantal ouderen per verzorgingshuis	Ideale onderzoeksgroep per verzorgingshuis	Gerealiseerde onderzoeksgroep per verzorgingshuis
V1	125	10	5
V2	28	16	11
V3	37	8	7
V4	160	12	5
V5	42	8	7

Daarnaast zijn alle jongeren die in de deelnemende verzorgingshuizen wonen benaderd voor deelname aan het onderzoek via de email en via de coördinatoren van het verzorgingshuis (bijlage 2).

Op 7 juni 2018 zijn de jongeren voor de eerste keer benaderd met de vraag of zij een online vragenlijst willen invullen. Op 12 juni 2018, 17 juni 2018 en 26 juni 2018 is een herinneringsmail gestuurd. Vier jongeren zijn uitgesloten van deelname, omdat de ouderen uit dit verzorgingshuis wegens dementie en lichamelijke beperkingen niet in staat waren om de vragenlijsten samen met de onderzoeker door te nemen. Uiteindelijk zijn er 40 jongeren uit de verzorgingshuizen die de vragenlijsten hebben ingevuld. Figuur 7 geeft het benaderingsproces van jongeren in een flowchart weer.

Figuur 7: Flowchart van het wervings- en responsproces van potentiële jongeren voor deelname aan het huidige onderzoek

Tabel 2 geeft een overzicht van het totaal aantal jongeren dat in de vijf deelnemende verzorgingshuizen wonen en de gerealiseerde onderzoeksgroep per verzorgingshuis.

Tabel 2: overzicht per verzorgingshuis van totaal aantal jongeren dat in het verzorgingshuis wonen en de gerealiseerde onderzoeksgroep per verzorgingshuis

	Totaal aantal jongeren per verzorgingshuis	Gerealiseerde onderzoeksgroep per verzorgingshuis
V1	5	5
V2	8	4
V3	4	4
V4	6	4
V5	90	23

3.4.3 Beschrijving van de vragenlijst en operationalisatie

Voor het verzamelen van de data is gebruik gemaakt van een gestructureerde vragenlijst, bestaande uit voornamelijk meerkeuzevragen en een aantal open vragen. Er is gekozen om een aantal open vragen mee te nemen in het onderzoek, omdat dit een geschiktere manier is – in vergelijking met meerkeuzevragen – om de ervaringen en meningen van de respondenten te peilen (Hoftijzer & Korte, 2013). Voor het analyseren van de antwoorden op de open vragen zijn de antwoorden uitgewerkt in *Word* en is gekeken naar de overeenkomsten tussen de antwoorden van de respondenten. De antwoorden zijn gecategoriseerd en er zijn numerieke waardes toegekend aan de antwoorden. De resultaten zijn gepresenteerd, waarbij een aantal citaten ter illustratie zijn weergegeven. Alleen de vaak gegeven en relevante antwoorden op de open vragen worden geciteerd en weergegeven in het resultatenhoofdstuk.

Voor het analyseren van de antwoorden van de meerkeuzevragen wordt allereerst gekeken naar de scores op de items voor de ouderen en de jongeren. De antwoorden van de ouderen en jongeren kunnen per item met elkaar worden vergeleken. De meeste variabelen uit het huidige onderzoek bestaan uit meerdere items. Per variabele is een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd (indien nodig) om te onderzoeken of meerdere items samen één schaal mogen vormen aan de hand van de Cronbach's alpha. De Cronbach's alpha kijkt naar de onderlinge correlatie tussen items en meet hoe consistent de metingen zijn. Wanneer de Cronbach's alpha hoog genoeg is ($>0,7$) mogen de items bij elkaar opgeteld worden en gemiddeld tot een schaa score (Tilburg University, 2018). Aan de hand van de productvariabele kunnen de gemiddelde scores op de variabelen van de ouderen en de jongeren makkelijk met elkaar worden vergeleken, in plaats van de scores per item te vergelijken.

De operationalisatie van de vragenlijst wordt in de volgende paragrafen nader toegelicht.¹⁰ De inhoud van de vragenlijst bestaat uit drie onderdelen. Onderdeel I behandelt de persoonlijke kenmerken van de respondenten. Onderdeel II gaat in op het contact dat ouderen en jongeren hebben wanneer zij samenwonen in een verzorgingshuis. De vragen uit onderdeel III gaan over de ervaren uitkomst van intergenerationeel samenwonen op het algemeen subjectief welbevinden van zowel de ouderen als de jongeren.

3.4.3.1 Persoonlijke kenmerken

Om meer inzicht in de doelgroep van het huidige onderzoek te verkrijgen is een aantal demografische gegevens van de respondenten verzameld. In tabel 3 wordt nader toegelicht aan de hand van welke vragen de variabelen zijn gemeten met de bijbehorende antwoordcategorieën.

¹⁰ Alleen de operationalisatie van de vragenlijst voor de ouderen wordt toegelicht. De vragenlijsten van de ouderen en jongeren hebben veel overlap en de variabelen worden op eenzelfde manier gemeten, maar dan zo aangepast dat elke respondent – oudere of jongere – de vraag beantwoordt vanuit zijn/haar eigen perspectief.

Tabel 3: Operationalisatie per variabele – persoonlijke kenmerken.

Variabele	Vragen	Antwoordcategorieën
Geslacht	<i>Wat is uw geslacht?</i>	(1) Man (2) Vrouw
Leeftijd	<i>Wat is uw leeftijd?</i>	Respondenten konden antwoorden in jaren geven
Burgerlijke staat	<i>Wat is op dit moment uw burgerlijke staat?</i>	(1) Gehuwd (2) Gescheiden (3) Weduwe/weduwenaar/partner overleden (4) Samenwonend met partner (ongehuwd) (5) Vriend/vriendin (ongehuwd/niet samenwonend) (6) Alleenstaand (99) Anders, namelijk...
Verzorgingshuis	<i>In welk verzorgingshuis woont u?</i>	(1) V1 (2) V2 (3) V3 (4) V4 (5) V5
Tijdsduur in verzorgingshuis	<i>Hoe lang woont u in het verzorgingshuis?</i>	Respondenten konden antwoorden in maanden en jaren geven

3.4.3.2 Het intergenerationeel contactmodel

Er is gebruik gemaakt van drie verschillende vragenlijsten ter inspiratie voor het creëren van de vragen over het intergenerationeel contact voor het huidige onderzoek, namelijk van: Mangen, Bengtson en Landry Jr. (1988); Lowenstein en Ogg (2003) en Silverstein en Bengtson (2016a). Deze vragenlijsten zijn betrouwbaar en valide gebleken en meerdere malen gebruikt voor onderzoek naar intergenerationele relaties (Mangen, Bengtson & Landry Jr., 1988; Lowenstein & Ogg, 2003; Silverstein & Bengtson, 2016b). De vragen voor het meten van de dimensies van intergenerationeel contact zijn vertaald en aangepast op basis van de literatuur en eigen kennis en verwachtingen over intergenerationeel samenwonen (Mangen, Bengtson & Landry Jr., 1988; Silverstein & Bengtson, 2016a; Lowenstein & Ogg, 2003).

De vijf dimensies van intergenerationeel contact zijn gemeten aan de hand van één of meerdere vragen. In tabel 4 wordt nader toegelicht aan de hand van welke vragen de variabelen zijn gemeten met de bijbehorende items en antwoordcategorieën.

Tabel 4: Operationalisatie per variabele – intergenerationeel contact.

Variabele	Vragen + items	Antwoordcategorieën
Associatieve contact	<i>Hoe vaak heeft u contact met één of meerdere jongere(n) die in het verzorgingshuis wonen?'</i>	(1) Zeker elke dag (2) Bijna elke dag, (3) 3-4 dagen per week, (4) 1-2 keer per week, (5) Minder dan 1 keer per week (99) Weet ik niet/n.v.t.
	<i>Hoe vaak onderneemt u gezamenlijk met één of meerdere jongere(n) de onderstaande activiteiten? Items:</i> a) <i>Activiteiten buiten huis (wandelen, winkelen, naar de supermarkt, etc.)</i> b) <i>Activiteiten binnenshuis (spelletje spelen, samen eten, etc.)</i> c) <i>Georganiseerde activiteiten in het verzorgingshuis</i> d) <i>Korte gesprekken + bezoeken (minder dan 15 minuten)</i> e) <i>Langere gesprekken + bezoeken (meer dan 15 minuten)</i> f) <i>Praten over dingen in het leven die belangrijk zijn voor u</i>	(1) Nooit (2) Zelden, 1x per maand (3) Soms, 1x per week (4) Regelmatig, meerdere keren per week (5) Vaak, vrijwel iedere dag (99) Weet ik niet/n.v.t.
Affectief Contact	<i>Hoe is de relatie tussen uzelf en de jongeren die in het verzorgingshuis wonen over het algemeen? Items:</i> a) <i>Over het algemeen, hoe hecht is de relatie tussen uzelf en de jongeren in het verzorgingshuis?</i> b) <i>Hoe beoordeelt u de communicatie tussen uzelf en de jongeren in het verzorgingshuis?</i> c) <i>In hoeverre heeft u het gevoel dat de jongeren u begrijpen?</i> d) <i>In hoeverre heeft u het gevoel dat u de jongeren begrijpt?</i>	(1) Slecht (2) Matig (3) Voldoende (4) Goed (5) Uitstekend (99) Weet ik niet/n.v.t.
Consensueel contact	<i>In het algemeen, in hoeverre komen uw meningen, normen en waarden overeen met die van de jongeren?</i>	(1) Slecht (2) Matig (3) Voldoende (4) Goed (5) Uitstekend (99) Weet ik niet/n.v.t.
Functioneel contact	<i>In welke mate krijgt u verschillende vormen van hulp van de jongeren die in het verzorgingshuis wonen? Items:</i> a) <i>Hulp bij huishoudelijk werk (bijvoorbeeld klaarmaken van maaltijden, schoonmaken, boodschappen doen, etc.)</i> b) <i>Advies geven (bijvoorbeeld over elektronica)</i> c) <i>Emotionele hulp</i> d) <i>Hulp bij het maken van belangrijke beslissingen in het leven</i> e) <i>Zorgtaken (bijvoorbeeld steunkousen aantrekken, helpen bij het aan- en uitkleden, etc.)</i>	(999) n.v.t. dit doet het personeel (1) Nooit (2) Zelden (3) Soms (4) Regelmatig (5) Vaak (99) Weet ik niet/n.v.t.
Normatief contact	<i>In hoeverre voelt u zich 'verplicht' om contact te hebben met de jongeren in het verzorgingshuis?</i>	10-puntsschaal variërend van (1) = totaal niet verplicht tot (10) = erg verplicht

* In de tabel worden de vragen gepresenteerd die aan de ouderen zijn voorgelegd. Aan de jongeren zijn dezelfde vragen voorgelegd, maar dan vanuit hun perspectief. De operationalisatie van de vragenlijst voor de jongeren wordt niet nader toegelicht, zodoende herhaling te voorkomen.

Associationeel contact

Associationeel contact betreft de frequentie van intergenerationeel contact en het ondernemen van gezamenlijke activiteiten (Bengtson & Roberts, 1991). Associationeel contact wordt gemeten aan de hand van twee vragen. Allereerst aan de hand van de vraag: *'Hoe vaak heeft u contact met één of meerdere jongere(n) die in het verzorgingshuis wonen?'*. Deze vraag meet de frequentie van contact. Vervolgens wordt associationeel contact gemeten aan de hand van de vraag: *'Hoe vaak onderneemt u gezamenlijk met één of meerdere jongere(n) de onderstaande activiteiten?'*. Deze vraag wordt gemeten aan de hand van zes items en meet de gezamenlijke activiteiten die de verschillende generaties ondernemen. Om te bestuderen of deze zes items samen één schaal mogen vormen zijn betrouwbaarheidsanalyses gedaan voor zowel de data van de ouderen als van de jongeren. Uit de betrouwbaarheidsanalyses van de data van de ouderen en de jongeren bleek dat de zes items van associationeel contact (gezamenlijke activiteiten) samen één schaal mogen vormen (α is respectievelijk 0,91 en 0,88). De scores op de afzonderlijke items zijn bij elkaar opgeteld en gemiddeld tot een schaalscore (Mangen, Bengtson & Landry Jr., 1988). Een hoge score duidt op een hoge mate van Associationeel contact in de intergenerationele relatie.

Affectief contact

Affectief contact heeft betrekking op de emotionele band en emotionele nabijheid tussen beide generaties (Bengtson & Roberts, 1991). De scores op de vier afzonderlijke items zijn bij elkaar opgeteld en gemiddeld tot een schaalscore (Mangen, Bengtson & Landry Jr., 1988). Uit de betrouwbaarheidsanalyses van de data is gebleken dat de schaalscores betrouwbaar zijn om affectief contact te meten (α is respectievelijk 0,97 en 0,78). Een hoge score duidt op een hoge mate van affectief contact in de intergenerationele relatie tussen ouderen en jongeren.

Consensueel contact

Consensueel contact heeft betrekking op de overeenstemming tussen waarden en normen tussen de verschillende generaties (Bengtson & Roberts, 1991). Voor het meten van consensueel contact is gebruik gemaakt van een single item (zie tabel 4). Een hoge score duidt op een hoge mate van consensueel contact in de intergenerationele relatie.

Functioneel contact

Functioneel contact verwijst naar de hoeveelheid hulp en ondersteuning die wordt uitgewisseld tussen generaties (Bengtson & Roberts, 1991). Functioneel contact wordt gemeten door middel van de volgende vraag: *'In welke mate krijgt u verschillende vormen van hulp van de jongeren die in het verzorgingshuis wonen?'*. Uit de betrouwbaarheidsanalyse van de data van de ouderen is gebleken dat de Cronbach's alpha laag is ($\alpha=0,44$), wat wijst op onvoldoende betrouwbaarheid van de schaalscores om functioneel contact te meten. De lage Cronbach's alpha laat zien dat de items onderling niet

genoeg samenhang vertonen. De items 'Zorgtaken' en 'Hulp bij huishoudelijk werk' vertonen weinig samenhang met de andere items en zijn dientengevolge niet meegenomen in de productvariabele functioneel contact. Deze items vertonen weinig samenhang met de andere items omdat het merendeel van de respondenten had aangegeven dat deze vorm van hulp niet van toepassing was omdat het personeel deze taken uitvoerde.

Er is opnieuw een betrouwbaarheidsanalyse van de data van de ouderen uitgevoerd, ditmaal zonder de items 'Zorgtaken' en 'Hulp bij huishoudelijk werk'. Uit de betrouwbaarheidsanalyse van de dataset van de ouderen kwam naar voren dat de schaalscore betrouwbaar is om functioneel contact te meten ($\alpha=0,79$). De dataset van de jongeren heeft een kleine Cronbach's alpha ($\alpha = 0,51$), maar bij gebrek aan betere mogelijkheden wordt er toch een somscore gemaakt. De scores van de overige drie items worden bij elkaar opgeteld en gemiddeld tot een schaal. Een hoge score duidt op een hoge mate van functioneel contact in de intergenerationele relatie.

Normatief contact

Normatief contact betreft de verplichtingen die worden gevoeld ten aanzien van de andere partij en de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van de relatie (Bengtson & Roberts, 1991). Normatief contact wordt gemeten op basis van een single item (zie tabel 4). Een hoge score duidt op een hoge mate van normatief contact in de relatie tussen ouderen en jongeren wanneer zij samenwonen in een verzorgingshuis.

3.4.3.3 Algemeen Subjectief Welbevinden

De ervaren effecten van intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden worden gemeten aan de hand van het effect op eenzaamheid, affectie en stimulatie.

Eenzaamheid

Eenzaamheid is gemeten aan de hand van een single item, namelijk: *'Voelt u zich wel eens alleen?'* (zie tabel 5). Een hoge score op het item geeft aan dat de respondent zich vaak eenzaam voelt. Het meten van eenzaamheid met een single item heeft zowel sterke als zwakke punten. Het voordeel van een single item is dat het kort is en direct vraagt naar de kwestie van interesse (Campaign to End Loneliness, 2015). Tevens wordt gesuggereerd dat een single item schaal beter geschikt is voor het afnemen van vragenlijsten bij ouderen, aangezien deze doelgroep last kan hebben van cognitieve achteruitgang of moeite met communiceren (Pinquart & Sorenson, 2001). Nadelig aan een single item schaal is dat rechtstreeks vragen naar eenzaamheid kan leiden tot onderrapportage, omdat mensen niet geneigd zijn aan te geven dat zij zich eenzaam voelen (Victor, Scambler, Bond & Bowling, 2001). Daarnaast kan een single item schaal een vertekend beeld geven van het gevoel van eenzaamheid, aangezien het een momentweergave is (Campaign to End Loneliness, 2015). Uiteindelijk is in het huidige onderzoek ervoor gekozen om eenzaamheid te meten aan de hand van een single item,

aangezien dit aansluit bij de doelgroep en de lengte van de vragenlijst beperkt. Verder is pragmatisch besloten om te spreken van ‘alleen’ in plaats van ‘eenzaam’. Het woord ‘eenzaam’ heeft een negatieve lading en wordt vaak vermeden in onderzoek naar eenzaamheid, zo blijkt uit het onderzoek van Van Beuningen, Coumans & Moonen (2018).

Vervolgens is gemeten of het intergenerationele contact van invloed is op het gevoel van eenzaamheid. Om hier inzicht in te krijgen is de volgende open sub-vraag gesteld: *‘Heeft u de indruk dat het contact met de jongeren in het verzorgingshuis hier een rol in speelt? Zou u dit kort kunnen toelichten?’*. Deze vraag levert kwalitatieve data op. Allereerst wordt de toelichting geanalyseerd (bijlage 7) en er worden numerieke waardes toegekend aan de antwoorden. De antwoordcategorieën zijn (1) = *Ja, het intergenerationeel contact heeft invloed*, (2) = *Nee, het intergenerationeel contact heeft geen invloed*, (3) = *Ik heb geen intergenerationeel contact* en (4) *N.v.t./ik ben niet eenzaam*. Vervolgens worden de resultaten van deze vraag zowel kwantitatief als kwalitatief gepresenteerd, waarbij een aantal citaten ter illustratie wordt weergegeven.

Tabel 5: Operationalisatie variabele – Eenzaamheid

Variabele	Vragen + items	Antwoordcategorieën
Eenzaamheid	<i>Voelt u zich wel eens alleen?</i>	(1) Nooit (2) Bijna nooit (3) Soms (4) Regelmatig (5) Vaak (99) Weet ik niet/n.v.t.

Voor het meten van affectie en stimulatie is gebruik gemaakt van een verkorte versie van de SPF theorie, de zogeheten Social Production Function Instrument for the Level of wellbeing (SPF-IL) (Nieboer, Lindenberg, Boonsma & van Bruggen, 2005). In de originele SPF-IL vragenlijst werd zowel stimulatie als affectie gemeten aan de hand van drie vragen. Voor het huidige onderzoek zijn de relevante vragen voor het onderwerp intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen uit de SPF-IL vragenlijst gesorteerd en vertaald vanuit het Engels. De vragen in de SPF-IL vragenlijst hebben betrekking op het gevoel van welbevinden in de afgelopen drie maanden (Nieboer et al., 2005). Voor het huidige onderzoek is de tijdspanne verkort, omdat veel ouderen last hebben van geheugenproblemen (NVKG, z.d.). Zodoende hebben de vragen betrekking op de afgelopen maand.

In tabel 6 wordt per variabele nader toegelicht aan de hand van welke vragen de variabelen affectie en stimulatie zijn gemeten met de bijbehorende items en antwoordcategorieën. Uit de betrouwbaarheidstoets bleek dat de items niet bij elkaar konden worden opgeteld en niet gemiddeld konden worden tot een schaalscore. De lage Cronbach’s alpha geeft aan dat de schaal minder betrouwbaar is. Een mogelijke oorzaak van deze lage Cronbach’s alpha kan zijn dat er vragen uit de originele SPF-IL vragenlijst zijn gehaald, omdat deze vragen niet relevant waren voor het huidige

onderzoek. Wanneer meer vragen die hetzelfde concept meten worden opgenomen in de vragenlijst kan de Cronbach's alpha worden verhoogd (Hulp bij onderzoek, z.d.). Hier kan rekening mee worden gehouden in vervolgonderzoek. Bij gebrek aan beter in het huidige onderzoek worden de items van de variabelen affectie en stimulatie niet bij elkaar opgeteld maar afzonderlijk weergegeven.

Tabel 6: Operationalisatie per variabele – SPF theorie

Variabele	Vragen + items	Antwoordcategorieën
Affectie	<i>Hebben mensen aandacht voor u?</i>	(1) Nooit (2) Soms (3) Vaak (4) Altijd (99) Weet ik niet/n.v.t.
	<i>Helpen mensen u als u een probleem heeft?</i>	(1) Nooit (2) Soms (3) Vaak (4) Altijd (99) Weet ik niet/n.v.t.
Stimulatie	<i>Heeft u plezier in uw dagelijkse activiteiten?</i>	(1) Nooit (2) Soms (3) Vaak (4) Altijd (99) Weet ik niet/n.v.t.
	<i>Onderneemt u meer activiteiten sinds er jongeren in het verzorgingshuis wonen?</i>	(1) Nooit (blijft hetzelfde) (2) Soms (3) Vaak (4) Altijd (99) Weet ik niet/n.v.t.

* In de tabel worden de vragen gepresenteerd die aan de ouderen zijn voorgelegd. Aan de jongeren zijn dezelfde vragen voorgelegd, maar dan vanuit hun perspectief. De operationalisatie van de vragenlijst voor de jongeren wordt niet nader toegelicht, zodoende herhaling te voorkomen.

Affectie

De variabele affectie werd gemeten aan de hand van twee vragen, namelijk: '*Hebben mensen aandacht voor u?*' en '*Helpen mensen u als u een probleem heeft?*'. Beide vragen hadden dezelfde sub-vraag, namelijk: '*Heeft u de indruk dat de jongeren in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?*'. Respondenten konden antwoord geven op een 6-puntschaal, variërend van (1) = *jazeker* tot (6) = *nee, juist een negatieve rol*. Door middel van deze vragen kan inzicht worden verkregen of het intergenerationele contact van invloed is op de mate van affectie. Om een variabele te krijgen waarbij een hoge score duidt op een positieve invloed van intergenerationeel contact op de mate van affectie werd dit item gespiegeld.

Stimulatie

De variabele stimulatie werd gemeten aan de hand van twee vragen. De eerste vraag was: *‘Heeft u plezier in uw dagelijkse activiteiten?’*. Deze vraag had een sub-vraag, namelijk: *‘Heeft u de indruk dat de jongeren in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?’*. Om een variabele te krijgen waarbij een hoge score duidt op een positieve invloed van intergenerationeel contact op de mate van stimulatie werd dit item gespiegeld. De tweede vraag was: *‘Onderneemt u meer activiteiten sinds er jongeren in het verzorgingshuis wonen?’*. Aan de hand van deze vragen kan inzicht worden verkregen of het intergenerationeel contact een (positieve) invloed heeft op de mate van stimulatie.

3.4.3.4 Algemene tevredenheid

Om een indruk te krijgen over de algemene tevredenheid over het intergenerationeel samenwonen werd aan respondenten de volgende open vraag gesteld: *‘Zou u het andere ouderen aanraden om met jongeren in een verzorgingshuis te gaan wonen? Waarom wel/niet?’*. Deze vraag geeft inzicht in de ervaring en tevredenheid van de respondenten omtrent samenwonen met verschillende generaties. Deze vraag levert kwalitatieve data op. Allereerst wordt de nadere toelichting geanalyseerd (bijlage 7) en worden numerieke waardes toegekend aan de antwoorden. De antwoordcategorieën zijn (1) = *ja*, (2) = *nee* en (99) = *N.v.t.* Vervolgens worden de resultaten van deze vraag zowel kwantitatief als kwalitatief gepresenteerd, waarbij een aantal citaten ter illustratie wordt weergegeven.

3.4.4 Testen vragenlijsten

Voordat de vragenlijsten werden afgenomen bij de ouderen en de jongeren uit de verzorgingshuizen zijn de vragenlijsten getest. Om te testen of de vragenlijst duidelijk en geschikt was voor het huidige onderzoek is de vragenlijst doorgenomen met een oudere (vrouw van 89 jaar) en een jongere (man van 26 jaar). Vervolgens is de eerste dataverzameling gedaan op 4 juni 2018 in Humanitas in Deventer. Tijdens het afnemen van de vragenlijsten in Humanitas werd ondervonden dat de ouderen meer moeite hadden met het beantwoorden van de vragen dan in eerste instantie verwacht. Hier kwam bijvoorbeeld in naar voren dat de ouderen uit de testgroep niet in staat waren om de mate van contact te evalueren in termen van frequenties per week, zoals in de initiële vragenlijst het geval was. Om deze reden is ervoor gekozen om te spreken over de mate van contact in termen van ‘nooit’, ‘zelden’, ‘soms’, ‘regelmatig’ of ‘vaak’. Op basis van de ervaringen van de testgroep (man 26, vrouw 89 en ouderen Humanitas) zijn de initiële vragenlijsten aangepast. Om de vragenlijst voor de ouderen en jongeren gelijk te houden, zijn de aanpassingen ook doorgevoerd in de vragenlijst voor de jongeren. In bijlage 3 en 4 worden de initiële vragenlijsten weergegeven. Bijlage 5 en 6 geven de aangepaste vragenlijsten weer.

3.4.5 Data voorbereiden.

Voordat de data zijn geanalyseerd, zijn de nodige elementaire bewerkingen doorgevoerd in SPSS. Ten

eerste is een aantal items gespiegeld, wanneer deze in een andere richting waren geformuleerd in vergelijking met de rest van de items. Ten tweede zijn de missing values gecodeerd, door waarde 99 toe te kennen aan de antwoordcategorie 'n.v.t/weet ik niet'. Er is voor gekozen om niet de zogeheten single imputation (de missing data wordt opgevuld door het gemiddelde van de kolom te nemen) toe te passen, omdat er geen reden is om aan te nemen dat de respondent een gemiddelde score zouden hebben op de missing value. De respondent heeft een bewuste keuze gemaakt om voor de categorie 'n.v.t (dit doet het personeel)/weet ik niet' te kiezen. Om te voorkomen dat de missing values een vertekend beeld van het gemiddelde weergeven en dat respondenten met een missing value buiten de analyse worden gehouden is gekozen om nieuwe variabelen aan te maken met als optie 'recode into missing' bij 99.

3.5 Analyseplan

Het resultatenhoofdstuk bestaat uit twee onderdelen. Het eerste deel van het resultatenhoofdstuk geeft een overzicht van de verzorgingshuizen waar intergenerationeel wonen plaatsvindt in Nederland. In dit deel wordt per verzorgingshuis een korte beschrijving gegeven van de organisatie van het intergenerationeel samenwonen. In het tweede deel van het resultatenhoofdstuk worden de resultaten besproken van het vragenlijstonderzoek. Per variabele wordt de beschrijvende statistiek gepresenteerd van alle deelnemende ouderen en deelnemende jongeren. De antwoorden van de ouderen en de jongeren worden met elkaar vergeleken en de opmerkelijke bevindingen worden besproken. Vervolgens wordt per variabele de beschrijvende statistiek voor de verschillende verzorgingshuizen gepresenteerd. De gemiddelde scores van de ouderen en de jongeren op de vijf dimensies van intergenerationeel contact worden gepresenteerd per verzorgingshuis en met elkaar vergeleken aan de hand van de gemiddeldes. Aan de hand van de gemiddeldes kan inzicht worden gekregen of de scores op de variabelen van intergenerationeel contact al dan niet van elkaar verschillen per verzorgingshuis. Daarna is op basis van de spreiding in intergenerationeel contact een tweedeling gemaakt in verzorgingshuizen waar 'meer' intergenerationeel contact is en verzorgingshuizen waar 'minder' intergenerationeel contact is. De verdeling voor de groepen ouderen en jongeren ziet er verschillend uit. Vervolgens is de samenhang tussen intergenerationeel contact en het algemeen subjectief welbevinden gemeten aan de hand van vragen over eenzaamheid, affectie en stimulatie. De gemiddelde scores van de variabele eenzaamheid, stimulatie en affectie van de groep ouderen en de groep jongeren in de verzorgingshuizen waar 'meer' intergenerationeel contact is worden vergeleken met de gemiddelden van de verzorgingshuizen waar 'minder' intergenerationeel contact is.

De focus in het tweede deel van het resultatenhoofdstuk ligt op de beschrijvende statistiek, omdat aan de hand daarvan het exploratieve onderzoek al veel nieuwe informatie oplevert over intergenerationeel samenwonen. Beschrijvend onderzoek wordt gebruikt als de doelstelling in een onderzoek voornamelijk het vergroten/verbeteren van kennis is, zonder per se te zoeken naar een verklaring (Smaling, 2006). In het huidige onderzoek is sprake van beschrijvend onderzoek met

theoretische relevantie, ook wel exploratief onderzoek genoemd. De definitie die Smaling (2006) hanteert voor exploratief onderzoek is: *“de onderzoeker is op zoek naar mogelijke samenhang die wellicht later, in een ander onderzoeksproject, theoretisch worden ingebed of uitgebouwd”* (p. 6). En dit is precies wat in het huidige onderzoek wordt gedaan: de onderzoeker is op zoek naar een mogelijke samenhang tussen intergenerationeel contact en het algemeen subjectief welbevinden. In vervolgonderzoek kan wellicht naar verklaringen worden gezocht, in het huidige onderzoek staat de beschrijving centraal. Het doel van het huidige onderzoek is niet om de verzorgingshuizen met elkaar te vergelijken, maar om te exploreren in hoeverre er sprake is van intergenerationeel contact in de verschillende verzorgingshuizen en wat de ervaren effecten zijn van dit contact.

Intergenerationeel samenwonen de Molenhof – Zwolle (Hooft & Petiet, 2018)

4. Resultaten – deel I

Uit het literatuuronderzoek kwam naar voren dat er verschillende woonprojecten in Europa zijn waar ouderen en jongeren samenwonen buiten de context van een zorginstelling, maar dat het intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen een Nederlands woonconcept is¹¹. Slechts één intergenerationeel verzorgingshuis is buiten Nederland gevonden, namelijk in IJsland. Dit verzorgingshuis is gestart in navolging van het Nederlandse concept (Ćirić, 2018). Echter ligt de focus in het huidige onderzoek op de intergenerationele verzorgingshuizen in Nederland.

4.1 Intergenerationele verzorgingshuizen in Nederland

In Nederland zijn in totaal elf verzorgingshuizen waar jongeren en ouderen samenwonen, namelijk: 1) De Molenhof - Zwolle, 2) Humanitas – Deventer. 3) De Amerhorst - Amersfoort, 4) Tuindorp Oost – Utrecht, 5) Vivent de Hooghe Clock – Den Bosch, 6) De Dilgt - Haren, 7) De Saffier – Utrecht, 8) De Vreedenhoff – Arnhem, 9) De Schutse – Amsterdam, 10) De Nijeveld – Nijmegen en 11) Schoonoord – Soest. Van deze elf verzorgingshuizen zijn vijf verzorgingshuizen bereid en geschikt om mee te doen aan het huidige onderzoek. In dit hoofdstuk worden de kenmerken en organisatie van het intergenerationeel samenwonen in deze vijf verzorgingshuizen weergegeven (tabel 7). Vervolgens wordt per verzorgingshuis dat deelneemt aan het huidige onderzoek nog een korte toelichting gegeven. In bijlage 8 wordt informatie weergegeven over de zes verzorgingshuizen die niet deelnemen aan het huidige onderzoek.

¹¹ Dit kwam naar voren tijdens het mailcontact (15/02/2018) met Luc Jonckheere van Samenhuizen vzw.

Tabel 7: Overzicht per verzorgingshuis van de kenmerken en organisatie van het intergenerationeel samenwonen

	De Molenhof Zwolle	Humanitas Deventer	De Amerhorst Amersfoort	Tuindorp Oost Utrecht	Vivent de Hooghe Clock Den Bosch
Intergenerationeel wonen van start gegaan in het jaar:	2015	2012	2017	2016	2015
Aantal ouderen in verzorgingshuis:	28	160	125	42	37
Aantal jongeren in verzorgingshuis:	8	6	5	90	4
Hoe zijn de jongeren geworven voor het intergenerationeel samenwonen?	Geselecteerd d.m.v. een motivatiebrief. De jongeren worden uitgenodigd op een kennismakingsgesprek. Op basis van dit gesprek kiest een aantal bewoners of de jongeren binnen het concept passen.	De jongeren reageren op een advertentie op facebook. Een selectie wordt uitgenodigd op een kennismakingsgesprek. De geselecteerde kandidaten hebben een gesprek met het bestuur en krijgen een rondleiding.	De jongeren worden uitgenodigd voor een kennismakingsgesprek na voorselectie door Connect-Generations. De geselecteerde kandidaten hebben een gesprek met de coördinator van het verzorgingshuis.	Geselecteerd d.m.v. een motivatiebrief. De geselecteerde jongeren worden uitgenodigd voor een informatieavond.	Jongeren melden zich via social media. Een selectie wordt uitgenodigd voor een speeddate. Met hulp van Connect Generations worden de kandidaten geselecteerd.
Aantal uren vrijwilligerswerk dat jongeren verrichten:	4 uur per week	30 uur per week	30 uur per week	Geen verplichting	4-8 uur per week
Hoeveel huur betalen de jongeren per maand?	Gewone huurprijs van het appartement (verschilt per appartement ± €400,00).	Alleen kosten voor eigen gas, water en licht.	€50,00 voor eigen gas, water en licht.	Tussen de €610 en €750 per maand (verschilt per appartement).	€250,00 inclusief gas, water en licht.
Wordt het aantal uren vrijwilligerswerk dat de jongeren verrichten gecontroleerd?	Nee	Nee	Ja	N.v.t.	Ja
Worden er evaluatiegesprekken gehouden?	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee
Hoe ziet de indeling van het intergenerationeel wonen in het verzorgingshuis eruit? (Gemixt/geclusterd)	Gemixt	Gemixt	Geclusterd en 1 jongere gemixt.	Gemixt	Gemixt
Is het intergenerationeel wonen een tijdelijke oplossing of voor lange termijn?	Lange termijn	Lange termijn	Tijdelijke oplossing	Tijdelijke oplossing	Lange termijn

*Peildatum: zomer 2018

4.1.1 De Molenhof – Zwolle

De Molenhof is een voormalig verpleeg- en verzorgingshuis welke is getransformeerd en gerenoveerd naar een woonzorgcentrum voor ouderen met of zonder zorgbehoefte gecombineerd met jongerenhuisvesting. De 100 appartementen zijn gerenoveerd en de algemene ruimtes zijn aangepast aan de wensen van de ouderen en de jongeren. In de Molenhof is ruimte voor 10 jongeren en de overige 90 appartementen worden verhuurd aan 55-plussers. Van de 55-plussers heeft maximaal 70 procent een zorgvraag. De ouderen en jongeren wonen in een zorggroep en bieden zorg en ondersteuning aan elkaar.

4.1.2 Humanitas – Deventer

Humanitas is een woon- zorgcentrum waar zes jongeren tussen de ouderen in wonen. De jongeren zijn een ‘goede buur’ voor de ouderen en medeverantwoordelijk voor een goed woonklimaat. De officiële afspraak is dat de jongeren 30 uur per maand tijd doorbrengen met de ouderen, maar het aantal uren wordt niet bijgehouden. In de praktijk doen de jongeren veel meer. Wanneer de jongeren de uren bij moeten houden gaat dit het doel - een goede burenl relatie opbouwen - voorbij, aldus de coördinator van Humanitas. De bedoeling van het intergenerationeel samenwonen is dat er een soort gemeenschap ontstaat waar de verschillende generaties elkaar helpen.

4.1.3 De Amerhorst – Amersfoort

Via bemiddelingsorganisatie Connect Generations wonen vijf jongeren in de Amerhorst in Amersfoort. De jongeren houden een logboek bij en worden gecontroleerd of zij voldoende uren vrijwilligerswerk verrichten per maand. Vier jongeren wonen bij elkaar op de zesde verdieping en één van de jongeren woont op de eerste verdieping tussen de ouderen. De jongere die tussen de ouderen in woont heeft meer contact met de ouderen in vergelijking met de andere jongeren, aldus de coördinator van de Amerhorst. Het intergenerationeel samenwonen is een tijdelijke oplossing tot dat de Amerhorst sluit voor renovatie. De mogelijkheden om de jongeren ook naderhand in de Amerhorst te laten wonen, moeten nog nader worden besproken.

4.1.4 Tuindorp Oost – Utrecht

Sinds 2016 wonen 90 ‘jongeren’ tussen de 42 ouderen in het verzorgingshuis, om de leegstand tegen te gaan. De leeftijd van de jongeren loopt erg uiteen, omdat Tuindorp Oost zich niet specifiek op studenten richt. De leeftijd van de ‘jongeren’ die in Tuindorp Oost wonen loopt van 22 tot 60 jaar. Het woon- en zorgcomplex Tuindorp Oost is onderdeel van het project U, JIJ & WIJ. Het project richt zich op een goede dynamiek tussen ouderen en jongeren. Het zijn van een goede buur, aandacht, vertrouwen, kwaliteit en diversiteit staan centraal in het samenwonen van de verschillende generaties. Ieder half jaar wordt een kerngroep overleg gehouden tussen het beheerteam, enkele medewerkers en de cliëntenraad. Besproken wordt hoe het samenwonen tussen jong en oud verloopt en wat de

eventuele problemen zijn. Het intergenerationeel samenwonen is een tijdelijke oplossing, tot dat het pand wordt gesloopt en de ouderen worden overgeplaatst naar een nieuw verzorgingshuis.

4.1.5 Vivent de Hooghe Clock – Den Bosch

Vivent de Hooghe Clock is een woon- zorgcomplex in Den Bosch waar jong en oud door elkaar wonen. Via Connect Generations zijn de jongeren die een woonruimte zochten verbonden aan Vivent de Hooghe Clock. De jongeren houden een logboek bij en worden gecontroleerd of zij voldoende uren vrijwilligerswerk verrichten per maand. Het intergenerationeel samenwonen is een lange termijn oplossing, omdat het aantal ouderen in het verzorgingshuis niet meer toe gaat nemen, aldus de coördinator van Vivent de Hooghe Clock. In de leegstaande kamers kan een aantal jongeren wonen.

Intergenerationeel samenwonen in Humanitas – Deventer (Bollmann, 2015).

5. Resultaten – deel II

5.1 Persoonlijke kenmerken

In tabel 8 worden de persoonlijke kenmerken van zowel de deelnemende ouderen als de deelnemende jongeren gepresenteerd.

Tabel 8: Persoonlijke kenmerken respondenten - ouderen en jongeren

	Ouderen (N = 35)	Jongeren (N = 40)
Geslacht		
Mannen	8 (22,9%)	11 (27,5%)
Vrouwen	27 (77,1%)	29 (72,5%)
Burgerlijke staat		
Alleenstaand	-	27 (67,5%)
Vriend/vriendin	-	8 (20,0%)
Samenwonend met partner	-	5 (12,5%)
Gehuwd	3 (8,6%)	-
Gescheiden	3 (8,6%)	-
Weduwe/weduwnaar	29 (82,9%)	-
Leeftijd		
\bar{x} (sd)	83,20 (9,98)	25,80 (6,67)
Min – max	60 – 100	18 – 60
Woonduur in jaren		
\bar{x} (sd)	5,18 (6,16)	1,81 (1,29)
Min – max	0,08 – 27,5	0,08 – 6,00
Verzorgingshuizen		
De Molenhof	11 (31,4%)	4 (10,0%)
Humanitas	5 (14,3%)	4 (10,0%)
De Amerhorst	5 (14,3%)	5 (12,5%)
Tuindorp Oost	7 (20,0%)	4 (10,0%)
Vivent de Hooghe Clock	7 (20,0%)	23 (57,5%)

Uit de tabel valt af te lezen dat het merendeel van de deelnemende ouderen en de deelnemende jongeren vrouw is (respectievelijk 77,1% en 72,5%). Een verklaring hiervoor is dat de man-vrouw verdeling in de verzorgingshuizen scheef is¹². Ook zijn de jongeren die zich opgeven voor intergenerationeel samenwonen vaker een vrouw, zo bleek in het huidige onderzoek.

Daarnaast is het opvallend dat de burgerlijke staat van de ouderen en de jongeren verschillend zijn van elkaar. Echter, dit is geen verwonderlijk resultaat omdat de burgerlijke staat vaak samenhangt met de leeftijd.

¹² Uit onderzoek van Verbeek Oudijk en Van Campen (2017) komt naar voren dat in de meeste verzorgingshuizen een scheve man-vrouw verdeling is.

Ook is opvallend dat een respondent die tot de groep ‘jongeren’ behoort 60 jaar is en dat een respondent die tot de groep ‘ouderen’ behoort ook 60 jaar is. De leeftijd van de ouderen varieerde van 60 jaar tot 100 jaar. De leeftijd van de jongeren varieerde van 18 jaar tot 60 jaar. Dit komt doordat de leeftijdsgrenzen voor de groepen ‘ouderen’ en ‘jongeren’ verschillen per verzorgingshuis. Zo behoort bijvoorbeeld in de Molenhof een bewoner van 60 tot de groep ‘ouderen’ en in Tuindorp Oost kan een bewoner van 60 nog in de groep ‘jongeren’ vallen. In het huidige onderzoek zijn de leeftijdscategorieën die in de verzorgingshuizen worden gehanteerd aangehouden.

De respondenten wonen in vijf verschillende verzorgingshuizen in Nederland. Het verschilt per verzorgingshuis hoeveel respondenten de vragenlijst hebben ingevuld. Om de anonimiteit van de verzorgingshuizen te garanderen worden de verzorgingshuizen vanaf nu aangeduid met V1, V2, V3, V4 en V5, de volgorde is ad random bepaald.

5.2 Intergenerationeel contact model

De resultaten van de vijf dimensies van intergenerationeel contact worden in de volgende paragrafen per dimensie toegelicht.

5.2.1 Associationeel contact

Associationeel contact betreft: 1) de frequentie van intergenerationeel contact en 2) het ondernemen van gezamenlijke activiteiten. Allereerst wordt een overzicht gegeven van de frequentie van intergenerationeel contact van de ouderen en de jongeren (tabel 9).

Tabel 9: Beschrijvende statistiek van associationeel contact: de frequentie van intergenerationeel contact – ouderen en jongeren.

		Minder dan 1 keer per week	1-2 keer per week	3-4 keer per week	Bijna elke dag	Zeker elke dag	Weet ik niet/nvt
Hoe vaak heeft u contact met één of meerdere jongere(n)/oudere(n) die in het verzorgingshuis wonen?	Ouderen	10 (28,6%)	6 (17,1%)	9 (25,7%)	4 (11,4%)	6 (17,1%)	-
	Jongeren	2 (5,0%)	11 (27,5%)	9 (22,5%)	8 (20,0%)	9 (22,5%)	1 (2,5%)

Opvallend is dat de antwoorden van de ouderen en de jongeren over de frequentie van intergenerationeel contact soms sterk van elkaar verschillen. Zo geeft bijvoorbeeld maar 5,0% van de jongeren aan minder dan 1 keer per week contact te hebben met de ouderen, terwijl 28,6% van de ouderen aangeeft minder dan 1 keer per week contact te hebben met de jongeren.

In tabel 10 worden de gemiddelden van associationeel contact van de ouderen en de jongeren voor de verschillende verzorgingshuizen weergegeven.

Tabel 10: Gemiddelden van associatieve contact per verzorgingshuis en het gemiddelde van associatieve contact voor de verzorgingshuizen samen – ouderen en jongeren.

	Associatieve contact					
	Ouderen			Jongeren		
	(N = 35)			(N = 40)		
	\bar{x} (SD)	Min	Max	\bar{x} (SD)	Min	Max
V1	1,80 (1,30)	1,00	4,00	3,20 (1,30)	2,00	5,00
V2	3,27 (1,19)	1,00	5,00	4,00 (1,16)	3,00	5,00
V3	1,14 (0,38)	1,00	2,00	2,50 (0,58)	2,00	3,00
V4	4,20 (1,06)	3,00	5,00	4,50 (0,58)	4,00	5,00
V5	3,00 (1,16)	2,00	5,00	3,09 (1,31)	1,00	5,00
Totaal	2,71 (1,47)	1,00	5,00	3,28 (1,26)	1,00	5,00

Over het algemeen geven de ouderen gemiddeld aan dat zij tussen de ‘1-2 keer per week’ en ‘3-4 keer per week’ contact hebben met de andere generatie ($\bar{x} = 2,71$; $SD = 1,47$). De jongeren geven aan dat zij gemiddeld tussen de ‘3-4 keer per week’ en ‘bijna elke dag’ contact hebben met de andere generatie ($\bar{x} = 3,28$; $SD = 1,26$). Jongeren geven – over het algemeen – aan dat zij vaker associatieve intergenerationeel contact hebben in vergelijking met de ouderen. Ook wanneer per verzorgingshuis naar de gemiddelden op associatieve contact wordt gekeken is te zien dat in alle verzorgingshuizen de jongeren gemiddeld vaker aangeven associatieve contact te hebben, in vergelijking met de ouderen.

Ten tweede wordt associatieve contact gemeten aan de hand van zes items, die de frequentie van het ondernemen van gezamenlijke intergenerationele activiteiten weerspiegelen. In tabel 11 wordt weergegeven hoe vaak de verschillende generaties gezamenlijk activiteiten ondernemen.

Tabel 11: Beschrijvende statistiek van de zes items van associatieve contact: ondernemen van gezamenlijke activiteiten – ouderen en jongeren. Deze worden gemeten aan de hand van de vraag: 'Hoe vaak onderneemt u gezamenlijk met één of meerdere jongere(n)/oudere(n) de onderstaande activiteiten?'.

		Nooit	Zelden	Soms	Regelmatig	Vaak	Weet ik niet/nvt
Activiteiten buitenshuis (wandelen, winkelen, naar de supermarkt, etc)	Ouderen	4 (11,4%)	7 (20,0%)	11 (31,4%)	9 (25,7%)	-	4 (11,4%)
	Jongeren	14 (35,0%)	18 (45,0%)	5 (12,5%)	3 (7,5%)	-	-
Activiteiten binnenshuis (spelletje spelen, samen eten, etc)	Ouderen	5 (14,3%)	7 (20,0%)	11 (31,4%)	12 (34,3%)	-	-
	Jongeren	15 (37,5%)	10 (25,0%)	7 (17,5%)	8 (20,0%)	-	-
Georganiseerde activiteiten in het verzorgingshuis	Ouderen	4 (11,4%)	6 (17,1%)	9 (25,7%)	9 (25,7%)	5 (14,3%)	-
	Jongeren	8 (20,0%)	19 (47,5%)	10 (25,0%)	2 (5,0%)	-	-
Korte gesprekken + bezoeken (minder dan 15 minuten)	Ouderen	5 (14,3%)	8 (22,9%)	2 (5,7%)	16 (45,7%)	4 (11,4%)	-
	Jongeren	2 (5,0%)	8 (20,0%)	13 (32,5%)	7 (17,5%)	10 (25,0%)	-
Langere gesprekken + bezoeken (meer dan 15 minuten)	Ouderen	21 (60,0%)	1 (2,9%)	7 (20,0%)	5 (14,3%)	1 (2,9%)	-
	Jongeren	14 (35,0%)	11 (27,5%)	9 (22,5%)	6 (15,0%)	-	-
Praten over dingen in het leven die belangrijk zijn voor u.	Ouderen	21 (60,0%)	4 (11,4%)	7 (20,0%)	2 (5,7%)	1 (2,9%)	-
	Jongeren	14 (35,0%)	9 (22,5%)	10 (25,0%)	5 (12,5%)	1 (2,5%)	-

Uit deze resultaten komt naar voren dat ouderen over het algemeen vaker aangeven gezamenlijke activiteiten buitenshuis en binnenshuis met de andere generatie te ondernemen, in vergelijking met jongeren. Het merendeel van de ouderen geeft aan 'soms' (31,4%) of 'regelmatig' (25,7%) activiteiten buitenshuis met de jongeren te ondernemen, terwijl het merendeel van de jongeren aangeeft 'nooit' (35%) of 'zelden' (45%) activiteiten buitenshuis met de ouderen te ondernemen. Daarnaast geeft het merendeel van de ouderen aan 'soms' (31,4%) of 'regelmatig' (25,7%) activiteiten binnenshuis met de jongeren te ondernemen, terwijl het merendeel van de jongeren aangeeft 'nooit' (37,5%) of 'zelden' (25,0%) activiteiten binnenshuis met de ouderen te ondernemen. Geen van de respondenten geeft aan 'vaak' activiteiten buitenshuis of binnenshuis met de andere generatie te ondernemen. Ook geven de ouderen over het algemeen vaker aan georganiseerde activiteiten in het verzorgingshuis met de andere generatie te ondernemen, in vergelijking met de jongeren.

Tevens is een opmerkelijke bevinding dat – over het algemeen – het intergenerationeel contact tussen ouderen en jongeren voornamelijk kortstondig is. 45,7% van de ouderen gaf aan 'regelmatig' korte gesprekken te voeren met de jongeren of dat de jongeren even kort op bezoek komen. Ook de jongeren geven aan 'regelmatig' (17,5%) of 'vaak' (25,0%) korte gesprekken met de ouderen te voeren. Het overgrote gedeelte (60,0%) van de ouderen gaf aan dat zij nooit met de jongeren langere

gesprekken voeren en/of praten over dingen in het leven die belangrijk voor hen zijn. Ook het merendeel van de jongeren (35,0%) gaf aan dat zij nooit langere gesprekken voeren en/of praten over dingen in het leven die belangrijk voor hen zijn. Deze bevinding kan er op duiden dat het intergenerationeel contact voornamelijk bestaat uit korte gesprekken (minder dan 15 minuten) en weinig uit diepgaande, langere gesprekken.

De zes items voor het meten van gezamenlijke activiteiten zijn bij elkaar opgeteld en gemiddeld tot een schaal voor zowel de ouderen als de jongeren. In tabel 12 worden de gemiddelden van associatieve contact (gezamenlijke activiteiten) van de ouderen en de jongeren voor de verschillende verzorgingshuizen weergegeven.

Tabel 12: Gemiddelden van associatieve contact (gezamenlijke activiteiten) per verzorgingshuis en het gemiddelde van associatieve contact (gezamenlijke activiteiten) voor de verzorgingshuizen samen – ouderen en jongeren.

	Associatieve contact (gezamenlijke activiteiten)					
	Ouderen (N = 35)			Jongeren (N = 40)		
	\bar{x} (SD)	Min	Max	\bar{x} (SD)	Min	Max
V1	1,87 (0,22)	1,67	2,17	2,67 (0,49)	1,83	3,00
V2	2,89 (0,62)	1,67	3,83	3,29 (0,34)	3,00	3,67
V3	1,48 (0,56)	1,00	2,50	2,42 (1,04)	1,33	3,67
V4	3,81 (0,59)	3,20	4,67	3,71 (0,16)	3,50	3,83
V5	3,13 (0,68)	2,00	3,83	1,85 (0,50)	1,00	3,00
Totaal	2,64 (0,96)	1,00	4,67	2,34 (0,84)	1,00	3,83

De nieuwe productvariabele associatieve contact (gezamenlijke activiteiten) van de ouderen en jongeren heeft respectievelijk als gemiddelde 2,64 ($SD = 0,96$) en 2,34 ($SD = 0,84$). Dit duidt erop dat zowel ouderen als jongeren gemiddeld aangeven ‘zelden’ tot ‘soms’ gezamenlijk activiteiten met de andere generatie ondernemen. In tabel 12 is te zien dat de mate van associatieve contact (gezamenlijke activiteiten) van ouderen en jongeren verschilt per verzorgingshuis.

5.2.2 Affectief contact

In tabel 13 wordt een overzicht gegeven van de beschrijvende statistiek van de items van affectief contact.

Tabel 13: Beschrijvende statistiek van de vier items van affectief contact – ouderen en jongeren. Deze worden gemeten aan de hand van de vraag: Hoe is de relatie tussen uzelf en de jongeren/ouderen die in het verzorgingshuis wonen?

		Slecht	Matig	Voldoende	Goed	Uitstekend	Weet ik niet/nvt
Over het algemeen, hoe hecht is de relatie tussen uzelf en de jongeren/ouderen in het verzorgingshuis?	Ouderen	6 (17,1%)	2 (5,7%)	9 (25,7%)	7 (20,0%)	11 (31,4%)	-
	Jongeren	-	5 (12,5%)	14 (35,0%)	16 (40,0%)	5 (12,5%)	-
Hoe beoordeelt u de communicatie tussen uzelf en de jongeren/ouderen in het verzorgingshuis?	Ouderen	5 (14,3%)	3 (8,6%)	5 (14,3%)	11 (31,4%)	11 (31,4%)	-
	Jongeren	1 (2,5%)	4 (10,0%)	12 (30,0%)	20 (50,0%)	3 (7,5%)	-
In hoeverre heeft u het gevoel dat de jongeren/ouderen u begrijpen?	Ouderen	6 (17,1%)	3 (8,6%)	6 (17,1%)	10 (28,6%)	9 (25,7%)	1 (2,9%)
	Jongeren	2 (5,0%)	5 (12,5%)	17 (42,5%)	10 (25,0%)	5 (12,5%)	1 (2,5%)
In hoeverre heeft u het gevoel dat u de jongeren/ouderen begrijpt?	Ouderen	6 (17,1%)	2 (5,7%)	9 (25,7%)	7 (20,0%)	10 (28,6%)	1 (2,9%)
	Jongeren	-	1 (2,5%)	16 (40,0%)	20 (50,0%)	3 (7,5%)	-

Opvallend is dat de ouderen vaker aangeven dat zij ‘slecht’ affectief contact hebben met de jongeren, terwijl bijna geen jongeren aangeven dat zij ‘slecht’ affectief contact hebben met de ouderen. Echter geven de ouderen ook vaker aan dat zij ‘uitstekend’ affectief contact hebben met de jongeren, terwijl bijna geen jongeren het affectief contact als ‘uitstekend’ beoordelen. De ouderen geven vaker uiterste antwoorden aan op vragen over affectief contact.

De vier items voor het meten van affectief contact van ouderen en jongeren zijn bij elkaar opgeteld en gemiddeld tot een gemiddelde schaalscore. In tabel 14 worden de gemiddelden op de variabele affectief contact van de ouderen en de jongeren voor de verschillende verzorgingshuizen weergegeven.

Tabel 14: Gemiddelden van affectief contact per verzorgingshuis en het gemiddelde van affectief contact voor de verzorgingshuizen samen – ouderen en jongeren.

	Affectief contact					
	Ouderen			Jongeren		
	(N = 35)			(N = 40)		
	\bar{x} (SD)	Min	Max	\bar{x} (SD)	Min	Max
V1	3,40 (0,72)	2,50	4,50	3,70 (0,48)	3,00	4,25
V2	3,52 (0,88)	2,00	5,00	4,25 (0,61)	3,50	5,00
V3	1,32 (0,75)	1,00	3,00	3,44 (0,72)	2,50	4,00
V4	4,80 (0,27)	4,50	5,00	4,19 (0,38)	4,00	4,75
V5	4,46 (0,47)	3,50	5,00	3,18 (0,59)	2,25	4,75
Totaal	3,43 (1,36)	1,00	5,00	3,48 (0,68)	2,25	5,00

De nieuwe productvariabele affectief contact van de ouderen en jongeren heeft respectievelijk als gemiddelde 3,43 ($SD = 1,36$) en 3,48 ($SD = 0,68$). Hieruit kan worden opgemaakt dat – over het algemeen – het intergenerationeel affectief contact door zowel de ouderen als de jongeren positief wordt beoordeeld, namelijk tussen de ‘voldoende’ en ‘goed’. In tabel 14 is te zien dat de mate van affectief contact van de ouderen en de jongeren verschilt per verzorgingshuis.

5.2.3 Consensueel contact

In tabel 15 wordt de beschrijvende statistiek van consensueel contact voor de ouderen en de jongeren weergegeven.

Tabel 15: Beschrijvende statistiek van het item van consensueel contact – ouderen en jongeren.

		Slecht	Matig	Voldoende	Goed	Uitstekend	Weet ik niet/nvt
In het algemeen, in hoeverre komen uw meningen, normen en waarden overeen met die van de jongeren/ouderen?	Ouderen	-	2 (5,7%)	6 (17,1%)	13 (37,1%)	11 (31,4%)	3 (8,6%)
	Jongeren	1 (2,5%)	2 (5,0%)	19 (47,5%)	11 (27,5%)	3 (7,5%)	-

Opvallend is dat de ouderen, over het algemeen, positiever oordelen over het intergenerationele consensuele contact, in vergelijking met de jongeren. In tabel 16 worden de gemiddelden op de variabele consensueel contact van de ouderen en de jongeren voor de verschillende verzorgingshuizen weergegeven.

Tabel 16: Gemiddelden van consensueel contact per verzorgingshuis en het gemiddelde van consensueel contact voor de verzorgingshuizen samen – ouderen en jongeren.

	Consensueel contact					
	Ouderen (N = 32)			Jongeren (N = 36)		
	\bar{x} (SD)	Min	Max	\bar{x} (SD)	Min	Max
V1	3,80 (1,30)	2,00	5,00	3,40 (1,14)	2,00	5,00
V2	3,91 (0,94)	2,00	5,00	3,75 (0,50)	3,00	4,00
V3	3,50 (0,58)	3,00	4,00	3,67 (1,16)	3,00	5,00
V4	4,40 (0,89)	3,00	5,00	3,50 (0,58)	3,00	4,00
V5	4,43 (0,54)	4,00	5,00	3,20 (0,83)	1,00	5,00
Totaal	4,03 (0,90)	2,00	5,00	3,36 (0,83)	1,00	5,00

Over het algemeen geven de ouderen aan dat hun meningen, normen en waarden ‘goed’ overeen komen met die van de jongeren ($\bar{x} = 4,03$; $SD = 0,90$). De jongeren geven aan dat hun meningen, normen en waarden tussen de ‘voldoende’ en ‘goed’ overeen komen met die van de ouderen ($\bar{x} = 3,36$; $SD = 0,83$). In tabel 16 is te zien dat de beoordeling van de ouderen en de jongeren van de

verschillende verzorgingshuizen redelijk op één lijn liggen en niet bijzonder veel van elkaar verschillen.

5.2.4 Functioneel contact

Tabel 17 geeft de resultaten weer van de antwoorden die de deelnemende ouderen en de deelnemende jongeren geven op de drie items van functioneel contact.

Tabel 17: Beschrijvende statistiek van de items van functioneel contact – ouderen en jongeren. Deze worden gemeten aan de hand van de vraag: 'In welke mate krijgt u verschillende vormen van hulp van de jongeren die in het verzorgingshuis wonen?' 'In welke mate geeft u verschillende vormen van hulp aan één of meerdere oudere(n) die in het verzorgingshuis wonen?'.

		Nvt (dit doet het personeel)	Nooit	Zelden	Soms	Regelmatig	Vaak	Weet ik niet/nvt
Advies geven (bijvoorbeeld over elektronica)	Ouderen	5 (14,3%)	12 (34,3%)	11 (31,4%)	5 (14,3%)	-	2 (5,7%)	-
	Jongeren	3 (7,5%)	8 (20,0%)	19 (47,5%)	7 (17,5%)	1 (2,5%)	1 (2,5%)	1 (2,5%)
Emotionele hulp	Ouderen	1 (2,9%)	22 (62,9%)	4 (11,4%)	3 (8,6%)	3 (8,6%)	2 (5,7%)	-
	Jongeren	6 (15,0%)	11 (27,5%)	9 (22,5%)	10 (25,0%)	3 (7,5%)	-	1 (2,5%)
Hulp bij het maken van belangrijke beslissingen in het leven	Ouderen	1 (2,9%)	26 (74,3%)	3 (8,6%)	4 (11,4%)	1 (2,9%)	-	-
	Jongeren	10 (25,0%)	23 (57,5%)	6 (15,0%)	-	-	-	1 (2,5%)

Uit de resultaten komt naar voren dat weinig functioneel contact plaats vindt tussen de verschillende generaties. Zowel de ouderen als de jongeren geven aan dat de ouderen weinig intergenerationele hulp krijgen bij het maken van belangrijke beslissingen in het leven, emotionele hulp en hulp op het gebied van advies geven. Het merendeel van de ouderen en jongeren geeft aan 'nooit' (respectievelijk 34,3% en 20,0%) of 'zelden' (respectievelijk 31,4% en 47,5%) advies te geven/krijgen. Tevens geeft het merendeel van de ouderen en de jongeren aan 'nooit' (respectievelijk 62,9% en 27,5%) emotionele hulp te krijgen/geven en 'nooit' (respectievelijk 74,3% en 57,5%) hulp bij het maken van belangrijke beslissingen in het leven te krijgen/geven.

De drie items voor het meten van functioneel contact zijn bij elkaar opgeteld en gemiddeld tot een gemiddelde schaalscore. In tabel 18 zijn de gemiddelden op de variabele functioneel contact van de ouderen en jongeren per verzorgingshuis weergegeven.

Tabel 18: Gemiddelden van functioneel contact per verzorgingshuis en het gemiddelde van functioneel contact voor de verzorgingshuizen samen – ouderen en jongeren.

	Functioneel contact					
	Ouderen			Jongeren		
	(N = 34)			(N = 36)		
	\bar{x} (SD)	Min	Max	\bar{x} (SD)	Min	Max
V1	1,00 (0,00)	1,00	1,00	1,87 (0,18)	1,67	2,00
V2	1,94 (0,74)	1,00	3,67	2,54 (0,42)	2,00	3,00
V3	1,19 (0,33)	1,00	1,67	2,67 (2,03)	1,33	5,00
V4	3,67 (0,78)	2,33	4,33	2,50 (0,84)	1,33	3,33
V5	1,62 (0,45)	1,00	2,00	1,59 (0,38)	1,00	2,50
Totaal	1,86 (1,00)	1,00	4,33	1,93 (0,76)	1,00	5,00

De productvariabele functioneel contact van de ouderen en de jongeren heeft respectievelijk als gemiddelde 1,86 ($SD = 1,00$) en 1,93 ($SD = 0,76$). Deze scores geven aan dat zowel de ouderen als de jongeren gemiddeld aangeven dat er ‘nooit’ tot ‘zelden’ sprake is van functioneel contact tussen de ouderen en de jongeren die samenwonen in een verzorgingshuis.

5.2.5 Normatief contact

In tabel 19 wordt de beschrijvende statistiek van normatief contact voor de ouderen en de jongeren weergegeven.

Tabel 19: Beschrijvende statistiek van normatief contact – ouderen en jongeren. Dit wordt gemeten aan de hand van de vraag: ‘In hoeverre voelt u zich verplicht om contact te hebben met de jongeren/ouderen in het verzorgingshuis?’.

	Ouderen	Jongeren
1 (totaal niet verplicht)	31 (88,6%)	7 (17,5%)
2	-	1 (2,5%)
3	2 (5,7%)	4 (10,0%)
4	-	3 (7,5%)
5	-	6 (15,0%)
6	-	6 (15,0%)
7	-	6 (15,0%)
8	-	5 (12,5%)
9	-	1 (2,5%)
10 (Erg verplicht)	-	-
Weet ik niet/nvt	2 (5,7%)	1 (2,5%)

Een opmerkelijke bevinding is dat het merendeel van de ouderen zich totaal niet verplicht voelt om contact te hebben met de jongeren in het verzorgingshuis, terwijl de jongeren aangeven dat zij zich wel verplicht voelen om contact te hebben met de ouderen.

In tabel 20 worden de gemiddelden van normatief contact van de ouderen en de jongeren per

verzorgingshuis weergegeven, om inzicht te krijgen of de mate van normatief contact sterk verschilt per verzorgingshuis.

Tabel 20: Gemiddelden van normatief contact per verzorgingshuis en het gemiddelde van normatief contact voor de verzorgingshuizen samen – ouderen en jongeren.

	Normatief contact					
	Ouderen (N = 33)			Jongeren (N = 39)		
	\bar{x} (SD)	Min	Max	\bar{x} (SD)	Min	Max
V1	2,00 (1,16)	1,00	3,00	4,20 (1,92)	1,00	6,00
V2	1,00 (0,00)	1,00	1,00	4,25 (2,50)	3,00	8,00
V3	1,00 (0,00)	1,00	1,00	6,50 (1,92)	5,00	9,00
V4	1,00 (0,00)	1,00	1,00	5,50 (3,11)	1,00	8,00
V5	1,00 (0,00)	1,00	1,00	4,73 (2,59)	1,00	8,00
Totaal	1,12 (0,49)	1,00	3,00	4,87 (2,46)	1,00	9,00

In tabel 20 is te zien dat er weinig spreiding is in de mate van normatief contact van ouderen voor de verschillende verzorgingshuizen. Over het algemeen geven de ouderen gemiddeld aan dat zij zich ‘totaal niet verplicht’ voelen om contact te hebben met de jongeren in het verzorgingshuis ($\bar{x} = 1,12$; $SD = 0,49$). Wanneer de gemiddelden van de jongeren op normatief contact per verzorgingshuis worden vergeleken is meer spreiding tussen de verschillende verzorgingshuizen te zien. Over het algemeen geven de jongeren aan dat zij zich wel verplicht voelen om contact te hebben met de ouderen in het verzorgingshuis ($\bar{x} = 4,87$; $SD = 2,46$).

5.2.6 Opmerkelijke bevindingen intergenerationeel contact in de verzorgingshuizen

Er is sprake van een opmerkelijke spreiding in de gemiddelden voor de dimensies van intergenerationeel contact tussen de verschillende verzorgingshuizen. Dit duidt erop dat de mate van intergenerationeel contact verschillend is per verzorgingshuis. Op basis van de spreiding in de resultaten van de ouderen en jongeren kunnen de verzorgingshuizen ingedeeld worden in twee groepen: 1) ‘meer’ intergenerationeel contact en 2) ‘minder’ intergenerationeel contact. Er wordt gebruik gemaakt van aanhalingstekens, omdat er van te voren geen criteria zijn opgesteld voor wat er onder ‘meer’ en ‘minder’ intergenerationeel contact wordt verstaan. Deze verdeling ziet er voor de groep ouderen en jongeren verschillend uit.

Opvallend is dat de ouderen uit V1 en V3 gemiddeld lager scoren op associatieve contact, affectief contact, consensueel contact en functioneel contact, in vergelijking met de ouderen uit V2, V4 en V5. Op basis van de resultaten van de ouderen behoren de verzorgingshuizen V1 en V3 tot de groep ‘minder’ intergenerationeel contact en de verzorgingshuizen V2, V4 en V5 tot de groep ‘meer’ intergenerationeel contact.

Ook in de resultaten van de jongeren is een spreiding te zien in de mate van intergenerationeel contact voor de verschillende verzorgingshuizen. Echter, deze spreiding is minder duidelijk te zien dan bij de ouderen. In de resultaten van de jongeren is te zien dat V1, V3 en V5 lager scoren op associatieve contact en affectief contact. Daarnaast scoren jongeren uit V1 en V5 op consensueel contact en functioneel contact lager in vergelijking met de jongeren uit V2, V3 en V4. Op basis van de spreiding in de data van de jongeren kunnen de verzorgingshuizen ook worden ingedeeld in twee groepen: de verzorgingshuizen V1, V3 en V5 behoren tot de groep ‘minder’ intergenerationeel contact en de verzorgingshuizen V2 en V4 behoren tot de groep ‘meer’ intergenerationeel contact.

5.3. Algemeen subjectief welbevinden

Om antwoord te kunnen geven op de derde onderzoeksvraag is gekeken of er een relatie bestaat tussen de mate van intergenerationeel contact en het algemeen subjectief welbevinden. De samenhang tussen intergenerationeel contact en het algemeen subjectief welbevinden zijn gemeten aan de hand van vragen over eenzaamheid, affectie en stimulatie. Deze samenhang wordt op twee manieren bestudeerd in het huidige onderzoek.

Allereerst wordt er bestudeerd of er een mogelijke relatie bestaat tussen de mate van intergenerationeel contact en eenzaamheid, affectie en stimulatie door de gemiddelden op deze variabelen per verzorgingshuis te vergelijken. Op basis van de bestaande literatuur was de verwachting dat de verzorgingshuizen waar de ouderen en de jongeren aangeven dat er ‘meer’ intergenerationeel contact is lager scoren op het gevoel van eenzaamheid en hoger scoren op de sociale behoefte vervulling van affectie en stimulatie. Dit in vergelijking met de ouderen en de jongeren uit de verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is. Ten tweede zijn er directe vragen aan de respondenten gesteld of zij de indruk hebben dat het intergenerationeel contact van invloed is op eenzaamheid en hun sociale behoefte vervulling van affectie en stimulatie.

5.3.1 Eenzaamheid

In tabel 21 wordt een overzicht gegeven van de resultaten van zowel de ouderen als de jongeren op de variabele eenzaamheid.

Tabel 21: Beschrijvende statistiek van eenzaamheid – ouderen en jongeren.

		Nooit	Bijna nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Weet ik niet/nvt
Voelt u zich wel eens alleen?	Ouderen	11 (31,4%)	9 (25,7%)	13 (37,1%)	2 (5,7%)	-	-
	Jongeren	9 (22,5%)	19 (47,5%)	7 (17,5%)	3 (7,5%)	1 (2,5%)	1 (2,5%)

Uit deze resultaten komt naar voren dat het merendeel van de ouderen en jongeren aangeeft dat zij zich ‘nooit’ of ‘bijna nooit’ alleen voelen. Opvallend is dat geen van de ouderen en maar één jongere

aangeeft zich ‘vaak’ alleen te voelen.

Het is nu de vraag of er een relatie bestaat tussen intergenerationeel contact in het verzorgingshuis en eenzaamheid. In tabel 22 worden de gemiddelden op de variabele eenzaamheid voor de ouderen en de jongeren van de verzorgingshuizen waar ‘minder’ en ‘meer’ intergenerationeel contact is weergegeven.

Tabel 22: Gemiddelden van eenzaamheid voor de verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is, de verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is en het gemiddelde van eenzaamheid voor de verzorgingshuizen samen – ouderen en jongeren.

	Eenzaamheid							
	Ouderen				Jongeren			
	\bar{x} (SD)	Min	Max	N	\bar{x} (SD)	Min	Max	N
‘minder’ intergenerationeel contact	2,25 (1,14)	1,00	4,00	12	2,26 (1,03)	1,00	5,00	31
‘meer’ intergenerationeel contact	2,13 (0,87)	1,00	3,00	23	1,88 (0,64)	1,00	3,00	8
Totaal	2,17 (0,95)	1,00	4,00	35	2,18 (0,97)	1,00	5,00	39

Over het algemeen geven de ouderen en jongeren gemiddeld aan dat zij zich ‘bijna nooit’ tot ‘soms’ alleen voelen (respectievelijk $\bar{x} = 2,17$; $SD = 0,95$ en $\bar{x} = 2,18$; $SD = 0,97$). Er is een klein verschil in de score op eenzaamheid tussen de respondenten uit de verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is in vergelijking met de respondenten uit de verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is.

Vervolgens is er een open sub-vraag gesteld, die dient als aanvullende informatie over de indruk die respondenten hebben of het intergenerationeel contact in het verzorgingshuis een rol speelt op het gevoel van eenzaamheid. Uit de antwoorden op de aanvullende open sub-vraag is op te maken dat 42,9% van de ouderen aangeeft dat het intergenerationele contact van invloed is op het gevoel van eenzaamheid. Deze ouderen komen uit de verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is. Uit de toelichting van de ouderen die aangeven dat zij de indruk hebben dat het intergenerationeel contact van invloed is op het gevoel van eenzaamheid komt naar voren:

“Ja. Ik ben blij dat ik hier ben, juist door de jongeren. De oudere garde hoort er ook bij, maar door de jongeren is het erg gezellig”. - respondent V2

“Ja, we hebben zo’n geluk gehad met de studenten. Als er iets is kan ik [naam student] zo bellen, hij komt altijd. Binnen 15 minuten staat hij dan voor de deur. Je kunt er zoveel uithalen. Het is zalig met studenten”. - respondent V4

“Ja, een beetje. Het doet me goed. Het vult de dagen”. - respondent V5

40,0% van de ouderen geeft aan dat zij niet veel contact hebben met de jongeren die in het verzorgingshuis wonen, waardoor deze vraag niet van toepassing is. Deze ouderen wonen voornamelijk in V1 en V3. Uit de toelichting van de ouderen komt naar voren:

“Nee, ik zie de jongeren bijna nooit”. – respondent V1

“Nee, ze komen nooit langs. Het zou zo leuk zijn als er een keer een student langs komt, even babbelen. Er bestaat altijd het beeld van ouderen achter de geraniums. En het klopt, daar zit ik dan achter de geraniums”. – respondent V3

Daarnaast geeft 5,7% van de ouderen aan dat zij de indruk hebben dat het intergenerationeel contact geen invloed heeft op het gevoel van eenzaamheid en 14,3% van de ouderen geeft aan dat deze vraag niet van toepassing is, omdat zij zich niet alleen voelen.

Uit de aanvullende open sub-vraag onder de jongeren blijkt dat 42,5% aangeeft dat het intergenerationeel contact invloed heeft op hun gevoel van eenzaamheid. De jongeren die dit aangeven wonen verspreid over alle verzorgingshuizen. Uit de toelichtingen van de jongeren die aangeven dat zij de indruk hebben dat het intergenerationeel contact van invloed is op hun gevoel van eenzaamheid komt naar voren:

“Jazeker. Het is leven in een klein dorp. Wanneer ik me alleen begin te voelen ga ik al gauw even naar gemeenschappelijke ruimtes voor een praatje”. – respondent V2

“Het contact met ouderen speelt hierin een rol, omdat zij je het gevoel geven dat je er bij hoort. Ze kijken naar je om als je ziek bent en vragen regelmatig hoe het met je gaat. Dit geeft mij een gevoel dat ik er mag zijn/niet alleen ben”. – respondent V4

Daarnaast geeft 32,5% van de jongeren aan dat het intergenerationeel contact geen invloed heeft op het gevoel van eenzaamheid. Deze jongeren wonen allemaal in verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is. Uit de toelichting van de jongeren komt naar voren:

“Contact met de ouderen is meestal gezellig en leuk, maar het contact met hen voelt anders dan contact met leeftijdsgenoten. Als ik me alleen voel bel/bezoek ik vrienden en ga ik niet eerst naar iemand in het tehuis”. – respondent V1

“Ik ben van mening dat ik het vooral voor hen doe en minder voor mijzelf”. – respondent V3

25,0% van de jongeren geeft aan niet eenzaam te zijn, waardoor de vraag niet van toepassing is. Een opmerkelijke bevinding is dat geen van de jongeren aangeeft dat zij niet vaak contact met de ouderen hebben, terwijl 40,0% van de ouderen aangeven dat zij niet vaak contact met de jongeren hebben.

Ook is opvallend dat verschillende jongeren aangeven dat zij zich vooral minder eenzaam voelen door het contact met de andere jongeren die wonen in het verzorgingshuis, niet zozeer het contact met de ouderen. Deze jongeren wonen in de verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is.

“Ik voel me niet vaak alleen, maar ik denk dat hier een grotere rol is voor de studenten die samen met mij in het verzorgingshuis wonen. Met hen eet ik vaak samen en heb ik veel contact.

De ouderen helpen mij naar mijn mening niet enorm om me niet alleen te voelen”. – respondent V1.

“Ik voel me minder alleen door het contact dat wij hier in het gebouw met elkaar hebben als burens, zowel met jong en oud. Ik denk wel dat het contact dat ik met de jongeren heb hier een veel grotere rol in speelt dan het contact dat ik met de ouderen heb, omdat ik merk dat veel ouderen hier in het gebouw weinig behoefte hebben aan contact of doordat het contact door hun ouderdom/mentale gesteldheid soms heel eenzijdig kan zijn. Het maakt het contact niet minder leuk, maar wel lastig om soms gesprekken te voeren of om een band op te bouwen als iemand 5 minuten later niet meer weet wie je bent”. – respondent V5

5.3.2 Affectie

Affectie is gemeten aan de hand van twee vragen, namelijk: ‘*Hebben mensen aandacht voor u?*’ en ‘*Helpen mensen u als u een probleem heeft?*’. Beide items hebben dezelfde sub-vraag, namelijk: ‘*Heeft u de indruk dat de jongeren/ouderen in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?*’. In tabel 23 wordt een overzicht gegeven van de antwoorden op de vragen over affectie.

Tabel 23: Beschrijvende statistiek van de items van affectie – ouderen en jongeren. Deze worden gemeten aan de vraag: ‘*Hebben mensen aandacht voor u?*’ en ‘*Helpen mensen u als u een probleem heeft?*’.

		Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Weet ik niet/nvt
Hebben mensen aandacht voor u?	Ouderen	-	3 (8,6%)	13 (37,1%)	18 (51,4%)	1 (2,9%)
	Jongeren	-	5 (12,5%)	28 (70,0%)	6 (15,0%)	1 (2,5%)
Helpen mensen als u een probleem heeft?	Ouderen	-	5 (14,3%)	11 (31,4%)	17 (48,6%)	2 (5,7%)
	Jongeren	1 (2,5%)	10 (25,0%)	19 (47,5%)	4 (10,0%)	6 (15,0%)

Over het algemeen oordelen zowel ouderen als jongeren positief op de vraag of mensen aandacht voor hen hebben. Het merendeel van de ouderen geeft aan dat mensen ‘altijd’ (51,4%) aandacht voor hen hebben. Het merendeel van de jongeren geeft aan dat mensen ‘vaak’ (70,0%) aandacht voor hen hebben. Daarnaast oordelen de respondenten positief op de vraag of mensen hen helpen als zij problemen hebben. Het merendeel van de ouderen geeft aan dat mensen hen ‘altijd’ (51,4%) helpen als zij problemen hebben en het merendeel van de jongeren geeft aan dat mensen hen ‘vaak’ (47,5%) helpen als zij problemen hebben.

In tabel 24 worden de gemiddelden op het item ‘*hebben mensen aandacht voor u?*’ van de variabele affectie voor de ouderen en de jongeren van de verzorgingshuizen waar ‘minder’ en ‘meer’ intergenerationeel contact is weergegeven.

Tabel 24: Gemiddelden op het item: 'Hebben mensen aandacht voor u?' van de variabele affectie voor de verzorgingshuizen waar 'minder' intergenerationeel contact is, de verzorgingshuizen waar 'meer' intergenerationeel contact is en het gemiddelde voor de verzorgingshuizen samen – ouderen en jongeren.

	Affectie							
	Item: Hebben mensen aandacht voor u?							
	Ouderen				Jongeren			
	\bar{x} (SD)	Min	Max	N	\bar{x} (SD)	Min	Max	N
'minder' intergenerationeel contact	3,36 (0,81)	2,00	4,00	11	2,97 (0,48)	2,00	4,00	31
'meer' intergenerationeel contact	3,48 (0,59)	2,00	4,00	23	3,25 (0,71)	2,00	4,00	8
Totaal	3,44 (0,66)	2,00	4,00	34	3,03 (0,54)	2,00	4,00	39

Uit de resultaten komt naar voren dat de ouderen en jongeren gemiddeld aangeven dat zij 'vaak' tot 'altijd' de indruk hebben dat mensen aandacht voor hen hebben (respectievelijk $\bar{x} = 3,44$; $SD = 0,66$ en $\bar{x} = 3,03$; $SD = 0,54$). Er is een verschil in de score op affectie tussen de respondenten uit de verzorgingshuizen waar 'meer' intergenerationeel contact is in vergelijking met de respondenten uit de verzorgingshuizen waar 'minder' intergenerationeel contact is. Echter, het verschil is klein.

Vervolgens is er een sub-vraag gesteld om inzicht te krijgen of respondenten de indruk hebben dat het intergenerationeel contact van invloed is op het item: 'Hebben mensen aandacht voor u?'. Uit de sub-vraag: 'Heeft u de indruk dat de ouderen/jongeren in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?' komt naar voren dat de mening van de respondenten uiteenloopt. Aan de ene kant zijn er ouderen die 'helemaal niet' (31,4%) of 'nauwelijks' (2,9%) de indruk hebben dat de jongeren in het verzorgingshuis een positieve rol spelen in hun beoordeling of mensen aandacht voor hen hebben. Deze ouderen wonen voornamelijk in verzorgingshuizen waar 'minder' intergenerationeel contact is. Aan de andere kant zijn er ouderen die 'zeker' (17,1%) of 'een beetje' (42,9%) de indruk hebben dat het intergenerationeel contact hierop van invloed is. Deze ouderen wonen in verzorgingshuizen waar 'meer' intergenerationeel contact is. Ook geven twee ouderen aan (5,7%) dat zij hier 'neutraal' in zijn.

Daarnaast zijn er aan de ene kant jongeren die de indruk hebben dat het intergenerationeel contact 'helemaal niet' (10%) of 'nauwelijks' (27,5%) van invloed is op hun beoordeling of mensen aandacht voor hen hebben. Deze jongeren wonen in verzorgingshuizen waar 'minder' intergenerationeel contact is. Aan de andere kant zijn er jongeren die 'zeker' (30,0%) of 'een beetje' (13%) de indruk hebben dat het contact met ouderen hier een positieve rol in spelen. Deze jongeren komen voornamelijk uit de verzorgingshuizen waar 'meer' intergenerationeel contact is.

In tabel 25 worden de gemiddelden op het item 'helpen mensen als u een probleem heeft?' van de variabele affectie voor de ouderen en de jongeren van de verzorgingshuizen waar 'minder' en 'meer' intergenerationeel contact is weergegeven.

Tabel 25: Gemiddelden op het item: 'Helpen mensen als u een probleem heeft?' van de variabele affectie voor de verzorgingshuizen waar 'minder' intergenerationeel contact is, de verzorgingshuizen waar 'meer' intergenerationeel contact is en het gemiddelde voor de verzorgingshuizen samen – ouderen en jongeren.

Affectie								
Item: Helpen mensen u als u een probleem heeft?								
	Ouderen				Jongeren			
	\bar{x} (SD)	Min	Max	N	\bar{x} (SD)	Min	Max	N
'minder' intergenerationeel contact	3,33 (0,88)	2,00	4,00	12	2,71 (0,71)	1,00	4,00	28
'meer' intergenerationeel contact	3,38 (0,67)	2,00	4,00	21	3,00 (0,63)	2,00	4,00	6
Totaal	3,36 (0,74)	2,00	4,00	33	2,76 (0,70)	1,00	4,00	34

Uit de tabel komt naar voren dat de ouderen gemiddeld aangeven dat zij 'vaak' tot 'altijd' de indruk hebben dat mensen hen helpen als zij een probleem hebben ($\bar{x} = 3,36$; $SD = 0,74$). Over het algemeen geven de jongeren gemiddeld aan dat zij 'soms' tot 'vaak' de indruk hebben dat mensen hen helpen als zij een probleem hebben ($\bar{x} = 2,76$; $SD = 0,70$). Er is een klein verschil in de score op affectie tussen de respondenten uit de verzorgingshuizen waar 'meer' intergenerationeel contact is in vergelijking met de respondenten uit de verzorgingshuizen waar 'minder' intergenerationeel contact is. Daarnaast is een opmerkelijke bevinding dat ouderen – over het algemeen – vaker de indruk hebben dat mensen hen helpen als zij een probleem hebben, in vergelijking met de jongeren.

Vervolgens is ook bij dit item ('Helpen mensen u als u een probleem heeft?') een sub-vraag gesteld om inzicht te krijgen of respondenten de indruk hebben dat het intergenerationeel contact van invloed is, namelijk: 'Heeft u de indruk dat de ouderen/jongeren in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?'. Uit de sub-vraag komt naar voren dat de mening van de respondenten hierover uiteenlopend zijn. Aan de ene kant zijn er ouderen die 'helemaal niet' (28,6%) of 'nauwelijks' (5,7%) de indruk hebben dat jongeren een rol spelen in hun beoordeling of mensen hen helpen al zij problemen hebben. Deze ouderen wonen voornamelijk in verzorgingshuizen waar 'minder' intergenerationeel contact is. Aan de andere kant zijn er ouderen die de indruk hebben dat de jongeren hier een 'beetje' (31,4%) of 'zeker' (11,4%) een positieve rol in spelen. Deze ouderen wonen in verzorgingshuizen waar 'meer' intergenerationeel contact is.

Daarnaast zijn er jongeren die 'helemaal niet' (15,0%) of 'nauwelijks' (47,5%) de indruk hebben dat de ouderen een positieve invloed hebben op hun beoordeling dat mensen hen helpen als ze een probleem hebben. Deze jongeren wonen in verzorgingshuizen waar 'minder' intergenerationeel contact is. Ook zijn er jongeren die de indruk hebben dat de ouderen een 'beetje' (10,0%) of 'zeker' (11,4%) hier een positieve rol in spelen. Voornamelijk de jongeren die in verzorgingshuizen wonen waar 'meer' intergenerationeel contact is geven dit aan.

5.3.3 Stimulatie

Stimulatie is gemeten aan de hand van twee items. In tabel 26 wordt een overzicht gegeven van de beschrijvende statistiek van de items.

Tabel 26: Beschrijvende statistiek van de items van stimulatie – ouderen en jongeren. Deze worden gemeten aan de vraag: 'Heeft u plezier in uw dagelijkse activiteiten?' en 'Onderneemt u meer activiteiten sinds er jongeren in het verzorgingshuis wonen?/Onderneemt u meer activiteiten sinds u samen met ouderen in een verzorgingshuis woont? '.

		Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Weet ik niet/nvt
Heeft u plezier in uw dagelijkse activiteiten?	Ouderen	-	7 (20,0%)	7 (20,0%)	19 (54,3%)	2 (5,7%)
	Jongeren	-	3 (7,5%)	27 (67,5%)	9 (22,5%)	1 (2,5%)
Onderneemt u meer activiteiten*	Ouderen	8 (22,9%)	17 (48,6%)	7 (20,0%)	2 (5,7%)	1 (2,9%)
	Jongeren	16 (40,0%)	11 (27,5%)	10 (25,0%)	-	3 (7,5%)

* Onderneemt u meer activiteiten sinds er jongeren in het verzorgingshuis wonen?/Onderneemt u meer activiteiten sinds u samen met ouderen in een verzorgingshuis woont?

Uit de tabel komt naar voren dat het merendeel van de ouderen aangeeft 'altijd' (54,3%) plezier te hebben in de dagelijkse activiteiten. Het merendeel van de jongeren geeft aan 'vaak' (67,5%) plezier te hebben in de dagelijkse activiteiten. Daarnaast geven de meesten ouderen aan dat zij 'soms' (48,6%) meer activiteiten ondernemen sinds zij samenwonen met de jongeren in het verzorgingshuis. Het gros van de jongeren geeft aan dat zij 'nooit' (40,0%) meer activiteiten ondernemen nu zij samenwonen met ouderen in een verzorgingshuis.

In tabel 27 worden de gemiddelden gepresenteerd op het item 'heeft u plezier in uw dagelijkse activiteiten?' van de variabele stimulatie voor de ouderen en de jongeren van de verzorgingshuizen waar 'minder' en 'meer' intergenerationeel contact is.

Tabel 27: Gemiddelden op het item: 'Heeft u plezier in uw dagelijkse activiteiten?' van de variabele stimulatie voor de verzorgingshuizen waar 'minder' intergenerationeel contact is, de verzorgingshuizen waar 'meer' intergenerationeel contact is en het gemiddelde voor de verzorgingshuizen samen – ouderen en jongeren.

Stimulatie								
Item: Heeft u plezier in uw dagelijkse activiteiten?								
	Ouderen				Jongeren			
	\bar{x} (SD)	Min	Max	N	\bar{x} (SD)	Min	Max	N
'minder' intergenerationeel contact	3,45 (0,82)	2,00	4,00	11	3,10 (0,54)	2,00	4,00	31
'meer' intergenerationeel contact	3,59 (0,66)	2,00	4,00	22	3,38 (0,52)	3,00	4,00	8
Totaal	3,55 (0,71)	2,00	4,00	33	3,15 (0,54)	2,00	4,00	39

Uit de tabel komt naar voren dat de ouderen en jongeren gemiddeld oordelen dat zij 'vaak' tot 'altijd' plezier in hun dagelijkse activiteiten hebben (respectievelijk $\bar{x} = 3,55$; $SD = 0,71$ en $\bar{x} = 3,15$; $SD =$

0,54). Er is een verschil in de score op stimulatie tussen de respondenten uit de verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is in vergelijking met de respondenten uit de verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is. Ook hier is het verschil klein.

Vervolgens is er een sub-vraag gesteld: ‘*Heeft u de indruk dat de jongeren/ouderen in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?*’. Uit de resultaten komt naar voren dat de meningen van de respondenten hierover uiteenlopen. Een deel van de ouderen geeft aan dat zij ‘helemaal niet’ (28,6%) of ‘nauwelijks’ (5,7%) het idee hebben dat de jongeren die in het verzorgingshuis wonen invloed hebben op het plezier in hun dagelijkse activiteiten. Deze ouderen wonen voornamelijk in verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is. Het andere deel van de ouderen geeft juist aan dat de jongeren uit het verzorgingshuis hier ‘een beetje’ (37,1%) of ‘zeker’ (2,9%) invloed op hebben. De ouderen die dit aangeven wonen in verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is. 25,7% van de ouderen geven aan hier ‘neutraal’ in te zijn.

Daarnaast zijn er aan de ene kant jongeren die de indruk hebben dat het intergenerationeel contact ‘helemaal niet’ (22,5%) of ‘nauwelijks’ (22,5%) invloed heeft op het plezier in hun dagelijkse activiteiten. Deze jongeren komen voornamelijk uit verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is. Aan de andere kant zijn er jongeren die de indruk hebben dat het intergenerationeel contact hier ‘een beetje’ (27,5%) of ‘zeker’ (22,5%) invloed op heeft. Opvallend is dat deze jongeren afkomstig zijn uit zowel de verzorgingshuizen waar ‘meer’ als de verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is.

In tabel 28 worden de gemiddelden op het item ‘*Onderneemt u meer activiteiten?*’ van de variabele stimulatie voor de ouderen en de jongeren van de verzorgingshuizen waar ‘minder’ en ‘meer’ intergenerationeel contact is gepresenteerd.

Tabel 28: Gemiddelden op het item: ‘Onderneemt u meer activiteiten?’ van de variabele stimulatie voor de verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is, de verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is en het gemiddelde voor de verzorgingshuizen samen – ouderen en jongeren.

	Stimulatie							
	Item: Onderneemt u meer activiteiten?							
	Ouderen	Jongeren						
	\bar{x} (SD)	Min	Max	N	\bar{x} (SD)	Min	Max	N
‘minder’ intergenerationeel contact	1,73 (0,47)	1,00	2,00	11	1,69 (0,76)	1,00	3,00	29
‘meer’ intergenerationeel contact	2,26 (0,92)	1,00	4,00	23	2,38 (0,92)	1,00	3,00	8
Totaal	2,09 (0,83)	1,00	4,00	34	1,84 (0,83)	1,00	3,00	37

Uit de resultaten komt naar voren dat de ouderen gemiddeld aangeven dat zij ‘soms’ tot ‘vaak’ meer activiteiten ondernemen sinds zij samenwonen met jongeren in het verzorgingshuis ($\bar{x} = 2,09$; $SD = 0,83$). De jongeren geven gemiddeld aan dat zij ‘nooit’ tot ‘soms’ meer activiteiten ondernemen sinds

zij met ouderen in een verzorgingshuis wonen ($\bar{x} = 1,84$; $SD = 0,83$). Opvallend is dat zowel de ouderen als de jongeren die wonen in verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is hoger scoren op het item van stimulatie. Dit in vergelijking met verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is.

5.4 Algemene tevredenheid

Uit de resultaten van de vragenlijsten komt naar voren dat de meeste ouderen het andere ouderen aanraden om met jongeren in een verzorgingshuis te wonen (82,9%). Twee ouderen (5,7%) geven aan dat zij het niet aanraden om met jongeren in een verzorgingshuis te wonen. Vier ouderen (11,4%) geven aan dat deze vraag niet van toepassing is, omdat zij weinig/geen contact hebben met de jongeren. De ouderen noemen verschillende redenen waarom zij het andere ouderen zouden aanraden om met jongeren in een verzorgingshuis te wonen, o.a.: 1) meer leven in de brouwerij, 2) mee blijven doen in de maatschappij, 3) meer activiteiten en 4) (wederzijdse) hulp. Daarnaast geven ouderen ook aan dat zij het gezellig vinden om met jongeren samen te wonen en tevreden zijn met de intergenerationele relatie.

“Ja, oja! Het is een bijzondere vriendschap. Ze halen allemaal grappen met mij uit. En dan doen we leuke activiteiten, soms gaan we een dagje weg. Het is nog beter dan in een hotel. Het is gezellig en we hebben het leuk”. – respondent V4

“Ja, altijd goed. Je hoeft je niet de hele tijd tegenover andere oudere hullen aan te kijken. Houd je in contact met de maatschappij”. – respondent V2

“Ja, omdat je een keer andere ideeën hoort en ze helpen je wanneer ze kunnen. Als je allemaal oude mensen hebt, dan is het anders. Dan kan niemand mij duwen in de rolstoel”. – respondent V5

Ook geven ouderen aan dat het, voor een goede intergenerationele relatie, belangrijk is dat ouderen hier open voor staan.

“Ja! Het samenwerken tussen studenten en ouderen is heel mooi. Dan gaan we iets lulligs en geks doen. Je moet naar het mens zelf kijken, niet naar de leeftijd. Je moet duidelijk zijn dan kun je samen heel veel bereiken. Communicatie is belangrijk. Het gaat om het wederzijds contact. Ik help de jongeren en andersom. Het voelt als mijn eigen kleinkinderen. Ik heb zo’n mazzel gehad dat ik hier mag wonen. Ja, zonder de studenten zou ik hier niet willen wonen. Je kunt andere verzorgingshuizen niet hiermee vergelijken”. – respondent V4

“Ja, op zich wel. Wel een kanttekening is dat je niet de belangen van de ouderen uit het oog verliest. Sommige ouderen willen rust. Rustig herstellen als ze zich niet goed voelen”. – respondent V2.

Er zijn ook ouderen die wel behoefte hebben aan contact met de jongeren, maar aangeven de jongeren bijna nooit te zien. Deze ouderen komen uit de verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is. Een opmerkelijke bevinding is dat ondanks dat er weinig contact is tussen de generaties, het merendeel van deze ouderen toch aangeeft dat zij het andere ouderen zouden aanraden om met jongeren te wonen. Deze bevinding indiceert dat ouderen wel behoefte aan contact met de jongere generatie hebben.

“Nee, omdat we voor de gek worden gehouden door de jongeren. We hebben geen contact met de jongeren. Ik had leuk contact met [naam student] , maar die is weg”. – respondent V3

“Jawel, ik vind het leuk om bij jong spul te wonen. Als je alleen maar met de oude generatie praat, dan leer je niks nieuws. Ik leer graag van de jeugd. Ik zie ze alleen zelden”. – respondent V1

Ook de deelnemende jongeren (90,0%) raden het over het algemeen aan om met ouderen in een verzorgingshuis te wonen. Eén jongere (2,5%) raadt het niet aan om met ouderen samen te wonen in een verzorgingshuis. Op basis van een kwalitatieve analyse van de antwoorden van de jongeren kunnen categorieën worden onderscheiden waarom zij het intergenerationeel samenwonen aanraden. De jongeren geven verschillende redenen waarom zij het anderen zouden aanraden om met ouderen in een verzorgingshuis te wonen, o.a.: 1) gezellig, 2) verrijking van het leven, 3) bijdrage aan de maatschappij, 4) goed voor de persoonlijke ontwikkeling en 5) meer begrip voor de andere generatie. De jongeren geven o.a. aan:

“Zeker! Ouderen laten zien waar het leven echt om draait. Om liefde, er zijn voor elkaar, genieten, leuke dingen doen met de mensen waar je om geeft, plezier hebben en serieus kunnen praten. Waar je als jongere/jong volwassene je om zo veel dingen druk kan maken, hebben ouderen een bepaalde rust en tevredenheid over zich heen, wat heel aanstekelijk werkt. Ook krijg je door het wonen met ouderen een completer beeld van de maatschappij. Onze maatschappij hebben wij voor een groot deel te danken aan hun harde werk. Alleen om die reden zijn ze al onze liefde, tijd en aandacht al waard “...” Ik heb nooit spijt gehad dat ik hier ben gaan wonen!”. – respondent V2.

“Ja het is een verrijking van je leven jij leert van hen en zij van jou. Je wordt daarnaast erg gewaardeerd en kan een hoop lol beleven” – respondent V4.

“Jazeker, het is een mooie manier om te leren van een andere generatie. Mensen hebben veel levenservaring die je mee kan nemen in je eigen normen en waarden” – respondent V5

Opvallend is dat het merendeel van de jongeren het intergenerationeel samenwonen aanraadt, maar wel kanttekeningen maakt, o.a.: 1) je moet ervoor openstaan, 2) je moet affiniteit met ouderen hebben en 3) je moet rekening houden met de andere generatie:

“Ik zou het aanraden aan mensen die een sociaal en meelevend karakter hebben. Je moet bereid zijn om tijd en energie in mensen en activiteiten te steken. Het is zeker een leuk woonconcept en je leert/ervaart veel nieuwe dingen, dat vind ik positief” – respondent V1

“Ja, al moet het je wel liggen. Het is tof om samen te leven, maar je moet wel bereid zijn om te investeren in tijd. Pas dan krijg je er ook wat voor terug” – respondent V2

“Dat is afhankelijk van de persoon. Het heeft zeker positieve kanten. Het is heel goed voor je algemene ontwikkeling en je mensenkennis, en je kunt een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij. Je leert veel over het leven. Toch zijn er soms ook minder leuke kanten aan het werk. Ouderen hebben doorgaans de neiging om te klagen en hierdoor krijg je soms het gevoel alsof je inzet niet wordt gewaardeerd. Fouten worden vaak benadrukt, terwijl positieve inzet doorgaans voor lief wordt genomen. Het is zeker niet voor iedereen weggelegd, omdat ouderen een heel ander beeld van de wereld hebben dan mensen van een jongere generatie. Zeker ook qua normen en waarden. Ik zou het mensen aanraden als ze voldoende empathie hebben om zich de leefwereld van ouderen te kunnen inbeelden. Een typische studenten/scholier zal hier in mijn ogen nog moeite mee hebben. Ik vind het goed dat ze meestal een strenge selectie hebben bij dit soort projecten” – respondent V3

Concluderend komt uit de resultaten naar voren dat zowel de deelnemende ouderen als de jongeren positief zijn over (het idee) van intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen en het merendeel dit concept van samenwonen aanraadt. Daarnaast is het van belang voor het intergenerationeel samenwonen dat beide generaties openstaan en behoefte hebben aan contact met een andere generaties. Ook is het van belang dat beide generaties rekening houden met elkaar en elkaar respecteren.

Intergenerationeel samenwonen in Tuindorp Oost – Utrecht (K. Brand, persoonlijke communicatie, 14 juni 2018)

6. Conclusie, discussie, aanbevelingen

In hoofdstuk 6 worden de conclusie, discussie en aanbevelingen behandeld. In paragraaf 6.1 wordt antwoord gegeven op de drie onderzoeksvragen. In paragraaf 6.2 komen verschillende discussiepunten aan bod. In paragraaf 6.3 worden reflecties met aanbevelingen beschreven en in paragraaf 6.4 worden suggesties voor vervolgonderzoek gedaan.

6.1 Conclusie

Drie onderzoeksvragen vormen de rode draad in deze masterscriptie. De conclusies met betrekking tot deze onderzoeksvragen worden hieronder besproken.

6.1.1 Verzorgingshuizen waar oud en jong samenwonen

In Nederland zijn verschillende verzorgingshuizen waar ouderen en jongeren samenwonen. Vooralsnog ontbreekt een overzicht van deze verzorgingshuizen, wat resulteerde in de volgende onderzoeksvraag:

1. In welke verzorgingshuizen in Nederland is er sprake van intergenerationeel samenwonen van ouderen en jongeren?

Met het begrip *intergenerationeel samenwonen* wordt bedoeld dat verschillende generaties samenwonen in een gebouw en met elkaar in contact komen door sociale activiteiten. Gedurende het onderzoek werd duidelijk dat het intergenerationeel samenwonen een uniek Nederlands woonconcept is en dat het vooralsnog een zeldzaam fenomeen is. Uit het literatuuronderzoek en mailcontact met professionals op het gebied van verschillende woonvormen in Nederland is een overzicht opgesteld van de verschillende verzorgingshuizen in Nederland waar ouderen en jongeren samenwonen. In het huidige onderzoek zijn elf verzorgingshuizen in Nederland gevonden waar sprake is van intergenerationeel samenwonen, namelijk: 1) De Molenhof - Zwolle, 2) Humanitas – Deventer. 3) De Amerhorst - Amersfoort, 4) Tuindorp Oost – Utrecht, 5) Vivent de Hooghe Clock – Den Bosch, 6) De Dilgt - Haren, 7) De Saffier – Utrecht, 8) De Vreedenhoff – Arnhem, 9) De Schutse – Amsterdam, 10) De Nijvelt – Nijmegen en 11) Schoonoord – Soest. Een dergelijke overzicht ontbrak tot dusver en is een praktische en waardevolle uitkomst van dit onderzoek. Met behulp van dit overzicht kan geconcludeerd worden dat de invulling van intergenerationeel wonen in de verzorgingshuizen sterk varieert wat betreft aantallen, werving van de jongeren, huur en de organisatie van het vrijwilligerswerk (zoals is weergegeven in resultatenhoofdstuk – deel I).

6.1.2 Contact tussen verschillende generaties in de verzorgingshuizen

Naast het bieden van een overzicht van de intergenerationele verzorgingshuizen in Nederland, heeft

het huidige onderzoek als doel om het effect van het intergenerationeel samenwonen te exploreren. Vijf verzorgingshuizen waren bereid en geschikt bevonden om mee te doen aan het huidige onderzoek. In de verzorgingshuizen waar ouderen en jongeren samenwonen is het de vraag of er daadwerkelijk contact is tussen de verschillende generaties. De tweede onderzoeksvraag in het huidige onderzoek luidt als volgt:

2. In hoeverre is er sprake van intergenerationeel contact in de verzorgingshuizen waar oud en jong samenwonen?

Op basis van de resultaten uit het vragenlijstonderzoek kan geconcludeerd worden dat de percepties verschillen van de ouderen en de jongeren uit de verzorgingshuizen over de mate van intergenerationeel contact. Daarnaast varieert ook de mate van intergenerationeel contact per verzorgingshuis. Hierdoor is het moeilijk om een eenduidig antwoord op deze onderzoeksvraag te geven. Er wordt getracht een antwoord te geven op de onderzoeksvraag door: 1) te beredeneren welke dimensies van intergenerationeel contact over het algemeen aanwezig zijn in de relatie tussen ouderen en jongeren, 2) de resultaten van de ouderen en jongeren op de beredeneerde dimensies met elkaar te vergelijken en 3) de resultaten van de verschillende verzorgingshuizen op de dimensies met elkaar te vergelijken.

Op basis van de resultaten van het vragenlijstonderzoek kan geconcludeerd worden dat er sprake is van associatieve contact (frequentie), affectief contact en consensueel contact tussen de verschillende generaties die samenwonen in de verzorgingshuizen. Uit de bevindingen van het huidige onderzoek blijkt dat de deelnemende ouderen en deelnemende jongeren – over het algemeen – redelijk vaak contact hebben met de andere generatie en positief oordelen over de intergenerationele emotionele band (affectief contact, §2.1). Tevens hebben de deelnemers het idee dat hun meningen, normen en waarden redelijk in overeenstemming zijn met de andere generatie (consensueel contact, §2.1). Daarnaast voelen de jongeren zich in zekere mate verplicht om contact te hebben met de ouderen in het verzorgingshuis (normatief contact §2.1), terwijl de ouderen dit niet ervaren. Verder blijkt uit de resultaten van dit onderzoek dat de ouderen en de jongeren – over het algemeen – weinig gezamenlijke activiteiten ondernemen en weinig hulp en ondersteuning uitwisselen (functioneel contact, §2.1).

Uit de resultaten van het vragenlijstonderzoek komt ook naar voren dat de perceptie van de ouderen en de jongeren op de vijf dimensies van intergenerationeel contact soms van elkaar verschillen. Hierboven is al besproken dat de percepties op de mate van normatief contact van de ouderen en jongeren sterk van elkaar verschillen. Een ander belangrijk verschil is dat de jongeren uit alle verzorgingshuizen gemiddeld aangeven dat zij vaker contact hebben met de andere generatie, in vergelijking met het gemiddelde van de ouderen uit de verzorgingshuizen. Verder hadden de ouderen gemiddeld – in vergelijking met de jongeren – vaker het idee dat hun meningen, normen en waarden

redelijk in overeenstemming zijn met de andere generatie (consensueel contact, §2.1). Mogelijke verklaringen voor deze verschillen volgen in de discussie (§6.2.2).

Daarnaast kan geconcludeerd worden op basis van de resultaten van het vragenlijstonderzoek dat de mate van intergenerationeel contact sterk verschilt per verzorgingshuis. Op basis van de spreiding in de resultaten van de ouderen en jongeren kunnen de verzorgingshuizen ingedeeld worden in twee groepen: 1) een groep waar ‘meer’ intergenerationeel contact is en 2) een groep waar ‘minder’ intergenerationeel contact is. In paragraaf 5.2.6 is nader toegelicht hoe dit gekwantificeerd is. Opvallend is dat voor bijna alle dimensies van intergenerationeel contact dezelfde verdeling van de verzorgingshuizen over de twee groepen naar voren komt. Op basis van deze bevindingen kan verondersteld worden dat de verschillende dimensies van intergenerationeel contact ook onderling samenhangen. Het is een sterk punt dat de verschillende dimensies waarschijnlijk samenhangen, omdat dit aangeeft dat de dimensies hetzelfde concept – namelijk intergenerationeel contact – meten. Dat op deze manier een verdeling kan worden gemaakt tussen verzorgingshuizen waar ‘meer’ en ‘minder’ intergenerationeel contact is, laat de kwaliteit van het intergenerationele contact model zien.

6.1.3 Ervaren effect van intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden

Vervolgens is de samenhang onderzocht tussen intergenerationeel contact en het algemeen subjectief welbevinden voor zowel de ouderen als de jongeren. De volgende, derde onderzoeksvraag kwam daaruit naar voren:

3. Wat is het ervaren effect van intergenerationeel contact in verzorgingshuizen op het algemeen subjectief welbevinden van zowel ouderen als jongeren?

Op basis van de resultaten uit het vragenlijstonderzoek kan geconcludeerd worden dat er een positieve relatie lijkt te bestaan tussen de mate van intergenerationeel contact en het algemeen subjectief welbevinden. In het samengestelde theoretische model is onderscheid gemaakt tussen drie verwachte effecten van intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden, namelijk: 1) afname van eenzaamheid, 2) toename van stimulatie en 3) toename van affectie. Uit de resultaten komt naar voren dat de ouderen en jongeren in verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is, gunstigere scores geven op eenzaamheid, affectie en stimulatie. Dit in vergelijking met verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is. Deze verschillen tussen de verzorgingshuizen zijn klein, maar wijzen wel telkens in dezelfde richting. De consequente kleine verschillen in dezelfde richting geven aanleiding om te concluderen dat er een samenhang bestaat tussen intergenerationeel contact en eenzaamheid, affectie en stimulatie. Hieronder volgt een korte toelichting op deze voorzichtige conclusie.

Allereerst lijkt uit de resultaten van het huidige onderzoek naar voren te komen dat er een relatie bestaat tussen de mate van intergenerationeel contact en het gevoel van eenzaamheid voor

zowel ouderen als jongeren. De ouderen en jongeren uit verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is geven gemiddeld aan zich minder alleen te voelen, in vergelijking met verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is. Tevens geven de ouderen en de jongeren uit de verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is vaker aan dat zij de indruk hebben dat het intergenerationeel contact een positieve invloed heeft op de afname van eenzaamheid. Dit in vergelijking met ouderen en jongeren uit verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is.

Daarnaast lijkt uit de resultaten van het vragenlijstonderzoek naar voren te komen dat er een relatie bestaat tussen intergenerationeel contact en de sociale behoefte vervulling van affectie. Affectie betreft de mate van liefde, vriendschap en emotionele steun die ervaren wordt in relaties (Ormel, Lindenberg, Steverink & Verbrugge, 1999). Zo blijkt dat respondenten die in een verzorgingshuis wonen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is, vaker het gevoel hebben dat mensen aandacht voor hen hebben en hen helpen als zij een probleem hebben. Dit in vergelijking met respondenten uit verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is. Ook lijkt uit de resultaten naar voren te komen dat ouderen en jongeren uit de verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is, vaker de indruk hebben dat dit contact een positieve invloed heeft op de sociale behoefte vervulling van affectie, in vergelijking met verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is.

Verder lijkt uit de resultaten naar voren te komen dat er een relatie bestaat tussen de mate van intergenerationeel contact en de sociale behoefte vervulling van stimulatie. Stimulatie is de vervulling van de fysieke behoefte aan een bepaalde mate van stimulering en activatie (Lindenberg, 2013). Zo lijken ouderen en jongeren uit verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is vaker plezier te hebben in hun dagelijkse activiteiten en meer activiteiten te ondernemen sinds zij met een andere generatie samenwonen. Tevens lijkt uit de resultaten naar voren te komen dat respondenten uit verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is vaker de indruk hebben dat het intergenerationeel contact van invloed is op de sociale behoefte vervulling van stimulatie, in vergelijking met verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is.

Concluderend komt uit het huidige onderzoek naar voren dat er een positieve relatie lijkt te bestaan tussen intergenerationeel contact en de afname van eenzaamheid en de realisatie van de sociale behoefte vervulling van affectie en stimulatie voor zowel de ouderen als de jongeren. Deze conclusie komt overeen met de verwachte effecten die waren opgesteld op basis van de literatuur (§2.4).

6.2. Discussie

In de discussieparagraaf wordt allereerst in paragraaf 6.2.1 een samenvatting gegeven van het theoriehoofdstuk, waarbij de bevindingen uit het huidige onderzoek in het licht van de bestaande literatuur worden geplaatst. Ook wordt teruggeblikt op de verwachtingen die zijn beschreven op basis

van het theoretisch kader en wordt ingegaan op de mate waarin het model van Bengtson en Roberts (1991) en het samengestelde model passend zijn voor het huidige onderzoek. In paragraaf 6.2.2 worden de opmerkelijke resultaten uit het vragenlijstonderzoek besproken, waarbij wordt ingegaan op mogelijke verklaringen. Tenslotte wordt in paragraaf 6.2.3 ingegaan op de beperkingen en sterke punten van het huidige onderzoek.

6.2.1 Bevindingen in het licht van de bestaande literatuur

Om het intergenerationele contact tussen de ouderen en jongeren te exploreren is gebruik gemaakt van het intergenerationele solidariteitsmodel van Bengtson en Roberts (1991). Dit model is aangepast aan het huidige onderzoek om te exploreren of er sprake is van contact tussen de verschillende generaties en wat voor type contact dit is. Het oorspronkelijke intergenerationele contactmodel bevat zes dimensies, maar er is een bewuste keuze gemaakt om alleen de vijf dimensies mee te nemen die van toepassing zijn op de intergenerationele relatie tussen ouderen en jongeren die samenwonen in verzorgingshuizen. Het aangepaste intergenerationele contactmodel is een geschikte methode volgens de onderzoeker, omdat dit model een breed scala aan dimensies belicht waardoor het mogelijk is om verschillende dimensies van het contact tussen de ouderen en de jongeren te exploreren. Deze bevinding wordt ondersteund door eerder onderzoek van Silverstein et al. (1998), Even-Zohar (2011) en Geurts (2012), die ook constateerden dat het intergenerationeel solidariteitsmodel een gegronde en betrouwbare methode is voor het onderzoeken van (groot)ouder-(klein)kindrelaties.

Het aangepaste intergenerationele contactmodel behandelt een breed scala aan dimensies, maar sommige aspecten van de intergenerationele relatie komen in dit model niet aan bod. Het huidige onderzoek mist een verdiepend inzicht naar de ervaringen en verwachtingen van de ouderen en jongeren omtrent het intergenerationeel samenwonen in een verzorgingshuis. Door middel van kwalitatief onderzoek waarin diepte-interviews worden gehouden met de ouderen en de jongeren kan meer verdiepende informatie worden verkregen (Triemstra, De Boer, Koopman, & Zuidgeest, 2016). Interessante vragen hierbij kunnen zijn wat de verwachtingen van de ouderen en jongeren zijn van de intergenerationele relatie en of aan deze verwachtingen wordt voldaan. Maar ook hoe de ouderen en jongeren het intergenerationeel samenwonen ervaren en wat zij graag anders zouden willen zien. Door in gesprek te gaan met de mensen om wie het gaat, kan informatie worden verkregen om zo de intergenerationele relatie en het intergenerationeel samenwonen mogelijk te verbeteren.

Daarnaast is in het theoriehoofdstuk een model samengesteld, waarin de samenhang tussen intergenerationeel contact en het algemeen subjectief welbevinden voor zowel ouderen als jongeren wordt weergegeven. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de Sociale Productie Functie (SPF) theorie van Lindenberg (1996; 2013) en de theorie van de kritieke fase van Steverink (2001). De verwachting vanuit het samengestelde model is dat er een samenhang bestaat tussen intergenerationeel contact en het gevoel van eenzaamheid. Op basis van de bestaande literatuur is de verwachting dat het intergenerationeel contact een positieve bijdrage kan leveren aan het tegengaan van eenzaamheid

onder ouderen en jongeren (MacCallum et al., 2006; Murayama et al., 2015; Shaw & Konnert, 2014). Ook was de verwachting op basis van het samengestelde model dat intergenerationeel contact een bijdrage levert aan de sociale behoefte vervulling van affectie. Op basis van de SPF theorie (Lindenberg, 1996; 2013) en de kritieke fase theorie (Steverink, 2001) is de verwachting dat door het intergenerationeel contact de ouderen en jongeren meer dagelijks contact hebben en hun netwerk uitbreiden. Tot slot wordt in het samengesteld model verwacht, vanuit de SPF theorie (Lindenberg, 1996; 2013) en de kritieke fase theorie (Steverink, 2001), dat het intergenerationeel contact een positieve invloed heeft op de sociale behoefte vervulling van stimulatie. Deze verwachtingen vanuit de bestaande literatuur en het samengestelde model worden ondersteund door de resultaten van het huidige onderzoek. Zoals beschreven in paragraaf 6.1.3 geven de resultaten van het vragenlijstonderzoek aanleiding om te concluderen dat er een samenhang bestaat tussen de mate van intergenerationeel contact en eenzaamheid, affectie en stimulatie.

Het samengestelde model is een geschikt model voor het huidige onderzoek volgens de onderzoeker, omdat dit model het effect van intergenerationeel contact op drie verschillende aspecten (eenzaamheid, stimulatie en affectie) exploreert. Centraal in exploratief onderzoek staat het vergroten en verbreden van kennis en het opzoek gaan naar een mogelijke samenhang, die wellicht in vervolgstudies nader kan worden onderzocht (Smaling, 2006). In het huidige exploratieve onderzoek is de onderzoeker op zoek gegaan naar een mogelijke samenhang tussen intergenerationeel contact en het algemeen subjectief welbevinden (gemeten aan de hand van eenzaamheid, affectie en stimulatie). Door de verkennende insteek is het huidige onderzoek aan de oppervlakte gebleven en zijn verschillende effecten van intergenerationeel samenwonen maar kort belicht en niet kwalitatief onderzocht. Op basis van de resultaten uit het huidige onderzoek wordt aanbevolen nader onderzoek te doen naar de ervaren effecten van intergenerationeel samenwonen op eenzaamheid, affectie en stimulatie. Door middel van kwalitatief onderzoek waarin diepte-interviews worden gehouden met ouderen en jongeren kan meer informatie worden verkregen over het ervaren effect van intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen op het algemeen subjectief welbevinden. Interessante vragen hierbij kunnen zijn hoe de ouderen en jongeren de emotionele intergenerationele band ervaren (affectie) en in hoeverre zij geactiveerd en gestimuleerd worden door het intergenerationeel contact (stimulatie). Maar ook kunnen vragen worden gesteld over hoe (intergenerationeel) contact van invloed kan zijn op eenzaamheid. Hierbij kan het onderzoek van psychologen Holt-Lunstad, Smith, Baker, Harris en Stephenson (2015) worden gebruikt. Zij stelden dat eenzaamheid en sociale isolatie een negatieve invloed hebben op de gezondheid, levenskwaliteit en levensduur.

Naast eenzaamheid, affectie en stimulatie kwamen gedurende het huidige onderzoek mogelijke andere ervaren effecten van intergenerationeel samenwonen naar voren. Zo kan bijvoorbeeld het intergenerationeel samenwonen van invloed zijn op de innerlijke groei van ouderen en jongeren, bewustzijn creëren en een bijdrage leveren aan het gevoel gewenst te zijn. Deze

mogelijke andere ervaren effecten van intergenerationeel samenwonen worden nader besproken in paragraaf ‘*Suggesties voor vervolgonderzoek*’ (§6.4).

6.2.2 *Opmerkelijke resultaten uit het vragenlijstonderzoek*

Een eerste opmerkelijke bevinding is dat de antwoorden van de ouderen en jongeren op de frequentie van intergenerationeel contact soms sterk van elkaar verschillen. Een mogelijke verklaring voor het verschil is de scheve verhouding van aantallen ouderen en jongeren in de verzorgingshuizen. Doordat in de meeste verzorgingshuizen veel meer ouderen dan jongeren wonen, lijkt het logisch dat de jongeren aangeven meer intergenerationeel contact te hebben in vergelijking met de ouderen. Door de scheve ouderen-jongeren verhouding is het mogelijk dat de jongeren wel veel intergenerationeel contact hebben, maar mogelijk niet met alle ouderen.

Een ander opmerkelijk resultaat is dat bijna alle ouderen aangeven dat zij zich niet verplicht voelen om contact met de jongeren uit het verzorgingshuis te hebben, terwijl de jongeren over het algemeen aangeven dat zij zich wel verplicht voelen om contact met de ouderen uit het verzorgingshuis te hebben. Een mogelijke verklaring voor dit verschil is dat jongeren vanuit een andere situatie in de verzorgingshuizen wonen, in vergelijking met de ouderen. De jongeren zijn tot op een zekere hoogte ‘verplicht’ om contact met de ouderen uit het verzorgingshuis te hebben. In de meeste verzorgingshuizen zijn de jongeren immers verplicht om een aantal uren vrijwilligerswerk te doen, in ruil voor de goedkope huur. Uit de lage huurprijs spreekt de impliciete verwachting dat de jongeren aandacht hebben voor de oudere bewoners.

Een derde opmerkelijk resultaat is dat de antwoorden van de ouderen en jongeren op de vraag of zij de indruk hebben dat het intergenerationeel contact in het verzorgingshuis een rol speelt op het gevoel van eenzaamheid sterk van elkaar verschillen. 40,0% van de ouderen geeft aan dat zij niet veel contact hebben met de jongeren die in het verzorgingshuis wonen, waardoor deze vraag niet van toepassing is. Echter, geen van de deelnemende jongeren geeft aan dat zij niet veel contact met de ouderen hebben. Een mogelijke verklaring voor de verschillende percepties van de ouderen en de jongeren is opnieuw de scheve ouderen-jongeren verhouding in de verzorgingshuizen. Hierdoor is het mogelijk dat de jongeren wel intergenerationeel contact hebben en de indruk hebben dat het intergenerationeel contact een rol speelt op het gevoel van eenzaamheid. Dit in vergelijking met de ouderen die aangeven niet veel contact met de jongeren te hebben. Een andere mogelijke verklaring voor de verschillende percepties van de ouderen en de jongeren is de invulling die wordt gegeven aan het vrijwilligerswerk/goede buurrelatie. Wanneer er voornamelijk contact is in groepsvorm (in plaats van één-op-één intergenerationeel contact) kan het zo zijn dat de ouderen het gevoel hebben dat zij weinig contact hebben met de jongeren, waardoor deze vraag niet van toepassing is.

Ook is een opmerkelijk resultaat dat bijna alle deelnemende ouderen en jongeren het intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen anderen zouden aanraden (algemene tevredenheid, §3.4.3.4). De score op de variabele ‘*algemene tevredenheid*’ is positiever dan in eerste

instantie verwacht op basis van de resultaten van de vragen over intergenerationeel contact uit het huidige onderzoek. Ondanks dat er soms weinig contact is tussen de verschillende generaties raden de ouderen en de jongeren het intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen wel aan. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de respondenten over het algemeen positief zijn over het idee van intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen, maar dat in de uitvoering het contact tussen de verschillende generaties soms moeilijk tot stand komt. Een andere mogelijk verklaring voor de positieve score op algemene tevredenheid is dat alleen al de aanwezigheid, zichtbaarheid of (fysieke) nabijheid van andere generaties een positief effect heeft. Dit idee wordt ondersteund door eerder onderzoek van sociologen Van Eijk en Schreuders (2011). Zij stelden dat lichte interacties in publieke ruimten, ook wanneer deze enkel bestaan uit wederzijdse observaties en vluchtige ontmoetingen, waardevol zijn en bijdragen aan bekendheid en vertrouwdheid tussen groepen.

Daarnaast is een opmerkelijk resultaat dat de scores op de vijf dimensies van intergenerationeel contact soms sterk verschillen tussen de deelnemende verzorgingshuizen uit het huidige onderzoek. Hierdoor was het mogelijk om op basis van de resultaten van de ouderen en de jongeren een tweedeling te maken in verzorgingshuizen waar ‘meer’ en ‘minder’ intergenerationeel contact is. Dit duidt erop dat het intergenerationeel contact verschillend verloopt voor de verschillende verzorgingshuizen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat het intergenerationeel samenwonen per verzorgingshuis verschillend is georganiseerd wat betreft o.a. inrichting van de verzorgingshuizen, financiële vergoeding, werving van de jongeren en de organisatie van het vrijwilligerswerk. In paragraaf 6.3 worden deze organisationele verschillen nader toegelicht en op basis van deze verschillen aanbevelingen gedaan.

De volgende, en tevens laatste, opmerkelijke bevinding komt naar voren uit de citaten van de jongeren. Opmerkelijk is dat de jongeren van de verzorgingshuizen waar ‘minder’ intergenerationeel contact is verwijzen naar hun ‘werk’ in de verzorgingshuizen, terwijl dat jongeren van de verzorgingshuizen waar ‘meer’ intergenerationeel contact is spreken over ‘goede buur’. De gebruikte terminologie zegt veel over de visie van de jongeren op het intergenerationeel samenwonen. Gedurende het onderzoek bleek dat de kwaliteit van de relatie tussen de ouderen en de jongeren verschilt per verzorgingshuis. De intergenerationele relatie kan verschillen van een formele (vrijwilligers)werkrelatie tot een informele goede buurrelatie – en soms zelfs een vriendschap. Wanneer tijdens de organisatie van het intergenerationeel samenwonen meer de nadruk wordt gelegd op de informele en persoonlijke kant van het contact – en minder op de zakelijke kant van het contact – heeft dit waarschijnlijk een positieve invloed op de intergenerationele relatie. Ook hier wordt in de paragraaf met aanbevelingen (§6.3) verder op ingegaan.

6.2.3 Beperkingen en sterke punten

Het huidige onderzoek kent een aantal beperkingen. Ten eerste valt er iets aan te merken op de manier waarop de ouderen zijn geworven. Tijdens de oriënterende gesprekken met de coördinatoren kwam

namelijk naar voren dat sommige ouderen geen behoefte hebben aan contact met de jongeren en juist genieten van hun rust. Voor het huidige onderzoek is een keuze gemaakt om alleen ouderen die behoefte hebben aan intergenerationeel contact mee te nemen in het onderzoek. De ouderen zijn dus niet random geselecteerd, maar door de coördinator van het verzorgingshuis op basis van het gegeven of zij behoefte hebben aan intergenerationeel contact. Hierdoor kunnen de effecten van intergenerationeel contact worden overschat. In de wetenschap geldt namelijk de wens om voor selectiviteit te corrigeren en zo tot zuivere effecten te komen (Glebbeek, 2005). Maar de nadruk op zuivere effecten past niet goed bij de studie naar intergenerationeel contact in verzorgingshuizen. De ‘behoefte van ouderen aan intergenerationeel contact’ is een noodzakelijke conditie voor het doen slagen van de interventie. Door te corrigeren voor de ‘behoefte aan intergenerationeel contact’ van ouderen wordt ontkend dat dit een onmisbare voorwaarde is voor het doen slagen van het intergenerationeel samenwonen (Glebbeek, 2005). Een noodzakelijke conditie wordt dan ten onrechte als een rivaliserende variabele opgevat. Aangezien in dit onderzoek alleen de ouderen die ‘behoefte aan intergenerationeel contact’ hadden waren geïnccludeerd, zijn de resultaten niet generaliseerbaar voor de gehele populatie ouderen in verzorgingshuizen.

Ten tweede kan er sprake zijn van een non-respons bias bij de deelname van de jongeren en de verzorgingshuizen aan het huidige onderzoek. De groep jongeren die de online vragenlijst niet hebben ingevuld en de verzorgingshuizen die niet mee deden aan het huidige onderzoek kunnen zorgen voor vertekende resultaten. In vragenlijstonderzoek wordt vaak een aanname gedaan dat de individuen die geen vragenlijst hebben ingevuld, dezelfde ervaringen en meningen hebben als de respondenten die de vragenlijst hebben ingevuld (Simons, 2015). Echter hebben niet-respondenten over het algemeen vaak een negatievere opvatting dan respondenten (Simons, 2015). Verwacht kan worden dat de jongeren die gemotiveerd zijn en positief tegenover het idee van intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen staan, eerder geneigd zijn om de online vragenlijst in te vullen. Ook kan verwacht worden dat de verzorgingshuizen waar het intergenerationeel samenwonen goed verloopt eerder ervoor kiezen om mee te doen aan het huidige onderzoek.

De keuze om kwantitatief onderzoek toe te passen in het huidige onderzoek levert zowel sterke punten als beperkingen op. Door gebruik te maken van kwantitatief onderzoek was het voor de onderzoeker mogelijk om een vragenlijstonderzoek af te nemen bij een grote groep ouderen en jongeren uit verschillende verzorgingshuizen. Door kwantitatief onderzoek uit te voeren is een eerste inzicht gegeven in het intergenerationeel samenwonen in verschillende verzorgingshuizen in Nederland. Een beperking van de keuze voor kwantitatief onderzoek is dat er minder verdiepend inzicht is verkregen in de ervaren effecten van het intergenerationeel samenwonen. Door middel van kwalitatief onderzoek kan deze verdiepende slag mogelijk wel gemaakt worden in vervolgonderzoeken, zoals voorgesteld in paragraaf 6.2.1.

Daarnaast kent het onderzoek nog een aantal sterke punten. Zo is het gehanteerde model en de daarop gebaseerde vragen om intergenerationeel contact te meten bruikbaar gebleken voor het meten

van de relatie tussen ouderen en jongeren die samenwonen in een verzorgingshuis. Het aangepaste intergenerationele contactmodel belicht een breed scala aan dimensies, waardoor het mogelijk is om verschillende dimensies van het contact tussen de ouderen en de jongeren te exploreren. Verder is het intergenerationele contactmodel een sterk model, doordat voor bijna alle dimensies eenzelfde verdeling kan worden gemaakt tussen verzorgingshuizen waar ‘meer’ en ‘minder’ intergenerationeel contact is en de verschillende dimensies samenhangen met elkaar. Ook voor verder onderzoek naar het contact tussen verschillende generaties wordt het intergenerationeel contact model aangeraden.

Verder is een sterk punt van het onderzoek dat bij zowel de ouderen als de jongeren een vragenlijst is afgenomen, waardoor beide kanten van het intergenerationeel contact zijn belicht. Op deze manier wordt in het huidige onderzoek een beeld geschetst van de ervaringen van zowel de ouderen als de jongeren. Voor het samenwonen van de ouderen en de jongeren is het immers van belang dat beide partijen positief zijn over het intergenerationeel samenwonen.

Tot slot is een sterk punt van het onderzoek dat, ondanks dat het een verkennend onderzoek is, er gaandeweg een focus is aangebracht. Het huidige onderzoek is begonnen met een brede probleemstelling, door middel van oriënterend onderzoek en literatuuronderzoek is meer inzicht verkregen in het onderwerp en is het onderwerp geleidelijk afgebakend. Het afbakenen van een onderzoek is van belang, omdat zonder het opleggen van beperkingen en het afgrenzen van het onderwerp het onderzoek een onbegrensd karakter heeft en de onderzoeker de rode draad verliest (Verschuren, 2012). Er is een keuze gemaakt om in het vragenlijstonderzoek de focus te leggen op het onderzoeken van intergenerationeel contact en het effect van het intergenerationeel contact op het algemeen subjectief welbevinden. Bij de afbakening is gebruik gemaakt van een samengesteld model, waarin onderscheid is gemaakt tussen het ervaren effect van intergenerationeel contact op eenzaamheid, stimulatie en affectie. Om een rode draad in het onderzoek te behouden zijn niet alle mogelijke effecten van intergenerationeel contact meegenomen. Zo zijn bijvoorbeeld de mogelijke effecten van intergenerationeel contact op de innerlijke groei, het bewustzijn en het gevoel gewenst te zijn buiten beschouwing gelaten. Focus aanbrengen en het afbakenen van het onderzoek draagt bij aan de verdieping en grondigheid van het onderzoek (Enthoven & Oostdam, 2014).

6.3 Reflecties met aanbevelingen

Uit de resultaten komt naar voren dat de organisatie van het intergenerationeel samenwonen en de mate van intergenerationeel contact sterk verschilt per verzorgingshuis. In sommige verzorgingshuizen is nauwelijks contact tussen de ouderen en jongeren, terwijl in andere verzorgingshuizen de jongeren een rol innemen van ‘goede buur’, de verschillende generaties elkaar vaak zien en zij beiden plezier ervaren van het wonen met een andere generatie. Een eenduidige aanpak in de organisatie van het intergenerationeel samenwonen ontbreekt. Alle verzorgingshuizen geven een andere invulling aan dit idee. Echter, het wiel hoeft niet telkens opnieuw worden uitgevonden. Verzorgingshuizen en coördinatoren kunnen leren van elkaars ideeën en uitvoeringen. Op basis van de bevindingen en

observaties van de onderzoeker, de oriënterende gesprekken met de coördinatoren en de gesprekken met de deelnemende ouderen en jongeren worden in deze paragraaf zes organisationele factoren beschreven die bijdragen aan de positieve effecten van intergenerationeel wonen. Het blijft afhankelijk van de context en de individuen of het intergenerationeel samenwonen positief verloopt, maar de verwachting van de onderzoeker is dat de volgende zes organisationele factoren bijdragen aan de positieve effecten van intergenerationeel wonen.

Een eerste factor is dat de ouderen en jongeren gemixt door elkaar wonen in het verzorgingshuis, waardoor de verschillende generaties elkaar makkelijker kunnen leren kennen. Wanneer jongeren in een aparte vleugel van het verzorgingshuis wonen, is het moeilijker om een burenerelatie op te bouwen. Opvallend tijdens het huidige onderzoek is dat het intergenerationeel contact vaak ontstaat tussen directe burens of burens van dezelfde verdieping. Door naast iemand van een andere generatie te wonen, kunnen ouderen en jongeren kennismaken met elkaars werelden.

Ten tweede is het van belang dat jongeren ook een financiële prikkel ervaren wanneer zij samenwonen met ouderen. Een financiële prikkel – in de vorm van een lage huurprijs – kan de jongeren stimuleren om tijd door te brengen met de ouderen. Door de lege kamers aan jongeren te verhuren tegen een klein prijsje, ervaren jongeren eerder een prikkel om een wederdienst te bewijzen. Uit de financiële prikkel spreekt de impliciete verwachting dat de jongeren een wederdienst bewijzen in de vorm van aandacht hebben voor de oudere bewoners. Dit lijkt ook naar voren te komen uit de resultaten van het huidige onderzoek. De jongeren geven over het algemeen aan dat zij zich redelijk verplicht voelen om contact met de ouderen uit het verzorgingshuis te hebben (normatief contact, §5.2.5). Daarnaast hoeven de jongeren door de financiële prikkel niet op zoek naar een bijbaan, waardoor zij meer tijd overhouden om een goede buur te zijn. De verwachting van de onderzoeker is dat de financiële prikkel jongeren stimuleert om tijd door te brengen met de ouderen en een verantwoordelijkheidsgevoel veroorzaakt.

Ten derde is het niet bijhouden van het aantal uren ‘vrijwilligerswerk’ een factor die kan bijdragen aan een goede intergenerationele relatie. De jongeren moeten niet alleen worden gezien als vrijwilligers, maar ook als goede buur. Het bijhouden van het aantal uren duidt eerder op een werkrelatie dan op een goede buurrelatie, waardoor voorbij wordt gegaan aan het doel van intergenerationeel samenwonen. Het is een uitdaging in de organisatie van intergenerationele verzorgingshuizen om een juist evenwicht te vinden tussen het doen van vrijwilligerswerk en het zijn van een goede buur. Om een goede buurrelatie te bereiken moeten jongeren en ouderen zelf invulling kunnen geven aan de intergenerationele relatie en niet teveel regels worden opgelegd, zoals in een burenerelatie ook niet het geval is. De invulling van de relatie verschilt per individu. Hierdoor blijft het ook werkbaar, doordat jongeren geen logboek bij hoeven te houden en coördinatoren het aantal uren vrijwilligerswerk niet hoeven te controleren. Een informele goede buurrelatie lijkt – in vergelijking met een formele (vrijwilligers)werkrelatie – bij te dragen aan de positieve effecten van intergenerationeel samenwonen.

Daarnaast is een goede selectie van de jongeren die in het verzorgingshuis komen wonen belangrijk. Jongeren moeten niet alleen getriggerd worden door de lage huurprijs, maar moeten ook affiniteit met ouderen hebben, intrinsiek gemotiveerd zijn en maatschappelijk betrokken. Tijdens de ‘sollicitatie’ gesprekken moet duidelijk worden gemaakt dat het niet puur om vrijwilligerswerk en een lage huurprijs gaat, maar juist om de goede buurrelatie. Jongeren moeten het samenwonen met ouderen niet alleen beschouwen als een toevoeging op hun cv of als een interessante bijbaan, maar moeten gaan samenwonen met ouderen wanneer zij het contact met de ouderen waarderen. Een goede selectie kan o.a. bestaan uit een motivatiebrief, een kennismakingsgesprek en/of een speeddate met de ouderen.

Een andere belangrijke factor is de inrichting van het verzorgingshuis. Om beide generaties zich thuis te laten voelen is het van belang om de verzorgingshuizen zo in te richten dat zowel de ouderen als de jongeren zich thuis voelen. Sommige verzorgingshuizen hebben een ouderwetse inrichting en de jongeren zijn zelden te vinden in de gemeenschappelijke ruimtes. In andere verzorgingshuizen is in de inrichting verandert toen de jongeren in het verzorgingshuis kwamen wonen. De bewoners hebben hier zelf een stem in gehad en in de inrichting is een combinatie van jong en oud te zien. Hierdoor voelen beide generaties zich meer aangetrokken tot de gemeenschappelijke ruimtes en ontstaat gemakkelijker contact tussen de verschillende generaties.

Tot slot zijn evaluatiegesprekken met zowel de jongeren, ouderen als medewerkers een belangrijke factor. De evaluatiegesprekken geven de coördinatoren inzicht in hoe het intergenerationeel samenwonen verloopt, waar behoefte aan is en wat kan worden veranderd. Wanneer de jongeren geen logboek bijhouden, geven de evaluatiegesprekken inzicht in het contact tussen de verschillende generaties. Het doel van het evaluatiegesprek is inzicht verschaffen in de voortgang van het intergenerationeel contact en bekijken waar het intergenerationeel contact nog beter kan worden vormgegeven.

Op basis van de resultaten van het huidige onderzoek en de bevindingen en observaties van de onderzoeker zijn verschillende organisationele factoren onderscheiden die positief bijdragen aan het contact tussen ouderen en jongeren die samenwonen in verzorgingshuizen. Samenvattend kunnen de volgende praktische aanbevelingen voor intergenerationeel samenwonen worden gegeven:

1. Ouderen en jongeren wonen naast elkaar in het verzorgingshuis.
2. Jongeren krijgen een financiële prikkel, bijvoorbeeld in de vorm van lage huur. Hierdoor worden zij gestimuleerd en beloond om tijd en aandacht aan de ouderen te besteden.
3. Een goede selectieprocedure voor de jongeren is van belang. Jongeren hebben affiniteit met ouderen, zijn intrinsiek gemotiveerd en maatschappelijk betrokken.
4. Het aantal uren ‘vrijwilligerswerk’ hoeft niet worden bijgehouden. De ‘goede buurrelatie’ komt centraal te staan en deze relatie wordt niet geformaliseerd.
5. Voor zowel ouderen als jongeren is de inrichting van het verzorgingshuis aantrekkelijk.

6. Evaluatiegesprekken met ouderen, jongeren en medewerkers worden gevoerd om samen tot nieuwe inzichten en verbeterpunten te komen.

6.4 Suggesties voor vervolgonderzoek

Intergenerationeel samenwonen staat in de kinderschoenen en er is nog maar weinig onderzoek naar dit onderwerp gedaan. Vanuit de maatschappij is de vraag ontstaan om onderzoek te doen naar intergenerationeel samenwonen. Er is bijvoorbeeld veel aandacht voor dit onderwerp vanuit Humanitas Groningen, de Gemeente Groningen, HANNN en de impacttour '*Een nieuwe morgen*'. Op basis van de resultaten, conclusies en discussiepunten van het huidige onderzoek kan een drietal aanbevelingen voor vervolgonderzoek worden gedaan.

Ten eerste wordt aanbevolen om vervolgonderzoek te doen naar de ervaren effecten van intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen voor zowel de ouderen als de jongeren. Het huidige onderzoek heeft geleid tot een eerste beeld over intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen en de ervaren effecten voor zowel ouderen als jongeren. Maar naast de ervaren effecten van intergenerationeel contact op eenzaamheid, affectie en stimulatie, kwamen gedurende het huidige onderzoek mogelijke andere ervaren effecten van intergenerationeel samenwonen naar voren. Zo kwam uit de brainstormsessie van '*Een nieuwe morgen*' naar voren dat intergenerationeel contact een mogelijke positieve bijdrage kan leveren aan de innerlijke groei, het gevoel gewenst te zijn en weer mee te doen in de maatschappij onder ouderen. Door het contact met de jongeren kunnen ouderen hun wereld vergroten, nieuwe dingen ontdekken en kan worden voorkomen dat zij 'indutten'. Ook was de veronderstelling van de deelnemers van de brainstormsessie dat ouderen hun levenservaringen, kennis en wijsheid kunnen overbrengen op een andere generaties. Tevens kwam uit de oriënterende gesprekken met de coördinatoren van de verzorgingshuizen naar voren dat door het intergenerationeel contact de jongeren zich bewust worden van hun eigen gehaaste leven, hun gezondheid en dat het belangrijk is om soms even stil te staan bij de mooie momenten in het leven. Ook worden de jongeren die in een verzorgingshuis wonen meer geconfronteerd met overlijden, waardoor de dood vaker een onderwerp van gesprek is. Door middel van kwalitatief vervolgonderzoek kan meer verdiepende informatie worden verkregen over deze mogelijke effecten van intergenerationeel contact (Triemstra et al., 2016).

Een tweede aanbeveling is om in vervolgonderzoek op zoek te gaan naar verklaringen voor de grote spreiding in de mate van intergenerationeel contact tussen de verschillende verzorgingshuizen. In paragraaf '*Reflecties met aanbevelingen*' is, op basis van de bevindingen van het huidige onderzoek, een aantal organisationele factoren uiteengezet dat positief bijdraagt aan het intergenerationeel samenwonen. Voor vervolgonderzoek wordt aangeraden om een wetenschappelijke evaluatie te doen naar welke organisationele factoren bijdragen aan positieve effecten van intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen. Het doel van deze wetenschappelijke evaluatie is om een

eenduidige aanpak in de organisatie van het intergenerationeel samenwonen uiteen te zetten. Hierdoor kan eenvoudiger in meerdere verzorgingshuizen in Nederland intergenerationeel samenwonen worden georganiseerd.

Naast vervolgonderzoek naar intergenerationeel samenwonen in verzorgingshuizen, zou het ook interessant zijn om op een breder niveau onderzoek te doen naar intergenerationeel samenwonen. Het contact tussen oud en jong kan ook in andere woonvormen worden gezocht. Een volgend onderzoek kan worden uitgevoerd naar de mogelijkheden en effecten van intergenerationeel samenwonen op het niveau van de samenleving. Dit sluit aan bij het maatschappelijke debat om tegenstellingen tussen ouderen en jongeren te overbruggen en te voorkomen dat groepen steeds meer tegenover elkaar komen te staan (Rutte & Samson, 2012). Zoals al eerder beschreven in het huidige onderzoek (§1.2) kan het bewerkstelligen van contact tussen verschillende generaties bijdragen aan het beter begrijpen van andere generaties en het tegengaan van negatieve beeldvorming over de andere generatie (Hagestad & Uhlenberg, 2006). Verder kan intergenerationeel contact voorkomen dat generaties fysiek en cultureel langs elkaar heen leven (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010). Uit het onderzoek van psycholoog Vermeij (2011) komt naar voren dat de buurt een belangrijke ontmoetingsplek vormt voor contact tussen jong en oud. Het bouwen van bijvoorbeeld seniorenwoningen op centrale plekken of het bouwen van multifunctionele centra (waar bijvoorbeeld ouderen activiteiten ontplooiën naast een kinderdagverblijf of bibliotheek) bieden mogelijkheden voor contact. Ook kan worden gedacht aan het bouwen van meergeneratiewoningen, meegroeiwoningen, kangoeroewoningen en meergeneratiewijken¹³.

6.5 Persoonlijke reflectie

Het intergenerationeel samenwonen is een onderwerp dat mij vanaf het begin van dit onderzoek nauw aan het hart ligt. Door een kijkje te nemen in verschillende intergenerationele verzorgingshuizen en in gesprek te gaan met ouderen, jongeren en coördinatoren ben ik nog enthousiaster geworden over deze bijzondere woonvorm. Het is niet meer vanzelfsprekend dat ouderen en jongeren elkaar tegenkomen in de samenleving en samen activiteiten ondernemen, maar in dit onderzoek is naar voren gekomen hoe het anders kan. Ik heb gezien hoe verzorgingshuizen opleven door de komst van jongeren en wat voor mooie en bijzondere relaties tussen de verschillende generaties kunnen opbloeien. Ik heb ervaren hoe generaties die normaliter niet vaak met elkaar in contact komen elkaars dag kunnen kleuren en op een goedmoedelijke manier met elkaar samenleven. Intergenerationeel contact brengt veel positieve effecten met zich mee voor zowel ouderen als jongeren, maar komt niet vanzelf tot stand. Niet alleen in de vorm van intergenerationele verzorgingshuizen, ook door andere intergenerationele woonprojecten, kunnen verschillende generaties dicht bij elkaar worden gebracht en leren zij elkaar kennen en waarderen. Ik ben van mening dat in deze vergrijzende en individualistische samenleving zorgzame en

¹³ Deze woonvormen staan beschreven in het rapport *Nieuwe woonvormen voor de ouderwordende samenleving* (Companen, 2016).

intergenerationele projecten en buurten in de toekomst meer dan nodig zijn. Ik hoop met deze masterscriptie een bijdrage te leveren aan een toekomstige samenleving waarin mensen met waardering, plezier en genegenheid verhalen zullen vertellen over *‘mijn 90-jarige huisgenoot’*.

Intergenerationeel samenwonen in Tuindorp Oost – Utrecht (K. Brand, persoonlijke communicatie, 14 juni 2018)

Literatuurlijst

- 2doc: Een nieuwe morgen. (2018, 6 maart). Geraadpleegd op 22 mei 2018, van <https://www.human.nl/een-nieuwe-morgen/kijk/Een-nieuwe-morgen.html>
- Aday, R. H., Sims, C. R., & Evans, E. (1991). Youth's attitudes toward the elderly: The impact of intergenerational partners. *Journal of Applied Gerontology*, 10(3), 372-384.
- Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg, Leyden Academy on Vitality and Ageing, & Vereniging Het Zonnehuis. (2016). *Generaties huizen samen: Veelbelovende woonprojecten voor jong en oud*. Geraadpleegd van <https://www.kcwz.nl/doc/woonvariates/Generaties-huizen-samen-web.pdf>
- Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg. (2013). Generaties verbinden, inspiratie vinden: Inspirerende voorbeelden van intergenerationele projecten in wonen, zorg en welzijn. Geraadpleegd van https://www.kcwz.nl/doc/nieuws/Generaties_verbinden_inspiratie_vinden.pdf
- Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg. (2018, 10 juli). [Intergenerationeel samenwonen in de Molenhof - Zwolle] [Foto]. Geraadpleegd op 8 februari 2019, van <https://www.kcwz.nl/thema/woonvariates/uitgelicht-inzendingen-prijsvraag-i-opener-2017/bejaardenhuis-krijgt-tweede-jeugd>
- Barnett, P. A., & Gotlib, I. H. (1988). Psychosocial functioning and depression: Distinguishing among antecedents, concomitants, and consequences. *Psychological bulletin*, 104(1), 97.
- Bassuk, S. S., Glass, T. A., & Berkman, L. F. (1999). Social disengagement and incident cognitive decline in community-dwelling elderly persons. *Annals of internal medicine*, 131(3), 165-173.
- Bengtson, V. L., & Black, K. D. (1973). Intergenerational relations and continuities in socialization. In *Life-span developmental psychology* (pp. 207-234).
- Bengtson, V.L., & Roberts, R. E. L. (1991). Intergenerational solidarity in aging families: An example of formal theory construction. *Journal of Marriage and the Family*, 53(4), 856-870.
- Blanson Henkemans, O. A., Molema, J. J. W., Franck, E. J. H., & Otten, W. (2010). Zelfmanagement als arbeidsbesparende innovatie in de zorg (Projectnummer: 031.20261/01.01). Geraadpleegd van https://www.raadrvs.nl/uploads/docs/Achtergrondstudie_Zelfmanagement_als_Arbeidsbesparende_Innovatie.pdf
- Blommaert, J., Beyens, K., Meert, H., Hillewaert, S., Verfaillie, K., Stuyck, K., & Dewilde, A. (2005). *Grenzen aan de solidariteit. Formele en informele patronen van solidariteit in het domein van migratie, huisvesting en veiligheid*. Gent, België: Academia Press.

- Bollmann, B. (2015, 29 mei). En ook leuk voor rolstoelraces [Foto]. Geraadpleegd op 11 februari 2019, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2015/05/29/en-ook-leuk-voor-rolstoelraces-1500115-a1315709>
- Campaign to End Loneliness. (2015). *Measuring your impact on loneliness in later life*. Geraadpleegd van <https://www.campaigntoendloneliness.org/wp-content/uploads/Loneliness-Measurement-Guidance1.pdf>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017, 19 december). Zorguitgaven; kerncijfers [Dataset]. Geraadpleegd op 24 februari 2018, van <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=83037NED&D1=a&D2=a&HDR=G1&STB=T&VW=T>
- Ćirić, J. (2018, 16 januari). Student housing exchanged for senior care. *Iceland Review*. Geraadpleegd van <http://icelandreview.com/news/2018/01/16/student-housing-exchanged-senior-care>
- Companen. (2016). *Nieuwe woonvormen voor de ouderwordende samenleving*. Geraadpleegd van <file:///C:/Users/jildo/Downloads/nieuwe-woonvormen-voor-de-ouderwordende-samenleving.pdf>
- De Bruin, A. (2018, 26 maart). Tekort sociale huurwoningen loopt steeds verder op. *Reformatorisch Dagblad*. Geraadpleegd van <https://www.rd.nl/vandaag/binnenland/tekort-sociale-huurwoningen-loopt-steeds-verder-op-1.1476644>
- Dekker, P., Den Ridder, J., & De Goede, I. (2010). Continu Onderzoek Burgerperspectieven:kwartaalbericht 2010|1. Geraadpleegd van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2010/COB_Kwartaalbericht_2010_1
- Denktaş, S., & Burdorf, A. (2016). *Wordt het geen tijd om de grote gezondheidsverschillen in Nederland op te lossen? Een essay over de oorzaken en de oplossingen*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Dykstra, P. A. (2009). Older adult loneliness: myths and realities. *European journal of ageing*, 6(2), 91.
- Ellemeet, C. (2018). *Lachend tachtig - initiatiefnota voor een toekomstbestendige ouderenzorg*. Geraadpleegd van <https://www.mezzo.nl/artikel/groenlinks-komt-met-initiatiefnota-over-toekomstbestendige-ouderenzorg>
- Enthoven, M., & Oostdam, R. (2014). De functie en zin van praktijkgericht onderzoek door studenten van educatieve hbo-opleidingen. *Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 35(3), 47-60.
- Even-Zohar, A. (2011). Intergenerational solidarity between adult grandchildren and their grandparents with different levels of functional ability. *Journal of Intergenerational Relationships*, 9(2), 128-145. doi:10.1080/15350770.2011.567915

- Fokkema, C. M., & Van Tilburg, T. G. (2007). Zin en onzin van eenzaamheidsinterventies bij ouderen. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, 38(4), 161-177.
- Geurts, T. (2012). *Grandparent-grandchild relationships in The Netherlands: a dynamic and multigenerational perspective*
- Geurts, T. (2016). Het belang van grootouders in hedendaagse gezinnen en het recht op omgang met kleinkinderen. *Justitiële Verkenningen*, 42(4).
- Glebbeeck, A. C. (2005). De onrealistische evaluatie van arbeidsmarktbeleid. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 2005(21), 38-48.
- Hagestad, G. O., & Uhlenberg, P. (2005). The social separation of old and young: A root of ageism. *Journal of social issues*, 61(2), 343-360.
- Hamer, H. (2010, 24 september). Weer een avond, alleen op de bank. *Trouw*. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/home/weer-een-avond-alleen-op-de-bank~a6bc263b/>
- Hammarström, G. (2005). The construct of intergenerational solidarity in a lineage perspective: A discussion on underlying theoretical assumptions. *Journal of Aging Studies*, 19(1), 33-51.
- Hoftijzer, M., & Korte, P. (2013). Equêtes opstellen. In M. Hoftijzer, & P. Korte (Reds.), *Onderneem!* (pp. 1-9). Geraadpleegd van http://www.ondernem.noordhoff.nl/sites/7895/_assets/7895d15.pdf
- Hogg, A. (2002). Conducting online research. *Burk Incorporated White Paper Series*, 3(2).
- Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., & Layton, J. B. (2010). Social relationships and mortality risk: a meta-analytic review. *PLoS medicine*, 7(7), e1000316.
- Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., Baker, M., Harris, T., & Stephenson, D. (2015). Loneliness and social isolation as risk factors for mortality: a meta-analytic review. *Perspectives on Psychological Science*, 10(2), 227-237.
- Hooft & Petiet. (2018, 10 april). De Molenhof voor jong en oud! [Foto]. Geraadpleegd op 11 februari 2019, van <https://www.hoofthenpetiet.nl/senioren-studenten-wonen-in-de-molenhof/>
- Huber, M. (2016). Heroverweeg uw opvatting van het begrip 'gezondheid'. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 160(8), 39-43.
- Huber, M., Knottnerus, J.A., Green, L., Van der Horst, H., Jadad, A. R., Kromhout, D. ... & Schnabel, P. (2011). How should we define health? *BMJ: British Medical Journal*, 343.
- Hulp bij onderzoek. (z.d.). Cronbachs alfa. Geraadpleegd op 24 januari 2019, van <https://hulpbijonderzoek.nl/cronbachs-alfa/>

- Humanitas Deventer. (z.d.). Humanitas Deventer en haar woonstudenten. Geraadpleegd op 10 april 2018, van <http://www.humanitasdeventer.nl/nieuws/129-humanitas-deventer-en-haar-woonstudenten>
- Jansen, T. R. (2015, 2 oktober). Student Jordi Pronk shares a laugh with a fellow resident of the Humanitas home [Foto]. Geraadpleegd op 8 februari 2019, van <https://www.citylab.com/equity/2015/10/the-nursing-home-thats-also-a-dorm/408424/>
- Kences, Ministerie van Binnenlandse Zaken, & Koninkrijksrelaties. (2017). Landelijke Monitor Studentenhuisvesting. Geraadpleegd van https://www.kences.nl/assets/files/2017/r2017-0001rh_20171002.pdf
- Kuehne, V. (2005). *Making what difference? How intergenerational programs help children and families*. Baltimore, MD: Annie E. Casey Foundation.
- Lindenberg, S. (1996). Continuities in theory of social production function. In H. Ganzeboom, S. Lindenberg, & R. Wippler (Eds.), *Verklarende sociologie: Opstellen voor Reinhard Wippler* (pp. 169-184). Amsterdam, Nederland: Thesis Publishers.
- Lindenberg, S. (2013). Social rationality, self-regulation and well-being: The regulatory significance of needs, goals, and the self. In R. Wittek, T. A. B. Snijders, & V. Nee (Eds.), *Handbook of Rational Choice Social Research* (pp. 72-112). Stanford: Stanford University Press
- Lowenstein, A., & Ogg, J. (2003). *Old Age and Autonomy: The role of service system and intergenerational family solidarity*. Geraadpleegd van http://www.hioa.no/asset/436/2/436_2.pdf
- MacCallum, J., Palmer, D., Wright, P. R., Cumming-Potvin, W., Northcote, J. K., Brooker, M. A., & Tero, C. (2006). Community building through intergenerational exchange programs: Report to the National Youth Affairs Research Scheme (NYARS).
- Mangen, D. J., Bengtson, V. L., & Landry Jr, P. H. (1988). *Measurement of intergenerational relations*. Sage Publications, Inc.
- Merz, E. M., Schuengel, C., & Schulze, H. J. (2007). Intergenerational solidarity: An attachment perspective. *Journal of Aging Studies*, 21(2), 175-186.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2018). *Actieprogramma: Eén tegen eenzaamheid*. Geraadpleegd van <file:///C:/Users/jildo/Downloads/Actieprogramma+Eenzaamheid.pdf>
- Movisie. (2015, 8 december). De voordelen van de participatiesamenleving. Geraadpleegd op 24 februari 2018, van <https://www.movisie.nl/artikel/voordelen-participatiesamenleving>
- Movisie. (2016a). *Wat werkt bij de aanpak van eenzaamheid*. Geraadpleegd van [https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Wat-werkt-bij-eenzaamheid%20\[MOV-10927840-1.2\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Wat-werkt-bij-eenzaamheid%20[MOV-10927840-1.2].pdf)

- Movisie. (2016b, 7 juli). Wijzigingen AWBZ en Wmo: Een overzicht. Geraadpleegd op 26 maart 2018, van <https://www.movisie.nl/artikel/wijzigingen-awbz-wmo-overzicht>
- Murayama, Y., Ohba, H., Yasunaga, M., Nonaka, K., Takeuchi, R., Nishi, M., ... & Fujiwara, Y. (2015). The effect of intergenerational programs on the mental health of elderly adults. *Aging & Mental Health*, 19(4), 306-314.
- Noordhuizen, S., & Kalmijn, M. (2009) De ervaren relatiekwaliteit van familierelaties. Het belang van waardenconsensus bekeken vanuit een multi-actor benadering. *Mens & Maatschappij*, 84, 417-447
- NVKG. (z.d.). Geheugenstoornissen (MCI). Geraadpleegd op 15 juni 2018, van <https://www.nvkg.nl/publiek/ziektebeelden/geheugenstoornissen-mci>
- Ormel, J., Lindenberg, S. M., Steverink, N., & Verbrugge, L. M. (1996). Welbevinden en de theorie van de Sociale Productie Functies. In G. I. J. M. Kempen, & J. Ormel (Reds.), *Dagelijks functioneren van ouderen* (pp. 117-135). Assen, Nederland: Van Gorcum.
- Ormel, J., Lindenberg, S., Steverink, N., & Verbrugge, L. M. (1999). Subjective well-being and social production functions. *Social Indicators Research*, 46(1), 61-90.
- Perlman, D., & Peplau, L. A. (1981). Toward a social psychology of loneliness. *Personal relationships*, 3, 31-56.
- Pilon, E. (2014, 13 september). Student op kamers tussen de ouderen. *Trouw*. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/home/student-op-kamers-tussen-de-ouderen~a4512340/>
- Pinquart, M., & Sorensen, S. (2001). Influences on loneliness in older adults: A meta-analysis. *Basic and applied social psychology*, 23(4), 245-266.
- Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. (2014, 15 januari). Langer zelfstandig, een gedeelde opgave van wonen, zorg en welzijn [Adviesbrief]. Geraadpleegd op 28 februari 2018, van http://www.rli.nl/sites/default/files/rli-briefadvieslangerzelfstandigeengedeeldeopgavevanwonenzorgenwelzijndef23-113-30_0.pdf
- Riemersma, G. (2018, 7 februari). Er is luchtigheid in huis gekomen. *De Groene Amsterdammer*, pp. 16-19.
- Rutte, M., & Samson, D. M. (2012). *Bruggen Slaan. Regeerakkoord VVD - PvdA*. Geraadpleegd van [file:///C:/Users/jildo/Downloads/regeerakkoord%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/jildo/Downloads/regeerakkoord%20(1).pdf)
- Sánchez, M., Butts, D. M., Hatton-Yeo, A., Henkin, N. A., Jarrott, S. E., Kaplan, M. S., ... & Weintraub, A. P. (2007). Intergenerational programmes: Towards a society for all ages. *Social Studies Collection*, 23.

- Shaw, M., & Konnert, C. (2014). A Pilot Study Of The Impact Of An Intergenerational Program For Socially Isolated Seniors: Examining LINKages. *Journal of Undergraduate Research in Alberta*, 4, 52-58.
- Shute, R., & Howitt, D. (1990). Unravelling paradoxes in loneliness: research and elements of a social theory of loneliness. *Social behaviour*, 5(3), 169-184.
- Silverstein, M., & Bengtson, V. L. (2016a). *Longitudinal Study of Generations, 1971, 1985, 1988, 1991, 1994, 1997, 2000, 2005* (Questionnaire). Geraadpleegd van file:///C:/Users/jildo/AppData/Local/Temp/Temp1_22100-questionnaire.pdf.zip/ICPSR_22100/22100-Questionnaire.pdf
- Silverstein, M., & Bengtson, V. L. (2016b). *Longitudinal Study of Generations, 1971, 1985, 1988, 1991, 1994, 1997, 2000, 2005* (User guide). Geraadpleegd van file:///C:/Users/jildo/AppData/Local/Temp/Temp1_ICPSR_22100-V4.zip/ICPSR_22100/22100-User_guide.pdf
- Silverstein, M., Giarrusso, R., & Bengtson, V. L. (1998). Intergenerational solidarity and the grandparent role. In M. E. Szinovacz (Red.), *Handbook on grandparenthood* (pp. 144-159). London, Engeland: Greenwood Press.
- Simons, J. (2015). *Themata uit de psychomotorische therapie, nummer 23*. Antwerpen, België: Maklu.
- Smaling, A. (2006). De probleemstelling bij kennisgericht en praktijkgericht onderzoek. *KWALON*, 11(1), 5–11. Geraadpleegd van https://www.researchgate.net/profile/A_Smaling/publication/46681916_De_probleemstelling_bij_kennisgericht_en_praktijkgericht Onderzoek/links/02e7e5358bd0b22e32000000.pdf
- Sociaal en Cultureel Planbureau. (2010). Wisseling van de wacht: Generaties in Nederland. Geraadpleegd van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2010/Wisseling_van_de_wacht_generaties_in_Nederland/Losse_hoofdstukken_van_het_SCR_2010
- Sociumi. (2010). De meergeneratiesamenleving. Geraadpleegd van <http://jongoldtimers.be/assets/meergeneratiesmanelewin-socium-g.pdf>
- SOR. (2015, 2 februari). Nieuwe functie verzorgingshuis door scheiden wonen en zorg. Geraadpleegd op 27 maart 2018, van <https://www.sor.nl/nieuwsbericht/nieuwe-functie-verzorgingshuis-door-scheiden-wonen-en-zorg>
- Steeverink, N. (1996). Zo lang mogelijk zelfstandig: naar een verklaring van verschillen in oriëntatie ten aanzien van opname in een verzorgingstehuis onder fysiek kwetsbare ouderen (Doctoral dissertation, Rijksuniversiteit Groningen).
- Steeverink, N. (2001). When and why frail elderly people give up independent living: The Netherlands as an example. *Ageing and Society*, 21, 45-69.

- Steeverink, N. (2002). Sociale relaties van ouderen. In J. J. F. Schroots (Red.), *Handboek Psychologie van de volwassen ontwikkeling en veroudering* (pp. 413-432). Assen, Nederland: Van Gorcum.
- Steeverink, N. (2009). Gelukkig en gezond ouder worden: welbevinden, hulpbronnen en zelfmanagementvaardigheden. *Tijdschrift voor gerontologie en geriatrie*, 40(6), 244-252.
- Swanborn, P. G. (2004). Kwalitatief onderzoek en exploratie. *Kwalon*, 26(2), 7-13.
- Tilburg University. (2018, 1 oktober). SPSS: Interne consistentie - Cronbach's alpha. Geraadpleegd op 24 januari 2019, van <https://www.tilburguniversity.edu/nl/studenten/studie/colleges/spsshelpdesk/edesk/cronbach/>
- Triemstra, M., De Boer, D., Koopman, L., & Zuidgeest, M. (2016). *Tool Kwalitatieve methoden: voor het maken van patiëntervaringsvragenlijsten (versie 1.0)*. Geraadpleegd van <https://www.zorginzicht.nl/kennisbank/Documents/Tool%20Kwalitatieve%20methoden%20voor%20het%20maken%20van%20patiëntervaringsvragenlijsten.pdf>
- Van Beuningen, J., Coumans, M., & Moonen, L. (2018). *Het meten van eenzaamheid*. Geraadpleegd van [file:///X:/My%20Downloads/2018ep44-meten-van-eenzaamheid%20\(5\).pdf](file:///X:/My%20Downloads/2018ep44-meten-van-eenzaamheid%20(5).pdf)
- Van der Horst, A., Van Erp, F., & De Jong, J. (2011). *Zorg blijft groeien: Financiering onder druk*. Geraadpleegd van <https://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/cpb-policy-brief-2011-11-trends-gezondheid-en-zorg.pdf>
- Van Eijk, G., & Schreuders, H. (2011). Een plek om vreemden te herkennen. *AGORA Magazine*, 27(3), 36-39.
- Van Mens-Verhulst, J. (2012). Polarisation tussen generaties? (Lezing gehouden voor de Vereniging van Vrouwen met een Academische Opleiding (V.V.A.O)). Geraadpleegd van <http://docplayer.nl/7258728-Polarisatie-tussen-de-generaties.html>
- Van Nunen, H. (producent), Douce, R. (Productenten), & Brand, K. (regisseur). (2017). *Een nieuwe morgen*. Nederland: Nederlands film festival.
- Van Tilburg, T., & de Jong Gierveld, J. (2007). Zicht op eenzaamheid: Achtergronden, oorzaken en aanpak.
- Verbeek-Oudijk, D., & Van Campen, C. (2017). *Ouderen in verpleeghuizen en verzorgingshuizen: Landelijk overzicht van hun leefsituatie in 2015/16*. Geraadpleegd van file:///X:/My%20Downloads/Ouderen%20in%20verpleeg-%20en%20verzorgingshuizen_web_DEFINITIEF.pdf
- Vermeij, L. (2011, 7 maart). Jong en oud leven in gescheiden werelden. Geraadpleegd op 17 april 2018, van <https://www.socialevraagstukken.nl/jong-en-oud-leven-in-gescheiden-werelden/>
- Verschuren, P. (2012). *Probleemstelling voor een onderzoek*. Amsterdam: Spectrum.

- Victor, C., Scambler, S., Bond, J., & Bowling, A. (2000). Being alone in later life: loneliness, social isolation and living alone. *Reviews in Clinical Gerontology*, 10(4), 407-417.
- Vree, A., Kerkhofs, C., Duyzings, G., Fijlstra, H., Van Wijnen, J., Gerke-Meijssen, J., . . . Huber, M. (z.d.). *Positieve gezondheid in perspectief*. Geraadpleegd van <https://iph.nl/wp-content/uploads/2018/09/iph-positieve-gezondheid-in-perspectief-.pdf>
- Zwaving, M., Ekamper, T., Bazuin, H., & Bruinewoud, E. (n.d.). *De G6 voor een Gezonde Stad Groningen. Concept-Healthy Ageing Visie. Bijlage 1*. Groningen: Gemeente Groningen.

Bijlagen

Bijlage 1

Mail contact met verschillende verzorgingshuizen met de vraag of zij willen deelnemen aan het huidige onderzoek (verstuurd in maart 2018).

Geachte meneer/mevrouw,

Met deze mail wil ik u informeren over het onderzoek naar intergenerationeel wonen 'Jong en oud wonen samen'. Allereerst zal ik mij even voorstellen. Ik ben Jildou de Jong, student aan de Rijksuniversiteit Groningen. Voor mijn afstudeerscriptie voor de master medische sociologie doe ik onderzoek naar intergenerationeel wonen, in het bijzonder gericht op ouderen en studenten die samen in een verzorgingshuis wonen. Op dit moment zijn er in Nederland en ook in het buitenland verschillende interessante projecten gaande die deze vorm van intergenerationeel wonen mogelijk maakt. Het doel van mijn onderzoek is om inzicht te krijgen in wat deze nieuwe vormen van wonen doen met het contact tussen ouderen en studenten en wat de mogelijke effecten zijn voor beide partijen (bijvoorbeeld het effect op eenzaamheid, gezondheid en welzijn).

Graag zou ik een onderzoek doen onder alle Nederlandse verzorgingshuizen, waar studenten en ouderen samenwonen, en daarom benader ik u. Ik zou graag –een aantal- ouderen die contact hebben met de 'inwonende' studenten en de studenten een vragenlijst willen voorleggen. Ik zal de vragenlijst persoonlijk afnemen bij de ouderen, om de uitvoering van het onderzoek zo eenvoudig en soepel mogelijk te laten verlopen. In overleg met u of iemand in uw organisatie zou ik willen nagaan wat de meest passende manier is om de ouderen en de studenten te benaderen. Het is uiteraard hun eigen keuze of zij willen mee doen aan het onderzoek.

Op dit moment ben ik nog bezig met de voorbereiding van mijn onderzoek en wil met deze mail graag uw medewerking aan dit onderzoek vragen. Ik licht mijn verzoek graag toe, dat kan telefonisch, per mail of ik kan bij u langs komen. Voor de volledigheid benadruk ik dat ik betrouwbaar met de gegevens om zal gaan, de resultaten worden geheel anoniem verwerkt. Ik zou het zeer waarderen als u mee wil doen met dit onderzoek. Ik hoor graag uw reactie.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en anders kunt u altijd contact met mij opnemen voor aanvullende informatie.

Met vriendelijke groet,
Jildou de Jong
Rijksuniversiteit Groningen
0618976740

Bijlage 2

Informatiebrief voor ouderen en jongeren die worden benaderd voor deelname aan het onderzoek.

Brief ouderen:

Datum

dag/maand/2018

Onderwerp

Onderzoek over samenwonen van verschillende generaties in verzorgingshuizen

Geachte heer/mevrouw,

Begin juni start ik, student van de master Sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen, een onderzoek naar het samenwonen van verschillende generaties in een verzorgingshuis. In het onderzoek ga ik na hoe het samenwonen met verschillende generaties wordt ervaren door zowel ouderen als door jongeren: hoe is het contact tussen verschillende generaties en wat voor effecten heeft het samenwonen? Met uw medewerking kan inzicht worden verkregen in hoe het samenwonen tussen verschillende generaties verloopt.

Deelname aan het onderzoek

Wanneer u meedoet aan het onderzoek, dan vraag ik u om een vragenlijst in te vullen. Voor de uitvoering daarvan zal ik een dag langskomen om de vragenlijst af te nemen. Ik verwacht dat het invullen van de vragenlijst ongeveer 15 minuten in beslag neemt.

Wat gebeurt er met uw antwoorden?

Bij het verwerken van uw antwoorden ga ik zorgvuldig om met uw privacy. De gegevens die tijdens het onderzoek worden verzameld zijn geheel anoniem. Dit betekent dat er geen koppeling wordt gemaakt tussen de persoonsgegevens en de ingevulde antwoorden. Daarnaast worden de antwoorden die u geeft in de vragenlijst strikt vertrouwelijk behandeld.

Ik hoop dat u aan dit onderzoek wilt deelnemen. Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Jildou de Jong

Rijksuniversiteit Groningen

Master Sociologie Gezondheid, Welzijn en Zorg

Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid, UMCG

Email jongeren:

Datum

dag/maand/2018

Onderwerp

Onderzoek over samenwonen van verschillende generaties in verzorgingshuizen

Geachte heer/mevrouw,

Begin juni start ik, student van de master Sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen, een onderzoek naar het samenwonen van verschillende generaties in een verzorgingshuis. In het onderzoek ga ik na hoe het samenwonen met verschillende generaties wordt ervaren door zowel ouderen als door jongeren: hoe is het contact tussen verschillende generaties en wat voor effecten heeft het samenwonen? Met uw medewerking kan inzicht worden verkregen in hoe het samenwonen tussen verschillende generaties verloopt.

Deelname aan het onderzoek

Deelnemen aan het onderzoek bestaat uit het invullen van een online vragenlijst. Via de volgende link kunt u de vragenlijst invullen: Wij adviseren u om de vragenlijst in te vullen via een vaste computer of laptop, omdat de vragenlijst niet volledig wordt weergegeven op mobiele apparaten. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 15 minuten in beslag nemen.

Wat gebeurt er met uw antwoorden?

Bij het verwerken van uw antwoorden ga ik zorgvuldig om met uw privacy. De gegevens die tijdens het onderzoek worden verzameld zijn geheel anoniem. Dit betekent dat er geen koppeling wordt gemaakt tussen de persoonsgegevens en de ingevulde antwoorden. Daarnaast worden de antwoorden die u geeft in de vragenlijst strikt vertrouwelijk behandeld. Tot slot worden de emailadressen eenmalig voor dit onderzoek gebruikt en daarna worden deze gegevens verwijderd.

Ik hoop dat u aan dit onderzoek wilt deelnemen. Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Jildou de Jong

Rijksuniversiteit Groningen

Master Sociologie Gezondheid, Welzijn en Zorg

Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid

Bijlage 3

Initiële vragenlijst ouderen.

VRAGENLIJST OUDEREN

Onderzoek naar het contact tussen ouderen en jongeren die samenwonen in verzorgingshuizen in Nederland.

Welkom

Deze vragenlijst is ontwikkeld in het kader van onderzoek naar het samenwonen van ouderen en jongeren in verzorgingshuizen in Nederland. Het is een eerste stap bij de verkenning van het effect van het samenwonen van verschillende generaties. De resultaten van dit onderzoek zullen worden verwerkt in een afstudeerscriptie.

Wij vragen u antwoorden te geven op vragen over een aantal onderwerpen, zoals het contact wat u met de studenten heeft en hoe het met u gaat. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 15 minuten in beslag nemen.

Anonimiteitsgarantie

Het onderzoek is geheel anoniem. Dit betekent dat er geen koppeling kan worden gemaakt tussen de persoonsgegevens en de ingevulde antwoorden. Daarnaast worden de antwoorden die u geeft in de vragenlijst strikt vertrouwelijk behandeld.

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Jildou de Jong
Rijksuniversiteit Groningen, Master Sociologie
Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid, UMCG

Deel I – vragenlijst

Deze vragen gaan over enkele persoonlijke kenmerken.

1. *Wat is uw geslacht?*

- ☐ Man
☐ Vrouw

2. *Wat is uw leeftijd?*

Aantal jaren:

--	--	--

3. *Wat is op dit moment uw burgerlijke staat?*

- ☐ Gehuwd
☐ Gescheiden
☐ Weduwe/weduwnaar/partner overleden
☐ Samenwonend met partner (ongehuwd)
☐ Vriend/vriendin (ongehuwd of samenwonend)
☐ Alleenstaand
☐ Anders, namelijk

4. *Hoe lang woont u in het verzorgingshuis?*

Aantal jaren: Aantal maanden:

--	--

--	--

Deel II – vragenlijst

De volgende vragen gaan over het contact wat u heeft met de jongeren in het verzorgingshuis. Deze vragen gaan steeds over de afgelopen maand.

5. *Hoe vaak heeft u contact met één of meerdere jongere(n)? Dit kan natuurlijk per week verschillen, neem daarom het gemiddelde over de maand.*

- ☐ Zeker elke dag
☐ Bijna elke dag
☐ 3-4 dagen per week
☐ 1-2 keer per week
☐ Minder dan 1 keer per week
☐ Weet ik niet/Nvt

6. *Hoe vaak onderneemt u gezamenlijk met één of meerdere jongere(n) de onderstaande activiteiten? Kruis aan welk antwoord voor u het meest van toepassing is.*

	1 Nooit	2 Zelden 1x per maand	3 Soms 1x per week	4 Regelmatig meerdere keren per week	5 Vaak vrijwel iedere dag	9 Weet ik niet/Nvt
Activiteiten buiten huis (wandelen, winkelen, naar de supermarkt, etc)	()	()	()	()	()	()
Activiteiten binnenshuis (spelletje spelen, samen eten, etc)	()	()	()	()	()	()
Georganiseerde activiteiten in het verzorgingshuis	()	()	()	()	()	()
Korte gesprekken + bezoeken (minder dan 15 minuten)	()	()	()	()	()	()
Langere gesprekken + bezoeken (meer dan 15 minuten)	()	()	()	()	()	()
Praten over dingen in het leven die belangrijk zijn voor u.	()	()	()	()	()	

7. *Hoe is de relatie tussen uzelf en de jongeren die hier wonen over het algemeen? Kruis aan welk antwoord voor u het meest van toepassing is.*

	1 slecht	2 matig	3 goed	4 zeer goed	5 uitstekend	9 Weet ik niet/Nvt
Over het algemeen, hoe hecht is de relatie tussen uzelf en de jongeren in het verzorgingshuis?	()	()	()	()	()	()
Hoe beoordeelt u de communicatie tussen uzelf en de jongeren in het verzorgingshuis?	()	()	()	()	()	()
In hoeverre heeft u het gevoel dat de jongeren u begrijpen?	()	()	()	()	()	()
In hoeverre heeft u het gevoel dat u de jongeren begrijpt?	()	()	()	()	()	()

8. *In het algemeen, in hoeverre komen uw meningen, normen en waarden overeen met die van de jongeren?*

- ☐ Slecht
- ☐ Matig
- ☐ Goed
- ☐ Zeer goed
- ☐ Uitstekend
- ☐ Weet ik niet/Nvt

9. *In welke mate krijgt u verschillende vormen van hulp de jongeren? Kruis aan welk antwoord voor u het meest van toepassing is.*

	1 Nooit	2 Zelden 1x per maand	3 Soms 1x per week	4 Regelmatig meerdere keren per week	5 Vaak vrijwel iedere dag	9 Weet ik niet/ Nvt
Hulp bij huishoudelijk werk (bijvoorbeeld klaarmaken van maaltijden, schoonmaken, boodschappen doen, etc)	()	()	()	()	()	()
Advies geven (bijvoorbeeld over elektronica)	()	()	()	()	()	()
Emotionele support	()	()	()	()	()	()
Hulp bij het maken van belangrijke beslissingen in het leven	()	()	()	()	()	()
Zorgtaken (bijvoorbeeld steunkousen aantrekken, helpen bij het aan- en uitkleden, etc)	()	()	()	()	()	()

10. *Wat is volgens u de belangrijkste ondersteuning/hulp die u krijgt van de jongeren? Rangschik de volgende vormen van ondersteuning/hulp van 1 (minst belangrijk) tot 5 (belangrijkst).*

- ☐ Hulp bij huishoudelijk werk (bijvoorbeeld klaarmaken van maaltijden, schoonmaken, boodschappen doen, etc)
- ☐ Advies geven (bijvoorbeeld over elektronica)
- ☐ Emotionele support
- ☐ Hulp bij het maken van belangrijke beslissingen in het leven
- ☐ Zorgtaken (bijvoorbeeld steunkousen aantrekken, aan- en uitkleden, etc.)

11. *In hoeverre voelt u zich 'verplicht' om contact te hebben met de jongeren in het verzorgingshuis? Omcirkel het getal op de schaal van 1 (totaal niet verplicht) tot 10 (erg verplicht).*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	O
Totaal niet verplicht					Erg verplicht				Weet ik niet/Nvt	

Deel III – vragenlijst

De volgende vragen gaan over hoe het met u gaat. Deze vragen refereren naar uw gevoel in de afgelopen maand.

12. *Voelt u zich wel eens alleen?*

- ☐ Nooit
- ☐ Bijna nooit
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Weet ik niet/Nvt

13. *Heeft u de indruk dat het contact met de jongeren in het verzorgingshuis hier een rol in spelen? Zou u dit kunnen toelichten.*

14. A) *Hebben mensen aandacht voor u?*

Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Weet ik niet/Nvt
☐	☐	☐	☐	☐

B) *Heeft u de indruk dat de jongeren in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?*

- ☐ Ja zeker
- ☐ Ja een beetje
- ☐ Neutraal, weet ik niet
- ☐ Nee, nauwelijks
- ☐ Nee, helemaal niet
- ☐ Nee, juist een negatieve rol

15. A) *Helpen mensen u als u een probleem heeft?*

Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Weet ik niet/Nvt
☐	☐	☐	☐	☐

B) Heeft u de indruk dat de jongeren in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?

- ☐ Ja zeker
- ☐ Ja een beetje
- ☐ Neutraal, weet ik niet
- ☐ Nee, nauwelijks
- ☐ Nee, helemaal niet
- ☐ Nee, juist een negatieve rol

16. A) *Heeft u plezier in uw dagelijkse activiteiten? (denk hierbij aan een wandelingetje, spelletjes spelen, georganiseerde activiteiten door het verzorgingshuis, etc.)*

- | Nooit | Soms | Vaak | Altijd | Weet ik
niet/Nvt |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------------|
| ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

B) Heeft u de indruk dat de jongeren in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?

- ☐ Ja zeker
- ☐ Ja een beetje
- ☐ Neutraal, weet ik niet
- ☐ Nee, nauwelijks
- ☐ Nee, helemaal niet
- ☐ Nee, juist een negatieve rol

17. *Sinds u samenwoont met jongeren, onderneemt u nu meer activiteiten?*

- | Nooit | Soms | Vaak | Altijd | Weet ik
niet/Nvt |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------------|
| ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

18. *Zou u het andere ouderen aanraden om met jongeren in een verzorgingshuis te gaan wonen?
Waarom wel/niet?*

Nogmaals hartelijk dank voor uw deelname aan dit onderzoek.

Bijlage 4

Initiële vragenlijst jongeren

VRAGENLIJST JONGEREN**Onderzoek naar het contact tussen ouderen en jongeren die samenwonen in verzorgingshuizen in Nederland.****Welkom**

Deze vragenlijst is ontwikkeld voor mijn afstudeeronderzoek naar het samenwonen van ouderen en jongeren in verzorgingshuizen in Nederland. Het is een eerste stap bij de verkenning van het effect van het samenwonen van verschillende generaties. De resultaten van dit onderzoek zullen worden verwerkt in een afstudeerscriptie.

Wij vragen u antwoord te geven op vragen over een aantal onderwerpen zoals het contact wat u met de ouderen heeft en hoe het met u gaat. Wij adviseren u om de vragenlijst in te vullen via een vaste computer of laptop, omdat de vragenlijst niet volledig wordt weergegeven op mobiele apparaten. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 15 minuten in beslag nemen.

Anonimiteitsgarantie

Het onderzoek is geheel anoniem. Dit betekent dat er geen koppeling kan worden gemaakt tussen de persoonsgegevens en de ingevulde antwoorden. Daarnaast worden de antwoorden die u geeft in de vragenlijst strikt vertrouwelijk behandeld.

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Jildou de Jong
Rijksuniversiteit Groningen, Master Sociologie
Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid, UMCG

Deel I – vragenlijst

Deze vragen gaan over enkele persoonlijke kenmerken.

1. *Wat is uw email-adres?*

2. *Wat is uw geslacht?*

- ☐ Man
☐ Vrouw

3. *Wat is uw leeftijd?*

Aantal jaren:

--	--	--

4. *Wat is op dit moment uw burgerlijke staat?*

- ☐ Gehuwd
☐ Gescheiden
☐ Weduwe/weduwnaar/partner overleden
☐ Samenwonend met partner (ongehuwd)
☐ Vriend/vriendin (ongehuwd of samenwonend)
☐ Alleenstaand
☐ Anders, namelijk

5. *In welk verzorgingshuis woont u?*

- ☐ De Dilgt
☐ De Amerhorst
☐ De Molenhof
☐ Vivent de Hooghe Clock
☐ Humanitas
☐ Tuindorp Oost

6. *Hoe lang woont u in het verzorgingshuis?*

Aantal jaren: Aantal maanden:

--	--

--	--

Deel II – vragenlijst

De volgende vragen gaan over het contact dat u heeft met de ouderen in het verzorgingshuis. Deze vragen gaan steeds over de afgelopen maand.

7. *Hoe vaak heeft u contact met één of meerdere oudere(n) die in het verzorgingshuis wonen?*

Dit kan natuurlijk per week verschillen, neem daarom het gemiddelde over de maand.

- ☐ Zeker elke dag
- ☐ Bijna elke dag
- ☐ 3-4 dagen per week
- ☐ 1-2 keer per week
- ☐ Minder dan 1 keer per week
- ☐ Weet ik niet/nvt

8. *Hoe vaak onderneemt u gezamenlijk met één of meerdere oudere(n) de onderstaande activiteiten? Kruis aan welk antwoord voor u het meest van toepassing is.*

	1 Nooit	2 Zelden 1x per maand	3 Soms 1x per week	4 Regelmatig meerdere keren per week	5 Vaak vrijwel iedere dag	9 Weet ik niet/nvt
Activiteiten buiten huis (wandelen, winkelen, naar de supermarkt, etc)	()	()	()	()	()	()
Activiteiten binnenshuis (spelletje spelen, samen eten, etc)	()	()	()	()	()	()
Georganiseerde activiteiten in het verzorgingshuis	()	()	()	()	()	()
Korte gesprekken + bezoeken (minder dan 15 minuten)	()	()	()	()	()	()
Langere gesprekken + bezoeken (meer dan 15 minuten)	()	()	()	()	()	()
Praten over dingen in het leven die belangrijk zijn voor u.	()	()	()	()	()	

9. *Hoe is de relatie tussen uzelf en de ouderen die in het verzorgingshuis wonen over het algemeen? Kruis aan welk antwoord voor u het meest van toepassing is.*

	1 slecht	2 matig	3 Goed	4 zeer goed	5 Uitstekend	9 Weet ik niet/nvt
Over het algemeen, hoe hecht is de relatie tussen uzelf en de ouderen in het verzorgingshuis?	()	()	()	()	()	()
Hoe beoordeelt u de communicatie tussen uzelf en de ouderen in het verzorgingshuis?	()	()	()	()	()	()
In hoeverre heeft u het gevoel dat de ouderen u begrijpen?	()	()	()	()	()	()
In hoeverre heeft u het gevoel dat u de ouderen begrijpt?	()	()	()	()	()	()

10. In het algemeen, in hoeverre komen uw meningen, normen en waarden overeen met die van de ouderen?

- ☐ Slecht
☐ Matig
☐ Goed
☐ Zeer goed
☐ Uitstekend
☐ Weet ik niet/nvt

11. In welke mate geeft u verschillende vormen van hulp aan één of meerdere oudere(n) die in het verzorgingshuis wonen? Kruis aan welk antwoord voor u het meest van toepassing is.

	1 Nooit	2 Zelden 1x per maand	3 Soms 1x per week	4 Regelmatig meerdere keren per week	5 Vaak vrijwel iedere dag	9 Weet ik niet/ nvt
Hulp bij huishoudelijk werk (bijvoorbeeld klaarmaken van maaltijden, schoonmaken, boodschappen doen, etc)	()	()	()	()	()	()
Advies geven (bijvoorbeeld over elektronica)	()	()	()	()	()	()
Emotionele hulp	()	()	()	()	()	()
Hulp bij het maken van belangrijke beslissingen in het leven	()	()	()	()	()	()
Zorgtaken (bijvoorbeeld steunkousen aantrekken, helpen bij het aan- en uitkleden, etc)	()	()	()	()	()	()

12. Wat is volgens u de belangrijkste ondersteuning/hulp die u geeft aan de ouderen die hier wonen? Rangschik de volgende vormen van ondersteuning/hulp door ze te nummeren van 1 (minst belangrijk) tot en met 5 (belangrijkst).

- ☐ Hulp bij huishoudelijk werk (bijvoorbeeld klaarmaken van maaltijden, schoonmaken, boodschappen doen, etc)
☐ Advies geven (bijvoorbeeld over elektronica)
☐ Emotionele hulp
☐ Hulp bij het maken van belangrijke beslissingen in het leven
☐ Zorgtaken (bijvoorbeeld steunkousen aantrekken, aan- en uitkleden, etc.)

13. *In hoeverre voelt u zich 'verplicht' om contact te hebben met de ouderen in het verzorgingshuis? Omcirkel het getal op de schaal van 1 (totaal niet verplicht) tot 10 (erg verplicht).*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	O
Totaal niet verplicht							Erg verplicht		Weet ik niet/Nvt	

Deel III – vragenlijst

De volgende vragen gaan over hoe het met u gaat. Deze vragen refereren naar uw gevoel in de afgelopen maand. Het gaat over het contact met mensen in uw omgeving, bijvoorbeeld familie, vrienden, kennissen, burens en/of personeel (dus niet alleen over het contact met de jongeren).

14. A) *Voelt u zich wel eens alleen?*

- ☐ Nooit
- ☐ Bijna nooit
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Weet ik niet/nvt

B) *Heeft u de indruk dat het contact met de ouderen in het verzorgingshuis hier een rol in speelt? Zou u dit hieronder kort kunnen toelichten?*

15. A) *Hebben mensen aandacht voor u?*

Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Weet ik niet/nvt
☐	☐	☐	☐	☐

B) Heeft u de indruk dat de ouderen in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?

- ☐ Ja zeker
- ☐ Ja een beetje
- ☐ Neutraal, weet ik niet
- ☐ Nee, nauwelijks
- ☐ Nee, helemaal niet
- ☐ Nee, juist een negatieve rol

16. A) *Helpen mensen u als u een probleem heeft?*

- | Nooit | Soms | Vaak | Altijd | Weet ik
niet/nvt |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------------|
| ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

B) Heeft u de indruk dat de ouderen in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?

- ☐ Ja zeker
- ☐ Ja een beetje
- ☐ Neutraal, weet ik niet
- ☐ Nee, nauwelijks
- ☐ Nee, helemaal niet
- ☐ Nee, juist een negatieve rol

17. A) *Heeft u plezier in uw dagelijkse activiteiten?*

- | Nooit | Soms | Vaak | Altijd | Weet ik
niet/nvt |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------------|
| ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

B) Heeft u de indruk dat de ouderen in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?

- ☐ Ja zeker
- ☐ Ja een beetje
- ☐ Neutraal, weet ik niet
- ☐ Nee, nauwelijks
- ☐ Nee, helemaal niet
- ☐ Nee, juist een negatieve rol

18. *Onderneemt u meer activiteiten sinds u in een verzorgingshuis met ouderen samenwoont?*

- | Nooit | Soms | Vaak | Altijd | Weet ik
niet/nvt |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------------|
| ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

*19. Zou u andere jongeren aanraden om bij ouderen in een verzorgingshuis te gaan wonen?
Waarom wel/niet?*

Nogmaals hartelijk dank voor uw deelname aan dit onderzoek.

Bijlage 5

Definitieve vragenlijst ouderen. De initiële versie is aangepast, omdat de ouderen niet in staat waren om alle vragen te beantwoorden.

VRAGENLIJST OUDEREN

Onderzoek naar het contact tussen ouderen en jongeren die samenwonen in verzorgingshuizen in Nederland.

Welkom

Deze vragenlijst is ontwikkeld voor mijn afstudeeronderzoek naar het samenwonen van ouderen en jongeren in verzorgingshuizen in Nederland. Het is een eerste stap bij de verkenning van het effect van het samenwonen van verschillende generaties. De resultaten van dit onderzoek zullen worden verwerkt in een afstudeerscriptie.

Wij vragen u antwoord te geven op vragen over een aantal onderwerpen, zoals het contact wat u met de studenten heeft en hoe het met u gaat. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 15 minuten in beslag nemen.

Anonimiteitsgarantie

Het onderzoek is geheel anoniem. Dit betekent dat er geen koppeling kan worden gemaakt tussen de persoonsgegevens en de ingevulde antwoorden. Daarnaast worden de antwoorden die u geeft in de vragenlijst strikt vertrouwelijk behandeld.

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Jildou de Jong
Rijksuniversiteit Groningen, Master Sociologie
Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid, UMCG

Deel I – vragenlijst

Deze vragen gaan over enkele persoonlijke kenmerken.

1. *Wat is uw geslacht?*

- ☐ Man
☐ Vrouw

2. *Wat is uw leeftijd?*

Aantal jaren:

--	--	--

3. *Wat is op dit moment uw burgerlijke staat?*

- ☐ Gehuwd
☐ Gescheiden
☐ Weduwe/weduwnaar/partner overleden
☐ Samenwonend met partner (ongehuwd)
☐ Vriend/vriendin (ongehuwd of samenwonend)
☐ Alleenstaand
☐ Anders, namelijk

4. *Hoe lang woont u in het verzorgingshuis?*

Aantal jaren: Aantal maanden:

--	--

--	--

Deel II – vragenlijst

De volgende vragen gaan over het contact dat u heeft met de jongeren in het verzorgingshuis. Deze vragen gaan steeds over de afgelopen maand.

5. *Hoe vaak heeft u contact met één of meerdere jongere(n) die in het verzorgingshuis wonen?*

Dit kan natuurlijk per week verschillen, neem daarom het gemiddelde over de maand.

- ☐ Zeker elke dag
☐ Bijna elke dag
☐ 3-4 dagen per week
☐ 1-2 keer per week
☐ Minder dan 1 keer per week
☐ Weet ik niet/nvt

6. *Hoe vaak onderneemt u gezamenlijk met één of meerdere jongere(n) de onderstaande activiteiten? Kruis aan welk antwoord voor u het meest van toepassing is.*

	1 Nooit	2 Zelden 1x per maand	3 Soms 1x per week	4 Regelmatig meerdere keren per week	5 Vaak vrijwel iedere dag	9 Weet ik niet/nvt
Activiteiten buiten huis (wandelen, winkelen, naar de supermarkt, etc)	()	()	()	()	()	()
Activiteiten binnenshuis (spelletje spelen, samen eten, etc)	()	()	()	()	()	()
Georganiseerde activiteiten in het verzorgingshuis	()	()	()	()	()	()
Korte gesprekken + bezoeken (minder dan 15 minuten)	()	()	()	()	()	()
Langere gesprekken + bezoeken (meer dan 15 minuten)	()	()	()	()	()	()
Praten over dingen in het leven die belangrijk zijn voor u.	()	()	()	()	()	

7. *Hoe is de relatie tussen uzelf en de jongeren die in het verzorgingshuis wonen over het algemeen? Kruis aan welk antwoord voor u het meest van toepassing is.*

	1 slecht	2 matig	3 voldoende	4 goed	5 Uitstekend	9 Weet ik niet/nvt
Over het algemeen, hoe hecht is de relatie tussen uzelf en de jongeren in het verzorgingshuis?	()	()	()	()	()	()
Hoe beoordeelt u de communicatie tussen uzelf en de jongeren in het verzorgingshuis?	()	()	()	()	()	()
In hoeverre heeft u het gevoel dat de jongeren u begrijpen?	()	()	()	()	()	()
In hoeverre heeft u het gevoel dat u de jongeren begrijpt?	()	()	()	()	()	()

8. *In het algemeen, in hoeverre komen uw meningen, normen en waarden overeen met die van de jongeren?*

- ☐ Slecht
- ☐ Matig
- ☐ Voldoende
- ☐ Goed
- ☐ Uitstekend
- ☐ Weet ik niet/nvt

9. *In welke mate krijgt u verschillende vormen van hulp van de jongeren die in het verzorgingshuis wonen? Kruis aan welk antwoord voor u het meest van toepassing is.*

	0 Nvt (dit doet het personeel)	1 Nooit	2 Zelden	3 Soms	4 Regelmatig	5 Vaak	9 Weet ik niet
Hulp bij huishoudelijk werk (bijvoorbeeld klaarmaken van maaltijden, schoonmaken, boodschappen doen, etc)	()	()	()	()	()	()	()
Advies geven (bijvoorbeeld over elektronica)	()	()	()	()	()	()	()
Emotionele hulp	()	()	()	()	()	()	()
Hulp bij het maken van belangrijke beslissingen in het leven	()	()	()	()	()	()	()
Zorgtaken (bijvoorbeeld steunkousen aantrekken, helpen bij het aan- en uitkleden, etc)	()	()	()	()	()	()	()

10. In hoeverre voelt u zich 'verplicht' om contact te hebben met de jongeren in het verzorgingshuis? Omcirkel het getal op de schaal van 1 (totaal niet verplicht) tot 10 (erg verplicht).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	O
Totaal niet verplicht							Erg verplicht			Weet ik niet/Nvt

Deel III – vragenlijst

De volgende vragen gaan over hoe het met u gaat. Deze vragen refereren naar uw gevoel in de afgelopen maand. Het gaat over het contact met de mensen in uw omgeving, bijvoorbeeld familie, vrienden, kennissen, burens en/of personeel (dus niet alleen over het contact met de jongeren).

11. A) Voelt u zich wel eens alleen?

- ☐ Nooit
- ☐ Bijna nooit
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Weet ik niet/nvt

B) Heeft u de indruk dat het contact met de jongeren in het verzorgingshuis hier een rol in speelt? Zou u dit hieronder kort kunnen toelichten?

12. A) *Hebben mensen aandacht voor u?*

Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Weet ik niet/nvt
☐	☐	☐	☐	☐

B) Heeft u de indruk dat de jongeren in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?

- ☐ Ja zeker
- ☐ Ja een beetje
- ☐ Neutraal
- ☐ Nee, nauwelijks
- ☐ Nee, helemaal niet
- ☐ Nee, juist een negatieve rol
- ☐ Weet ik niet/nvt

13. A) *Helpen mensen u als u een probleem heeft?*

Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Weet ik niet/nvt
☐	☐	☐	☐	☐

B) Heeft u de indruk dat de jongeren in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?

- ☐ Ja zeker
- ☐ Ja een beetje
- ☐ Neutraal
- ☐ Nee, nauwelijks
- ☐ Nee, helemaal niet
- ☐ Nee, juist een negatieve rol
- ☐ Weet ik niet/nvt

14. A) *Heeft u plezier in uw dagelijkse activiteiten? (denk hierbij aan een wandelingetje, spelletjes spelen, georganiseerde activiteiten door het verzorgingshuis, etc.)*

Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Weet ik niet/nvt
☐	☐	☐	☐	☐

- B) *Heeft u de indruk dat de jongeren in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?*

☐ Ja zeker
☐ Ja een beetje
☐ Neutraal
☐ Nee, nauwelijks
☐ Nee, helemaal niet
☐ Nee, juist een negatieve rol
☐ Weet ik niet/nvt

15. *Onderneemt u meer activiteiten sinds er jongeren in het verzorgingshuis wonen?*

Nooit (blijft hetzelfde)	Soms	Vaak	Altijd	Weet ik niet/nvt
☐	☐	☐	☐	☐

16. *Zou u het andere ouderen aanraden om met jongeren in een verzorgingshuis te gaan wonen? Waarom wel/niet?*

Nogmaals hartelijk dank voor uw deelname aan dit onderzoek.

Bijlage 6

Definitieve vragenlijst jongeren. De aanpassingen die zijn gemaakt in de vragenlijst voor de ouderen worden ook doorgevoerd in de vragenlijst voor de jongeren.

VRAGENLIJST JONGEREN

Onderzoek naar het contact tussen ouderen en jongeren die samenwonen in verzorgingshuizen in Nederland.

Welkom

Deze vragenlijst is ontwikkeld voor mijn afstudeeronderzoek naar het samenwonen van ouderen en jongeren in verzorgingshuizen in Nederland. Het is een eerste stap bij de verkenning van het effect van het samenwonen van verschillende generaties. De resultaten van dit onderzoek zullen worden verwerkt in een afstudeerscriptie.

Wij vragen u antwoord te geven op vragen over een aantal onderwerpen zoals het contact wat u met de ouderen heeft en hoe het met u gaat. Wij adviseren u om de vragenlijst in te vullen via een vaste computer of laptop, omdat de vragenlijst niet volledig wordt weergegeven op mobiele apparaten. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 15 minuten in beslag nemen.

Anonimiteitsgarantie

Het onderzoek is geheel anoniem. Dit betekent dat er geen koppeling kan worden gemaakt tussen de persoonsgegevens en de ingevulde antwoorden. Daarnaast worden de antwoorden die u geeft in de vragenlijst strikt vertrouwelijk behandeld.

Hartelijk dank voor uw medewerking.

Jildou de Jong
Rijksuniversiteit Groningen, Master Sociologie
Wetenschapswinkel Geneeskunde en Volksgezondheid, UMCG

Deel I – vragenlijst

Deze vragen gaan over enkele persoonlijke kenmerken.

1. *Wat is uw email-adres?*

2. *Wat is uw geslacht?*

- ☐ Man
☐ Vrouw

3. *Wat is uw leeftijd?*

Aantal jaren:

--	--	--

4. *Wat is op dit moment uw burgerlijke staat?*

- ☐ Gehuwd
☐ Gescheiden
☐ Weduwe/weduwnaar/partner overleden
☐ Samenwonend met partner (ongehuwd)
☐ Vriend/vriendin (ongehuwd of samenwonend)
☐ Alleenstaand
☐ Anders, namelijk

5. *In welk verzorgingshuis woont u?*

- 1 De Dilgt
1 De Amerhorst
0 De Molenhof
0 Vivent de Hooghe Clock
0 Humanitas
0 Tuindorp Oost

6. *Hoe lang woont u in het verzorgingshuis?*

Aantal jaren: Aantal maanden:

--	--

--	--

Deel II – vragenlijst

De volgende vragen gaan over het contact dat u heeft met de ouders in het verzorgingshuis. Deze vragen gaan steeds over de afgelopen maand.

7. *Hoe vaak heeft u contact met één of meerdere oudere(n) die in het verzorgingshuis wonen?*

Dit kan natuurlijk per week verschillen, neem daarom het gemiddelde over de maand.

- ☐ Zeker elke dag
- ☐ Bijna elke dag
- ☐ 3-4 dagen per week
- ☐ 1-2 keer per week
- ☐ Minder dan 1 keer per week
- ☐ Weet ik niet/nvt

8. *Hoe vaak onderneemt u gezamenlijk met één of meerdere oudere(n) de onderstaande activiteiten? Kruis aan welk antwoord voor u het meest van toepassing is.*

	1 Nooit	2 Zelden 1x per maand	3 Soms 1x per week	4 Regelmatig meerdere keren per week	5 Vaak vrijwel iedere dag	9 Weet ik niet/nvt
Activiteiten buiten huis (wandelen, winkelen, naar de supermarkt, etc)	()	()	()	()	()	()
Activiteiten binnenshuis (spelletje spelen, samen eten, etc)	()	()	()	()	()	()
Georganiseerde activiteiten in het verzorgingshuis	()	()	()	()	()	()
Korte gesprekken + bezoeken (minder dan 15 minuten)	()	()	()	()	()	()
Langere gesprekken + bezoeken (meer dan 15 minuten)	()	()	()	()	()	()
Praten over dingen in het leven die belangrijk zijn voor u.	()	()	()	()	()	

9. *Hoe is de relatie tussen uzelf en de ouderen die in het verzorgingshuis wonen over het algemeen? Kruis aan welk antwoord voor u het meest van toepassing is.*

	1 slecht	2 matig	3 voldoende	4 goed	5 uitstekend	9 Weet ik niet/nvt
Over het algemeen, hoe hecht is de relatie tussen uzelf en de ouderen in het verzorgingshuis?	()	()	()	()	()	()
Hoe beoordeelt u de communicatie tussen uzelf en de ouderen in het verzorgingshuis?	()	()	()	()	()	()
In hoeverre heeft u het gevoel dat de ouderen u begrijpen?	()	()	()	()	()	()
In hoeverre heeft u het gevoel dat u de ouderen begrijpt?	()	()	()	()	()	()

13. A) *Voelt u zich wel eens alleen?*

- ☐ Nooit
- ☐ Bijna nooit
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Weet ik niet/nvt

B) *Heeft u de indruk dat het contact met de ouderen in het verzorgingshuis hier een rol in speelt? Zou u dit hieronder kort kunnen toelichten?*

14. A) *Hebben mensen aandacht voor u?*

- | Nooit | Soms | Vaak | Altijd | Weet ik
niet/nvt |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

B) *Heeft u de indruk dat de ouderen in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?*

- ☐ Ja zeker
- ☐ Ja een beetje
- ☐ Neutraal
- ☐ Nee, nauwelijks
- ☐ Nee, helemaal niet
- ☐ Nee, juist een negatieve rol
- ☐ Weet ik niet/nvt

15. A) *Helpen mensen u als u een probleem heeft?*

- | Nooit | Soms | Vaak | Altijd | Weet ik
niet/nvt |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

B) Heeft u de indruk dat de ouderen in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?

- ☐ Ja zeker
- ☐ Ja een beetje
- ☐ Neutraal
- ☐ Nee, nauwelijks
- ☐ Nee, helemaal niet
- ☐ Nee, juist een negatieve rol
- ☐ Weet ik niet/nvt

16. A) *Heeft u plezier in uw dagelijkse activiteiten?*

- | Nooit | Soms | Vaak | Altijd | Weet ik
niet/nvt |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------------|
| ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

B) Heeft u de indruk dat de ouderen in het verzorgingshuis hier een positieve rol in spelen?

- ☐ Ja zeker
- ☐ Ja een beetje
- ☐ Neutraal
- ☐ Nee, nauwelijks
- ☐ Nee, helemaal niet
- ☐ Nee, juist een negatieve rol
- ☐ Weet ik niet/nvt

17. *Onderneemt u meer activiteiten sinds u in een verzorgingshuis met ouderen samenwoont?*

- | Nooit
(blijft
hetzelfde) | Soms | Vaak | Altijd | Weet ik
niet/nvt |
|---------------------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------------|
| ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

18. *Zou u andere jongeren aanraden om bij ouderen in een verzorgingshuis te gaan wonen?*
Waarom wel/niet?

Nogmaals hartelijk dank voor uw deelname aan dit onderzoek.

Bijlage 7

In deze bijlage worden de antwoorden op de openvragen uit de vragenlijst uiteengezet.

De vervolgvraag op: *‘Voelt u zich wel eens alleen?’*, is een openvraag, namelijk: *‘Heeft u de indruk dat het contact met de jongeren in het verzorgingshuis hier een rol in speelt?’*. De antwoorden van de ouderen en de jongeren worden weergegeven.

Antwoorden ouderen:

- “Ik ben niet eenzaam”.
- “Ik zie de jongeren niet vaak”.
- “De aanwezigheid en de sfeer is erg fijn. Maar ik zie de jongeren nooit, dus het heeft ook geen invloed denk ik”.
- “Nee, ik zie de jongeren bijna nooit”
- “Nee, ik voel me vaak eenzaam in de avond en dan zijn de jongeren er niet”.
- “Ja, dat vind ik leuk. Iedere vrijdag komen ze bij mij tv kijken”.
- “Nee, het is wel leuk, maar ik heb niet het idee dat het veel invloed heeft”.
- “Neutraal”
- “Ja, dat is zeker zo. Je hebt altijd een praatje en een nieuw onderwerp. Het werkt van beide kanten. Ik heb ook tips/advies voor de jongeren”.
- Nee, ik woon hier met mijn vrouw en daarom voel ik me nooit alleen”.
- “Misschien wel. Ik heb geen aansluiting bij mijn leeftijdsgenoten en heb graag contact met de jongeren die gemeenschappelijke interesses hebben, zoals muziek of kunst”.
- “Ja, het zijn de weinigen die hier nog wonen en met wie ik contact heb”.
- “Nee, want ik zie de studenten niet omdat ik lichamelijk slecht ben”.
- “Ja. Ik ben blij dat ik hier ben, juist door de jongeren. De oudere garde hoort er ook bij, maar door de jongeren is het erg gezellig”.
- “Nee, ik heb meer contact met andere bewoners”.
- “Ja, want ze hebben meer te vertellen dan de ouderen, die zeuren alleen maar. De jongeren die praten wel, juist gezellig!”.
- “N.v.t./nee, ik zie de jongeren nooit”.
- “Nee, ik onderneem zelf veel en zie de jongeren bijna niet”.
- “Nee, ze komen nooit langs. Het zou zo leuk zijn als er een keer een student langs komt, even babbelen. Er bestaat altijd het beeld van ouderen achter de geraniums. En het klopt, daar zit ik dan achter de geraniums”
- “Nee, de jongeren zijn er bijna niet. Het heeft geen invloed”.
- “Nee, daar heb ik niet zoveel connectie mee. De jongeren zijn de jongeren en wij zijn de oudjes”.
- “Nee, ik heb geen contact”.
- “Nee, die zie ik nooit”.
- “Nee, ik voel me nooit alleen. Ik heb wel contact met de jongeren en dat vind ik heel gezellig”.
- “Ja, er is een jonge meid met wie ik dan contact heb. Er is steeds contact met de jongeren en dat vind ik gezellig. Ze zorgen ervoor dat ik alles mee krijg”.
- “Ja, maar je moet jezelf ook geven. Je moet zelf meedoen. Zelf er iets van maken”.
- “Ja, als je dichtbij woont komen ze langs, en als ik ze nodig heb of als iemand is overleden”
- “Ja, we hebben zo’n geluk gehad met de studenten. Als er iets is kan ik [naam student] zo bellen, hij komt altijd. Binnen 15 minuten staat hij dan voor de deur. Je kunt er zoveel uithalen. Het is zalig met studenten”.
- “Nee dat heeft geen invloed. De jongeren hebben het druk waardoor ik ze niet voldoende zie”.

- “Ik voel me nooit alleen, maar het is wel leuk om met de jongeren om te gaan, gezellig. Hierdoor voel ik mij een beetje minder alleen en minder oud”.
- “Nee, want ik voel me nooit alleen”.
- “Ja, want het is geen leeg gebouw meer. Ze hebben huisdieren en kinderen, dus dat is wel leuk”.
- “Nee, dat heb je toch wel, dat je alleen bent”.
- “Jawel. Ik kan mezelf ook redden, maar de jongeren maken het wel gezellig. Je moet zelf ook niet teveel klagen. Het is wat je er zelf van maakt”.
- “Ja, een beetje. Het doet me goed. Het vult de dagen”.

Antwoorden jongeren:

- “Ik woon samen met vier andere woonstudenten, dat scheelt heel erg voor mij. Verder doe ik mijn vrijwilligerswerk op een afdeling met dementerenden, daar heb ik dus het meeste contact mee”.
- “Ik heb over het algemeen niet vaak het gevoel alleen te zijn, maar in het verzorgingshuis komt dit al helemaal niet voor. Mensen willen namelijk heel graag een praatje maken. Ik moet juist uitkijken dat ik niet heel de middag ga praten met iemand”.
- “Ik voel me niet vaak alleen, maar ik denk dat hier een grotere rol is voor de studenten die samen met mij in het verzorgingstehuis wonen. Met hen eet ik vaak samen en heb ik veel contact. De ouderen helpen mij naar mijn mening niet enorm om me niet alleen te voelen”.
- “Contact met de ouderen is meestal gezellig en leuk, maar het contact met hen voelt anders dan contact met leeftijdsgenoten. Als ik me alleen voel bel/bezoek ik vrienden en ga ik niet eerst naar iemand in het tehuis”.
- “Voel me nooit alleen, maar dit heeft niet per direct met de ouderen te maken. Het is meer het contact in het zorgcentrum/koffieruimte dat je veel contact hebt met de ouderen”
- “Jazeker. Het is leven in een klein dorp. Wanneer ik me alleen begin te voelen ga ik al gauw even naar gemeenschappelijke ruimtes voor een praatje”.
- “Ja, het is makkelijk om contact te zoeken”.
- “Het eenzame gevoel wat ik soms heb, hangt meer samen met de ingewikkelde situaties waar ik mij soms in bevind. Er zijn een aantal ouderen in de [naam verzorgingshuis] waar ik zo een sterke band mee heb, dat hen dit opvalt. Wanneer zij vragen of er iets is, kan ik dit met hen delen. De ouderen zijn goed in luisteren, wat het eenzame gevoel op zo een moment weg kan nemen. Op de manier waarop de ouderen er voor mij zijn, kan ik er ook voor hen zijn. Hierbij is het wel belangrijk om te noemen dat ik niet mijn hele ziel en zaligheid bij hen uitstort en dat zij als hulpverleners functioneren. Het is meer vergelijkbaar met de band die je met je opa en oma hebt”.
- “Dat denk ik wel. Ik verbeeld mijzelf wel eens dat ik thuis kom in een huis waar niemand is om een praatje mee te maken. Ik kan het me nu niet voorstellen. Als ik wil kan ik vaak met iemand een gesprekje aangaan. Er zijn voldoende oudere bewoners die dat ook leuk vinden. Ik groet mijn burens elke dag, wens ze eetsmakelijk of een fijne dag. Ik maak ongeveer om de dag een praatje en kook elke vrijdag voor hen. Bij dit laatste vind ik de interactie zo leuk! Als ik een praatje maak over een gebeurtenis van de dag, luister ik naar hen en zij naar mij; zowel hun verhaal als mijn eigen verhaal kan ik kwijt. Dit kan ik overigens niet bij alle oudere bewoners. Sommige bewoners zijn meer met hun eigen leven bezig en leven zich minder in, wat ik ook goed kan begrijpen. En anderen vragen naar mijn studie en zijn het een week later weer vergeten. En een paar van de bewoners tonen hun interesse door vragen te stellen zonder dat ze de verhalen ervoor zijn vergeten. Dit laatste vind ik toch wel het meest prettigste. Wanneer ik mijn eigen verhaal vertel aan ouderen, kies ik ervoor om iets te vertellen wat niet te persoonlijk is en ik liever met vriendinnen bespreek. Met soms een uitzondering op de paar vragenstellende en geïnteresseerde bewoners. Er woont een goede vriendin/ buur/ medestudent in het huis waar ik mijn emoties en ervaringen kan delen. Daar ben ik heel erg blij mee!”.
- “Ik ben van mening dat ik het vooral voor hen doe en minder voor mijzelf”.

- “Ik denk dat de rol van ouderen inderdaad een invloed hebben. Zelf ben ik aan het studeren voor verpleegkundige maar, moet ik wennen dat ik pas in de [naam verzorgingshuis] werk. Het is wennen en langzaam contact zoeken, ik vind dit wel belangrijk binnen de maatschappij . Wij moeten ons ook meer verdiepen in de ouder wordende mens”.
- “Buiten mijn werk in het verzorgingshuis heb ik voldoende sociale contacten om mij niet eenzaam te voelen. Bovendien leer je in een verzorgingshuis wat echte eenzaamheid is, waardoor je de term minder vaak gebruikt. Iedereen voelt zich wel eens alleen, maar weinig mensen voelen zich echt eenzaam”.
- “Om je heen zie je veel leuke dingen maar ook veel verval van ouderen, burens, vrienden. Het is lastig om te mensen snel te zien aftakelen”.
- “Ja zeker. Zodra ik mij alleen voel kan ik altijd mijn deur open doen en bij iemand aankloppen of gewoon even door het huis lopen en dan kom ik altijd wel mensen tegen waar je dan bij blijft kletsen”.
- “Ik merk dat de ouderen mijn gezelschap fijn vinden. Wanneer ik een weekend weg ben geweest zijn ze allemaal blij dat ik weer terug ben”.
- “Ja, in dit huis kan ik altijd wel ergens terecht”.
- “Het contact met ouderen speelt hierin een rol, omdat zij je het gevoel geven dat je er bij hoort. Ze kijken naar je om als je ziek bent en vragen regelmatig hoe het met je gaat. Dit geeft mij een gevoel dat ik er mag zijn/niet alleen ben”.
- “Ik voel me minder alleen door het contact dat wij hier in het gebouw met elkaar hebben als burens, zowel met jong en oud. Ik denk wel dat het contact dat ik met de jongeren heb hier een veel grotere rol in speelt dan het contact dat ik met de ouderen heb, omdat ik merk dat veel ouderen hier in het gebouw weinig behoefte hebben aan contact of doordat het contact door hun ouderdom/mentale gesteldheid soms heel eenzijdig kan zijn. Het maakt het contact niet minder leuk, maar wel lastig om soms gesprekken te voeren of om een band op te bouwen als iemand 5 minuten later niet meer weet wie je bent”.
- “Ik vind het fijn dat ik mijn eigen appartement heb en vind het gezellig dat ik de deur maar hoeft uit te stappen en mensen heb/ken die het gezellig vinden om even te praten of om wat te doen”.
- “Nee, geen rol”.
- “Jazeker, als ik mijn appartement verlaat komt ik altijd meerdere ouderen tegen die openstaan voor een praatje”.
- “Ik ben er nooit zo bewust mee bezig geweest, maar dat denk ik wel. Er is altijd wel bedrijvigheid in het pand en in tegenstelling tot het wonen in een flat waarbij veel mensen anoniem leven, is er veel sociaal contact op de gangen en wandel je vrij makkelijk even bij bijv. je burens naar binnen”.
- “Nee. Ik voel mij nooit alleen”.
- “nee, de ouderen spelen hier geen rol in. Ik vind het fijn om op mezelf te zijn en heb daarnaast een groot sociaal netwerk”.
- “X”.
- “De huisregels maken het lastig om het contact te verbreden of uit te breiden naar nieuwe initiatieven”.
- “Nee; ik reken de ouderen niet tot mijn directe vriendenkring. Net zoals dat ik mijn burens in een ander sociaal project niet direct tot mijn vrienden zou rekenen”.
- “Nee, niet echt”.
- “X”.
- “Ik heb niet veel contact met de ouderen, maar omdat ze wel altijd aanwezig (letterlijk thuis) zijn, is dit inderdaad minder eenzaam dan een meer anonieme flat”.
- “Nee heeft er geen invloed op”.
- “nee.”
- “Voor mij is het dagelijkse contact in de vorm van goetemorgen, goetemiddag, goetevond en het elkaar zien in de gangen hetgeen wat het belangrijkste is. De spreuk leven en laten leven is hetgeen wat voor zowel de jongeren als de oudere erg belangrijk is. Toch zijn het meer de jongeren die ook in het verzorgingshuis wonen die ervoor zorgen dat je altijd even bij iemand aan kan bellen. Dit zijn veelal

jongeren die ook vanuit het principe van een goede buur hier wonen. Als een oudere verdwaald is bijv. dan helpen we die altijd weer op weg naar zijn/haar woning. Omdat je niet de enige bent in het pand met die instelling tegenover de hulp behoevende medemens denk ik de ouderen hier wel de basis in vormen”.

- “Nee, niet bijzonder”.
- “Dat ik me nooit alleen voel komt vooral door de andere jongeren in het pand. Ik heb wel het idee dat er meer verbondenheid is onder de jongeren in het pand doordat we tussen de ouderen wonen. Op mijn verdieping woont echter maar 1 oudere, die vaak liever met rust gelaten wil worden. Beneden heb ik vaak korte gesprekken met ouderen, en ik help hen graag met kleine dingen, maar lange gesprekken voelen vrij snel aan alsof ik het voor hun doe en niet voor mezelf”.
- “Het is leuk om tegen iedereen in het huis 'hallo' te zeggen en in de lift korte gesprekken te hebben, maar als ik me alleen zou voelen zou ik toch echt eerder mijn eigen vrienden bellen. Op de gang gaat iedereen wel eens langs de oudere dames die op onze verdieping wonen”.
- “Als ik niet lekker in mijn vel zit en onprettige interactie met de ouderen heb, dan draagt dit bij aan mijn gevoelens van eenzaamheid. Als ik lekker in mijn vel zit en onprettige interactie met de ouderen heb, dan heeft het minder invloed op mijn stemming”.
- “Nee maar je woont wel in een sociale omgeving”.
- “misschien - ik zou liever onder wat meer ondernemende mensen wonen, jonge gezinnen”.
- “Nee”.

De laatste vraag van de vragenlijst is ook een openvraag, namelijk: *‘Zou u het andere ouderen aanraden om met jongeren in een verzorgingshuis te gaan wonen? Waarom wel/niet?’* (vragenlijst ouderen) en *‘Zou u andere jongeren aanraden om bij ouderen in een verzorgingshuis te gaan wonen? Waarom wel/niet?’* (vragenlijst jongeren). De antwoorden op deze vraag worden hieronder uiteen gezet.

Antwoorden ouderen

- “Jawel, ik vind het leuk om bij jong spul te wonen. Als je alleen maar met de oude generatie praat, dan leer je niks nieuws. Ik leer graag van de jeugd. Ik zie ze alleen zelden”.
- “Zeker! Het houdt mezelf juist jong in de geest”.
- “Tuurlijk, dit is de toekomst!”.
- “Ligt aan de jongeren die mee doen aan de activiteiten. Anders: zeer zeker ja! Maar dan moet er wel meer contact zijn”.
- “Ja zeker, contact is enorm belangrijk als je je soms alleen voelt. Het zou leuk zijn als ik de jongeren meer zou zien”.
- “Ja absoluut. Je hoeft je hier nooit alleen te voelen. Je woont met z’n allen en iedereen kan elkaar helpen, juist omdat er jongeren wonen”.
- “Ja, je krijgt een andere indruk, hoort andere dingen van buiten die je zelf niet mee maakt. Je krijg meer mee”.
- “Ja, gezellig alle generaties door elkaar. Dan heeft u wat afwisseling in de dag”.
- “Ja, op zich wel. Wel een kanttekening is dat je niet de belangen van de ouderen uit het oog verliest. Sommige ouderen willen rust. Rustig herstellen als ze zich niet goed voelen”.
- “Jazeker, wij vinden het mooi de reuring. De sfeer is goed. Als je hulp nodig hebt, helpen de jongeren je zo goed mogelijk. De jongeren zijn altijd vriendelijk”.
- “Ja, ik denk dat dit een must is. De maatschappij bestaat uit alle leeftijdsgroepen en door samen te wonen kan je je beter inleven in de andere generatie”.

- “Ja, altijd goed. Je hoeft je niet de hele tijd tegenover andere oudere lullen aan te kijken. Houd je in contact met de maatschappij”.
- “Ja, denk het wel. Dat ligt er wel aan wie het is. Ik merk niks positiefs en ook niks negatiefs aan het samenwonen met studenten. Ik zie ze bijna niet, dus ik merk weinig verschil. Maar ik ben een gesloten type, dus het kan ook aan mijzelf liggen”.
- “Ja zeker, absoluut. Het geeft leven in de brouwerij. Je leert wat van de ouderen, maar ook zeker van de jongeren. Je blijft een beetje alert.
- “Ja, ik denk dat het heel goed is. Ook voor oudere mensen. Jongeren zijn jong en vitaal en kunnen de ouderen helpen”.
- “Ja, het is een prettige samenlevende gemeenschap. Absoluut niks negatiefs over te zeggen. Het is gezellig. Wat heb je nou aan oude mensen? Jonge mensen kan je makkelijker mee praten. Oudere mensen zeuren alleen maar en beleven niks. Doe mij maar jonge mensen”.
- “Nee, denk ik. Ik heb geen contact met de jongeren en ga er niet speciaal voor naartoe”.
- “Ja, dan leer je elkaar beter kennen. Voor ouderen is het belangrijk om met jongeren om te gaan en andersom. Om te voorkomen dat ouderen achter ‘slot en grendel’ komen”.
- “Nee, omdat we voor de gek worden gehouden door de jongeren. We hebben geen contact met de jongeren. Ik had leuk contact met [naam student], maar die is weg”.
- “Ja, beetje levendigheid. Soms een klein praatje is ook gezellig”.
- “Nee, als ze meer tijd hebben wel. Ze komen af en toe helpen, maar ik merk bijna niet dat ze er zijn”.
- “Nee. Ik vind het zonder goed. Ik heb het graag stil om me heen. Ze hebben geen overlast, maar ik zie ze nooit”.
- “Jawel, het is gezellig als ik ze zie. Maar dat is maar zelden”.
- “Ja, ik heb het heel erg naar mijn zin, ook met de jongeren. Zo leef ik hier en dat is prima. We gaan morgen met z’n allen naar de kermis. Als de ouderen en jongeren niet overweg kunnen dan ligt dat aan de ouderen. De ouderen begrijpen de jongeren dan niet. Ik kan ze nog heel goed begrijpen. En als je dat niet kunt, moet je je er niet mee bemoeien”.
- “Ja, oja! Het is een bijzondere vriendschap. Ze halen allemaal grappen met mij uit. En dan doen we leuke activiteiten, soms gaan we een dagje weg. Het is nog beter dan in een hotel. Het is gezellig en we hebben het leuk”.
- “Oja zeker weten! Ik ben zo dankbaar dat ik hier ben. Zoveel afleiding. Ik ben met een student naar Soldaat van Oranje geweest. Dat is toch mooi, dat dat mogelijk is. Als je de hele dag binnen zit, wordt het contact wel moeilijk. Zo fijn dat dit mogelijk is! Dat brengt leven in de brouwerij. Ze geven feesten, high tea, pannenkoeken bakken, gangfeesten, dansfeesten, macaroni eten met z’n allen. Het is ontzettend leuk! Allemaal extra dingen die je anders niet zou doen/kan doen”.
- “O, ik wel. Hoe anderen er tegenover staan is moeilijk. Ik heb direct gezegd dat ik het wil. Omgaan met die jonge lui vind ik leuk. Leuker dan met de ouderen omgaan, die zijn de hele tijd aan het mopperen”.
- “Ja! Het samenwerken tussen studenten en ouderen is heel mooi. Dan gaan we iets lulligs en geks doen. Je moet naar het mens zelf kijken, niet naar de leeftijd. Je moet duidelijk zijn dan kun je samen heel veel bereiken. Communicatie is belangrijk. Het gaat om het wederzijds contact. Ik help de jongeren en andersom. Het voelt als mijn eigen kleinkinderen. Ik heb zo’n mazzel gehad dat ik hier mag wonen. Ja, zonder de studenten zou ik hier niet willen wonen. Je kunt andere verzorgingshuizen niet hiermee vergelijken”.
- “Ja, daarom leeft het hier een beetje en doe je grappige activiteiten die je anders niet doet”.
- “Ja, ik was er meteen voor. Ik vind het goed dat jongeren geconfronteerd worden met ouderen en andersom. Dat je voor elkaar open gaat staan. Even een ander gesprek, met diepgang. Over de kerk, politiek of maatschappij. Eindelijk een beetje levendig!”.
- “Ja hoor. Zoals hier is het prima. Ik vind jongeren prettig”.
- “Ja zeker wel. Het is niet leuk om in een leeg gebouw te wonen. De verhouding ouderen – jongeren is goed”.
- “Ja, omdat je een keer andere ideeën hoort en ze helpen je wanneer ze kunnen. Als je allemaal oude mensen hebt, dan is het ander. Dan kan niemand mij duwen in de rolstoel”.

- “Zeer zeker. Ze brengen wat leven in de brouwerij. Als er iemand een tijdje met mij komt praten, samen wandelen, patatje eten/frituren, even koffie drinken”.
- “Ja. Je hoort eens een jonge stem, je hoort een luide lach. Als je alleen met dove en minder valide ouderen in huis zit dan mis een contact. Als ik zou adviseren zou ik zeggen: met jonge gezinnen. Dat geeft veel plezier”.

Antwoorden jongeren:

- “Ja, heel leerzaam maar ook grappige ervaring”.
- “Als je openstaat voor een andere manier van wonen en houdt van gezellig kletsen met mensen, zou ik het zeker aanraden! De kennissenkring van ouderen is vaak klein, dus ze vinden het erg leuk om jonge mensen te zien en ermee te praten. Daar hoeft je echt geen moeite voor te doen. Natuurlijk moet je ook wel een beetje begaan zijn met oudere mensen anders wordt het wel wat moeilijker. Ze kunnen namelijk ook best wel klagen en kattig doen tegen elkaar ;) Helpen bij dementen was voor mij vooral een hele nieuwe ervaring en best wel eens stap”.
- “Ja, omdat het voor mij zeker een toevoeging is. Ik had hiervoor nooit verwacht het zo leuk te vinden. Ik heb veel dingen geleerd in de omgang met dementen en mensen met een lichamelijke beperking”.
- “Ik zou het aanraden aan mensen die een sociaal en meelevend karakter hebben. Je moet bereid zijn om tijd en energie in mensen en activiteiten te steken. Het is zeker een leuk woonconcept en je leert/ervaart veel nieuwe dingen, dat vind ik positief”.
- “Zeker! De band die je schept met ouderen en de gezelligheid die ze geven door het rustig vertellen van hun belangrijke activiteiten die dag”.
- “Ja, al moet het je wel liggen. Het is tof om samen te leven, maar je moet wel bereid zijn om te investeren in tijd. Pas dan krijg je er ook wat voor terug”.
- “Ja zeker. Ik haal plezier uit het feit dat mensen meer kunnen ondernemen. Dat wat ik kan doen hun leef wereld wat minder klein maakt”.
- “Zeker! Ouderen laten zien waar het leven echt om draait. Om liefde, er zijn voor elkaar, genieten, leuke dingen doen met de mensen waar je om geeft, plezier hebben en serieus kunnen praten. Waar je als jongere/jong volwassene je om zo veel dingen druk kan maken, hebben ouderen een bepaalde rust en tevredenheid over zich heen, wat heel aanstekelijk werkt. Ook krijg je door het wonen met ouderen een completer beeld van de maatschappij. Onze maatschappij hebben wij voor een groot deel te danken aan hun harde werk. Alleen om die reden zijn ze al onze liefde, tijd en aandacht al waard. Een reden om niet in een verzorgingshuis te wonen, is dat het best een impact maakt wanneer een oudere overlijdt. Sinds ik hier woon zijn drie oudere buurvrienden overleden. De ene keer was ik bij dit stervensproces en de andere keren was het heel plotseling. Ik kan me voorstellen dat jongeren dit te heftig zouden vinden om mee te maken. Tegelijkertijd is het juist mooi om er in hun laatste jaren voor hen te zijn. Ik heb nooit spijt gehad dat ik hier ben gaan wonen!”.
- “Ja zeker! Ik vind de interactie met elkaar, het omzien naar elkaar en het vertrouwen wat ik krijg heel mooi. Mensen vertellen verhalen over hun leven en ik luister er graag naar. Ik leer levens lessen en krijg advies. Ook leer ik van de groepsdynamica die in beweging is; ook bij ouderen spelen er posities in gesprekken; onder of boven positie en ook andere dynamica. Vroeger dacht ik dat ouderen dat niet hadden, weet ook niet waarom ik dat dacht. Nu zie ik ze als oudere volwassenen met vooral meer levenservaring en wijsheid over hun eigen leven. Ik kan niet bij elke bewoner mijn eigen verhaal kwijt. Dat doe ik liever bij vriendinnen. Ik vind het wonen helemaal fijn doordat er uit het contact met een mede jonge bewoonster, een vriendschap is ontstaan. Dat is voor mijzelf wel een belangrijke waarde; dat er ook een aantal leeftijdsgenoten zijn om op hetzelfde niveau te kunnen praten. De lach op het gezicht van mensen of de pretogen die ze soms kunnen hebben, daar geniet ik enorm van, elke dag weer!”.
- “Ja. Ik ben de ouderenzorg hier véél meer door gaan begrijpen. Mede doordat ik mijn opa's en oma's nauwelijks gekend heb stond ik altijd met een vrij grote afstand van deze bevolkingsgroep af. Daarnaast

doe ik een economische studie en had ik nooit wat met de ouderenzorg. Door deze woonvorm leer je ouderen echt kennen. Door het vele contact met de verzorging ben ik ook veel meer bekend geworden met de huidige situatie van ouderenzorg in Nederland en de impact die dementie bijv. kan hebben. Het is best wel een eye opener geweest”.

- “Ik vind dat jongeren meer aandacht en begrip moeten hebben voor deze ouderen. Ze hebben tenslotte een bijdrage gewerkt geleverd aan hoe de maatschappij nu is. Het was vroeger ook niet gemakkelijker dan nu. Zo vind ik respect belangrijk en vind ik dit juist goed als studenten onder de ouderen wonen. Dan weten ze hoe leuk het is en hoe liefdevol en warmhartig deze ouderen zijn. Zelf heb ik weinig tot geen contact met de ouderen maar vind ik dat ik eerst mijn plek moet zoeken. Ik spreek veel vanuit mijn studie en praktijk dus ik raad het zeker aan!”.
- “Dat is afhankelijk van de persoon. Het heeft zeker positieve kanten. Het is heel goed voor je algemene ontwikkeling en je mensenkennis, en je kunt een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij. Je leert veel over het leven. Toch zijn er soms ook minder leuke kanten aan het werk. Ouderen hebben doorgaans de neiging om te klagen en hierdoor krijg je soms het gevoel alsof je inzet niet wordt gewaardeerd. Fouten worden vaak benadrukt, terwijl positieve inzet doorgaans voor lief wordt genomen. Het is zeker niet voor iedereen weggelegd, omdat ouderen een heel ander beeld van de wereld hebben dan mensen van een jongere generatie. Zeker ook qua normen en waarden. Ik zou het mensen aanraden als ze voldoende empathie hebben om zich de leefwereld van ouderen te kunnen inbeelden. Een typische studenten/scholier zal hier in mijn ogen nog moeite mee hebben. Ik vind het goed dat ze meestal een strenge selectie hebben bij dit soort projecten”.
- “Ja, mits je kunt leven met de randvoorwaarden. Je kunt niet elke weekend een feestje geven. Je hebt wel een leuke, ruime studio, hoeft geen onmenselijke bedragen te lenen om rond te komen. De mensen zijn altijd blij om je te zien en je kunt zelf activiteiten kiezen die je leuk vindt”.
- “Ja het is een verrijking van je leven jij leert van hen en zij van jou. Je wordt daarnaast erg gewaardeerd en kan een hoop lol beleven”.
- “Ik zou het zeker aanraden, omdat het een mooie combinatie is van oud en nieuw. Wij kunnen leren van elkaar en andersom”.
- “Zeker, het helpt mensen in hun (persoonlijke) ontwikkeling”.
- “Omdat het een positieve rol kan spelen bij je eigen persoonlijke ontwikkeling. Je leert enorm veel in het omgaan met ouderen”.
- “Als leuke woonomgeving wel”.
- “Jazeker, het is een mooie manier om te leren van een andere generatie. Mensen hebben veel levenservaring die je mee kan nemen in je eigen normen en waarden”.
- “Ja, als het bij de jongere past wel. Je moet er niet gaan wonen omdat je primair behoefte hebt aan een woonruimte, maar juist omdat je op zoek bent naar een woonruimte met een sociaal karakter. Ik haal bijv. ontzettend veel energie uit de gezamenlijke activiteiten met de ouderen. Daarnaast wonen we op [naam verzorgingshuis] niet alleen samen met een heleboel ouderen, maar ook met een heleboel jongeren die sociaal zijn ingesteld. Ik heb het gevoel dat er in een verzorgingshuis veel meer onderling contact en gezelligheid heerst in vergelijking met een reguliere flat”.
- “Ik sta hier neutraal in. Het is een leuke manier van wonen. En voor de ouderen ook fijn”.
- “ja, lekker rustig”.
- “Nee, omdat er geen contact met ouderen is. Ik woon met twee oude vrouwen op de gang. 1 dement, de andere wil geen contact en uit haar boosheid via briefjes voor het raam. Hier dus niet gaan wonen als je contact met bejaarden wil. Sommigen zitten er echt niet op te wachten. Dan ben je eerder tot last. Sowieso woon je in [naam verzorgingshuis] niet samen, maar ben je te gast. We worden vaak terug gefloten en moeten nu zelfs een ‘feestvergunning’ aanvragen als je met meer dan 10 mensen wil eten in de tuin”.
- “Ja, zeker weten. Leer respect te hebben voor de "oudere" in je omgeving. Wees openhartig”.
- “Ik raad het aan. Egocentrische redenen: Ik houd ervan om, als ik mijn deur uitstap, even met iemand contact kan hebben. Als ik anderen kan helpen, krijg ik daar zelf ook een goed gevoel bij. Verdere

redenen: - Je kunt iemand zijn of haar dag soms een stuk leuker maken als je even bij iemand langsgaat. Vooral ouderen zijn gebonden aan een rigide structuur met weinig afwisseling. Als iemand daar behoefte aan heeft, en je kunt bijdragen aan het doorbreken van sleur, is dat fijn. - Contact met een andere generatie op een doorgaande basis kan de visie van beide partijen verbreden. Dit geldt ook op socio-economisch vlak: Mijn oudere buurman was behanger van beroep en stemt zonder uitzondering Wilders. Ik mag hem graag, ook al lopen onze meningen op politiek vlak sterk uiteen. Deze buurman leert ook meerdere jongeren van andere achtergronden kennen, waardoor hij nu 'uitzonderingen' maakt in zijn sweeping generalisaties. Tips: - Geef je beschikbaarheid duidelijk aan. Zo voorkom je teleurstelling. Maak het duidelijk dat als je 40 uur per week werkt, 5 hobby's hebt en in het weekend veel weg bent. Geef aan wat voor activiteiten je zou kunnen en willen doen. - Bedenk ook wat jij aan het contact hebt. Met de ene oudere zal het beter klikken dan de andere”.

- “Ja”.
- “X”
- “Absoluut! Het is vooral erg leuk. Ouderen generen zich niet zo snel en gaan onmiddellijk met je praten in de lift. Jongeren blijven vaak een beetje stil. Ik vind dat altijd wel leuk. Bovendien krijg je zo een wat beter beeld van hoe het leven van een oudere eruit ziet”.
- “Het is een fijne manier om een goede buur te zijn voor je naasten. Ik vind het een prettige manier van wonen”.
- “Ja, want je krijgt meer begrip voor ouderen en komt in contact met andere 'soorten' mensen die je anders minder snel zult tegenkomen in je drukke dagelijkse leven”.
- “Ik vind het raar dat je mensen zou moeten aanraden om gemengd te wonen, in mijn ogen is dat heel normaal namelijk. Maar ik ben opgegroeid in een dorp en heb altijd afkeer gehad voor veel leeftijdsgenoten bij elkaar. Dan krijg je in mijn ogen een vertekend beeld van de wereld. Het is van belang om de wereld in perspectief te kunnen blijven zien dat je je mengt tussen de verschillende generaties en culturen”.
- “Ja, ik vind het een prachtig project”.
- “Ja. De ouderen spelen geen hele grote rol in mijn leven, maar zorgen wel voor leuke momenten die ik nergens anders zou kunnen hebben. Daarnaast denk ik dat de sociale cohesie onder de jongeren sterker is als "speciale" groep onder de ouderen. Ik voel me hier heel erg thuis”.
- “Ik zou het zeker aanraden. Het kan de levens van de ouderen enorm verrijken. Je helpt met de huisdieren van de ouderen(dat doe ik wekelijks bij 1 mevrouw). Je helpt als je ziet dat ze het moeilijk hebben met het openmaken van een verpakking etc. Je praat met ze in de lift en in de tuin zitten altijd wel jongeren waar ze naar kunnen kijken. Voor hen is het vaak ook al goed dat er leven in de brouwerij is. Je zegt iedereen gedag, maar het voelt allemaal zeer ongedwongen, dat laat ruimte over voor eigen invulling. Ook letten de jongeren bij ons op de gang allemaal op de oudere dames en worden de boodschappen iedere week voor een mevrouw gehaald. Zo help je iedereen. Het zorgt er ook voor dat zij ons beter leren begrijpen (mits nog helder genoeg) en dat wij hun beter leren begrijpen. Zo help je ook verwarde mensen weer terug naar hun huis of trek je een keer steunkousen uit. Het zijn van die kleine dingetjes die zo belangrijk zijn. Ik denk dat dit een goede vorm van samenwonen is die beide leeftijdscategorieën wat kunnen bieden”.
- “Enerzijds wel want het heeft mijn leven verrijkt. Het enige nadeel is dat de sociale controle heel groot is. Het is onmogelijk om overdag ongezien naar buiten te komen. Als je haast hebt of chagrijnig bent en geen zin hebt om tegen mensen te praten, zul je jezelf daaroverheen moeten zetten. Het is immers niet de schuld van de ouderen of receptie dat jij een slechte dag hebt”.
- “Ja, ik denk dat hier jongeren zijn die bepaalde ouderen helpen of een leuke dag bezorgen. Dus dit lijkt me erg positief. Ikzelf ben vaak druk maar probeer een goede buur te zijn indien ik iemand kan helpen doe ik dit graag. Als je jong bent en af en toe iets kan betekenen of vriendelijk bent tegen de ouderen lijkt me dit ook wel genoeg. Ik zou het niet fijn vinden om verplichtingen te hebben als ik hier zou wonen”.

- “Ik denk dat het in het geval van [naam verzorgingshuis] iets teveel gestuurd is door de combinatie leegstand en woningnood. Veel ouderen zitten er niet op te wachten dat wij de boel hier komen verstoren. Andere ouderen vinden het wel gezellig en dat levert zeker positieve interactie op. Daarnaast is onder de jongeren de mate van betrokkenheid ook nogal wisselend. In een verzorgingshuis waar beide partijen veel bewuster voor deze vorm van wonen kiezen zou ik dat zeker aanraden”.
- “Ik zou het zeker aanraden! Het is erg leerzaam en het burenccontact is erg waardevol. Het voelt goed om anderen te kunnen helpen en vinden regelmatig unieke momenten plaats, die ergens anders niet zo snel zouden gebeuren (zoals regelmatig een verdwaalde oudere naar huis brengen of om de haverklap breiwerkjes aangeboden te krijgen). Wel is het samenwonen met ouderen iets waar je voor open moet staan en ook iets waar je bewust voor moet kiezen. Het blijft een kwetsbare doelgroep, en dat is iets waar je altijd rekening mee moet houden. Ook is voor mij hier wel gebleken dat ik ander contact met de ouderen had verwacht (meer in de zin van het opbouwen van een soort vriendschappelijke band); het is meer te vergelijken met burenccontact is zoals in een dorp”.
- “Ja, het is een bijzondere vorm van wonen en leuk om zulke ‘andere’ mensen om je heen te hebben dan die je normaal gesproken opzoekt. Dat geldt trouwens ook voor de jongeren, die zijn ook grotendeels gemengd”.
- “Het is een leuk idee, en het kan zeker waardevol zijn, maar in de praktijk valt het tegen hoe vaak je contact met ze hebt. Ze zijn echt heel oud, en de meesten willen met rust gelaten worden. Ik werk zelf fulltime en heb daarnaast ook genoeg te doen, dus er blijft niet veel tijd over om leuke dingen met ze te doen, of koffie te drinken. Daar voel ik me wel schuldig over”.

Bijlage 8

Verzorgingshuizen die niet meedoen aan het onderzoek

Er zijn een aantal verzorgingshuizen waar wel sprake is van intergenerationeel wonen, maar welke niet meedoen aan het huidige onderzoek. Om een zo volledig mogelijk overzicht te geven van de verzorgingshuizen waar studenten en ouderen samenwonen worden de verzorgingshuizen die niet mee doen aan het onderzoek ook beschreven.

De Dilgt - Haren

De Dilgt is een verzorgingshuis in Haren waar 240 ouderen wonen. Sinds 1 september 2017 wonen er 5 studenten in een aparte vleugel van het gebouw. De bemiddeling tussen het verzorgingshuis en de studenten is georganiseerd door Connect Generations. In ruil voor 30 uur vrijwilligerswerk per maand mogen de studenten ‘op kamers’ wonen in het verzorgingshuis. De studenten betalen geen huur, maar wel €50,00 per maand voor gas, water en licht. Het intergenerationeel samenwonen in de Dilgt is een tijdelijke oplossing. De aparte vleugel waar de studenten wonen wordt gesloopt, de rest van het verzorgingshuis blijft wel bestaan.

De Saffier – Utrecht

De Saffier is, net als Tuindorp Oost in Utrecht, een onderdeel van het project U, JIJ & WIJ, een project gericht op een goede dynamiek tussen ouderen en jongeren (<http://socius-wonen.nl/de-saffier/>). In de voormalige zorgvleugel van het verzorgingshuis de Tolsteeg zijn 160 wooneenheden voor jongeren gebouwd, 49 onzelfstandige kamers (gezamenlijke woonkamer/keuken/toilet/douche/tuin) en 111 zelfstandige studio's. De aanleunwoningen voor de 155 ouderen blijven bestaan, waardoor jong en oud samenwonen onder één dak in De Saffier. Het project is gestart in augustus 2015 en heeft een looptijd van minstens 10 jaar. In de Saffier wonen ook kwetsbare jongeren, die begeleiding krijgen vanuit Youké Sterke jeugd (biedt specialistische hulp aan jongeren tot 23 jaar). De studenten/starters zijn niet verplicht om vrijwilligerswerk te doen in het verzorgingshuis, maar zijn meer een goede buur en maatschappelijk betrokken burgers. De studenten en starters betalen gewoon huur, dit kan variëren van € 365,00 (inclusief) tot € 775,00 (inclusief).

De Vreedenhoff - Arnhem

De Vreedenhoff is een verpleeg- en verzorgingshuis in Arnhem waar 170 bewoners wonen (<https://www.vreedenhoff.nl/>). Sinds 2015 wonen er vijf studenten tussen de 17 en 25 jaar in de Vreedenhoff. De studenten worden geselecteerd door een selectiecommissie (bestaande uit bewoners, medewerkers, management en de cliëntenraad). Een voorwaarde is dat er minimaal 2 vrouwelijke en 2 mannelijke studenten in het verzorgingshuis wonen, die allemaal een verschillende studierichting volgen. De studenten doen vrijwilligerswerk, wat onder andere inhoudt dat ze een praatje maken op de gang, helpen met boodschappen, wandelen met bewoners, en de bingo organiseren. De studenten

nemen geen zorgtaken op zich, maar het vrijwilligerswerk staat in het teken van het welzijn van de bewoner. Daarnaast moet de student een huurcontract ondertekenen. De studenten betalen €50,00 tot €75,00 in de maand aan huur (exclusief). In ruil voor een kamer doen de studenten circa 20 uur per maand vrijwilligerswerk. De studenten betalen wel hun eigen gas, water en licht (circa €75,00 per maand). Als studenten de studie afronden, mogen zij niet langer in de Vreedenhoff wonen.

De Nijvelt – Nijmegen

Woonzorgcentrum de Nijvelt is gelegen in Nijmegen. Er wonen 170 ouderen met zorgbehoeften in de Nijvelt. Daarnaast wonen er vier studenten op de 4^e etage van de Nijvelt (<https://www.waalboog.nl/woonzorgcentrum-nijvelt>). De bemiddeling tussen het verzorgingshuis en de studenten is georganiseerd via Connect Generations. De studenten zijn van te voren geselecteerd en doen 30 uur vrijwilligerswerk per maand in ruil voor een kamer in het verzorgingshuis. Zij betalen wel voor gas, water en licht. In overleg met de bewoners van de 4^e etage en de cliëntenraad is het intergenerationeel samenwonen tot stand gekomen.

De Schutse – Amsterdam

De Schutse is een woonzorgcentrum waar 140 ouderen wonen. De bemiddeling tussen de student en het verzorgingshuis is georganiseerd door Connect Generations. De student is van te voren geselecteerd door Connect Generations. In ruil voor 30 uur vrijwilligerswerk per maand mag de student ‘op kamers’ in De Schutse. De student betaalt wel voor gas, water en licht. Er woont maar één student in de Schutse.

Schoonoord – Soest

Eind 2014 is het verpleeghuis en verzorgingshuis Schoonoord verhuisd naar een tijdelijke locatie in Soest. Er wonen 55 ouderen in Schoonoord. Naast de 55 ouderen wonen er ook 4 studenten, welke zijn geselecteerd door Connect Generations. Het intergenerationeel samenwonen is een tijdelijke oplossing, tot dat de ouderen in 2019 terugkeren naar een nieuw gebouw in Baarn (<https://www.amaris.nl/woningen-met-zorg/woningen-met-zorg/schoonoord/>).